

Branko ZUPANC

osebnost mojega kraja

(raziskovalna naloga – zgodovina, biografija)

Avtorici:

Zarja OZVATIČ, 8.a

Meta SEVŠEK, 8.a

Mentorica:

Jana DRAKSLER, prof.

Mestna občina Celje, Mladi za Celje

Celje, marec 2020

KAZALO

	stran
KAZALO SLIK	3
POVZETEK	5
UVOD	6
OTROŠTVO	7
ŠOLANJE IN SLUŽBOVANJE	15
DRUŽINA	20
LITERARNO USTVARJANJE	25
BIBLIOGRAFIJA	99
NAGRADE IN PRIZNANJA	100
DRUGI O BRANKU ZUPANCU	106
ZAKLJUČEK	112
ZAHVALA	113
VIRI IN LITERATURA	114
PRILOGA 1 – PREDLOGA ZA CD	115
IZJAVA	125

KAZALO SLIK

slika številka

1	BRANKO ZUPANC V SVOJI DELOVNI SOBI (okrog leta 2010)
2	RAZISKOVALKI MED OBISKOM g. BRANKA ZUPANCA (2019)
3	BRANKO, KO JE BIL STAR 5 MESECEV (1950)
4	MIGOJNICE Z BRANKOVO ROJSTNO HIŠO (?)
5	POROČNA FOTOGRAFIJA LUDVIKA IN VIDE ZUPANC (1947)
6	TJAŠA IN BRANKO V NAROČJU BABICE IN DEDKA V MIGOJNICAH (1950)
7	DOMAČA HIŠA NA ŽUPANČIČEVI ULICI V LJUBLJANI (1951)
8	BRANKO IN TJŠA MED SPREHODOM V PARKU TIVOLI V LJUBLJANI (1952)
9	MLADA DRUŽINA PRED DOMOM V VRUNČEVI ULICI V CELJU (1953)
10	BRANKO S SVOJIM MEDVEDKOM V KROGU DRUŽINE (1953)
11	ZUPANČEVA HIŠA NA ALJAŽEVEM HRIBU V CELJU (1955)
12	MED PLEZANJEM PO DREVJU (okrog 1960)
13	BRANKO MED SANKANJEM (okrog 1960)
14	BRANKO IN TJAŠA Z JAZBEČARJEM AGOM (1953)
15	BRANKO S SORODNIKI PRED KOŠNJO (okrog 1965)
16	DRUŽINSKA FOTOGRAFIJA ZUPANČEVIH (1963)
17	ORODNI TELOVADCI II. OSNOVNE ŠOLE CELJE (1961)
18	RECITATOR NA PROSLAVI OB 29. NOVEMBRU (1961)
19	MED NOVOLETNIM NASTOPOM (okrog leta 1960)
20	BRANKOVA TROBENTA (2020)
21	BRANKO KOT DESETAR V LUKAVICI PRI SARAJEVU (1971)
22	IZPITNA KNJIŽICA PROMETNO TEHNIČNE ŠOLE (2020)
23	BRANKO V KABINI JADRILICE LIBIS (okrog leta 1977)
24	BRANKOVA DIPLOMA (2020)
25	POROČNA FOTOGRAFIJA BRANKA IN MARTE (1975)
26	DOMAČA HIŠA NA HUDINJI (okrog leta 1980)
27	BRANKO S PAPAGAJEM MIŠKOM (okrog leta 2010)
28	PSIČKA DONA (okrog leta 2018)
29	BRANKOVI PIROGRAFSKI IZDELKI (iz leta 1988)
30	V »KARANTENI« JE IGRAL TUDI TROBENTO (1984)
31	BRANKO KOT STATIS V TELEVIZIJSKI NADALJEVANKI O TRUBARJU (1986)
32	MED IGRANJEM TROBENTE V SVOJEM KABINETU (2018)
33	BRANKO IN MARTA S SVOJIMA VNUKOMA NA POČITNICAH NA KRKU (2019)
34	RAZISKOVALKI MED PREGLEDOVANJEM KNJIŽICE Z IVOVIMI PESMIMI (2020)
35	PESEM JUTRI, OBJAVLJENA V REVII PRIMORSKA SREČANJA (1989)
36	BRANKO ZUPANC S SVOJO PRVO PESNIŠKO ZBIRKO MODRE SENCE (1987)
37	BRANKO S SVOJO DRUGO PESNIŠKO ZBIRKO TIŠINA SAMOTE (1989)
38	UTRINEK S PRDSTAVE POTOVANJE V MODRO
39	SMEŠKU SE PREDSTAVI ČRKA C
40	UTRINEK S PREDSTAVE SMEŠKO MED ČRKAMI ALI PLESNA ABECEDA
41	BRANKO S PRIJATELJEM BRANETOM KLAVŽARJEM (2019)
42	NA SREČANJU DRUŠTVA PESNIKOV SLOVENSKE GLASBE (1998)
43	NASLOVNICA BRANKOVE TRETJE PESNIŠKE ZBIRKE SIPINE ŽIVLJENJA
44	NASLOVNICA BRANKOVE ČETRTE PESNIŠKE ZBIRKE
45	NASLOVNICA BRANKOVE PETE PESNIŠKE ZBIRKE
46	MED PODPISOVANJEM PESNIŠKE ZBIRKE SIPINE ŽIVLJENJA (2002)
47	PESMI, OBJAVLJENE V REVII OBRAZI (1989/90)
48	LUDVIK ZUPANC – IVO KOT KURIR (1943)
49	MARIJA HRIBAR – MIMIKA Z BRANKOM ZUPANCEM (2011)
50	POŽGANA HRIBARJEVA DOMAČIJA NA IGRIŠAH
51	BRANKOV DED ANTON PAVELŠEK (?)
52	KNJIŽICA PESMI LUDVIKA ZUPANCA – IVA (BRANKOVEGA OČETA) (2020)
53	PRVA PESEM V IVANOVEM ZVEZKU PESMI (2020)
54	NASLOVNICA BRANKOVE KNJIGE JESEN IHTI
55	PO PREJEMU PRVE URADNE NAGRADE ZA BESEDILO (2004)

56	NAGRADA ZA BESEDILO PESMI SPOMINI STAREGA RUDARJA (2005)
57	SOUVANOVA NAGRADA ZA ŽIVLJENJSKO DELO (2005)
58	PRIZNANJE ZA NAGRADO MARJANA STARETA (2008)
59	POKAL, KI GA JE PREJEL ZA NAJBOLJŠE BESEDILO (2013; Moj metulj)

POVZETEK

Branko Zupanc se je rodil v Migojnicah pri Žalcu, a je že pri treh letih, ko se je s starši preselil v Celje, postal Celjan. Po srečnem otroštvu, ki ga je preživljal na obronkih Aljaževega hriba v Celju in v Migojnicah, je po končani osnovni šoli postal avtomehanic, nato pa prometni tehnik in nazadnje pravnik. Kot pravnik je služboval v podjetju Izletnik Celje.

Z uspešnim literarnim udejstvovanjem je začel že v osnovni šoli, ko je ena od njegovih pesmic s Kurirčkovo torbico potovala v Beograd k maršalu Titu.

Kasneje pa se je vedno pogosteje zatekal v svoj svet, kjer je ustvarjal najprej pesmi za svojo dušo. Izdal je pet pesniških zbirk. Svoje literarno delo je nadaljeval s pisanjem izpovednih romanov, ki so nastali po pričevanjih udeležencev druge svetovne vojne. Z zgodbami, opisanimi v teh delih, je čas druge svetovne vojne in dogajanja med njo uspel rešiti pred pozabo ter ustvaril bogat zgodovinski vir.

Mestu Celju je posvetil epopejo Spomini med bršljanom, v kateri je 35 celjskih znamenitosti predstavil v pesmih.

Najbolj pa se je uveljavil kot pisec besedil za narodnozabavne ansamble. Mnoga njegova besedila za nežne valčke so prave uspešnice. Za te svoje stvaritve je prejel tudi nagrado Marjana Stareta in Souvanovo nagrado za življenjsko delo.

slika 1: BRANKO ZUPANC V SVOJI DELOVNI SOBI
(okrog leta 2010; fotografija je last g. Branka Zupanca)

UVOD

V tej raziskovalni nalogi dve učenki 8. razreda osnovne šole opisujeta življenje in delo celjskega pesnika in pisatelja Branka Zupanca. Njegovo ime nama je predstavila najina mentorica, midve pa ga do takrat še nisva poznali.

Ko sva spoznali, da izdaja pesniške zbirke in prozna dela, predvsem pa piše besedila za narodnozabavne ansamble, sva se odločili, da raziščeva njegovo življenje in delo. Predvsem zaradi tega, ker je naš someščan ter zelo ustvarjalen in dejaven član Celjskega literarnega društva.

Obiskali sva ga na domu, kjer nama je povedal veliko zanimivih zgodb iz svojega življenja.

Namen najine naloge je bil, da tega plodovitega avtorja spoznava, podrobno popiševa njegovo življenje in delo ter tako nanj opozoriva tudi širšo javnost.

Pri nastajanju naloge sva uporabili metode intervjuja, analize besedil, opisno metodo in delo z računalnikom.

Predpostavili sva, da:

- je napisal veliko uspešnic za narodnozabavne ansamble,
- je uspešen celjski pesnik,
- je v Celju pustil dovolj velik pečat, da je bila najina odločitev, da ga predstaviva kot osebnost mojega kraja, pravilna.

Z izbrano temo raziskovalne naloge sva zelo zadovoljni, saj sva поблиže spoznali ustvarjalnega Celjana z zelo zanimivim življenjem in sva prepričani, da bo ta najin portret njegovega življenja in dela zanimivo branje tudi za druge.

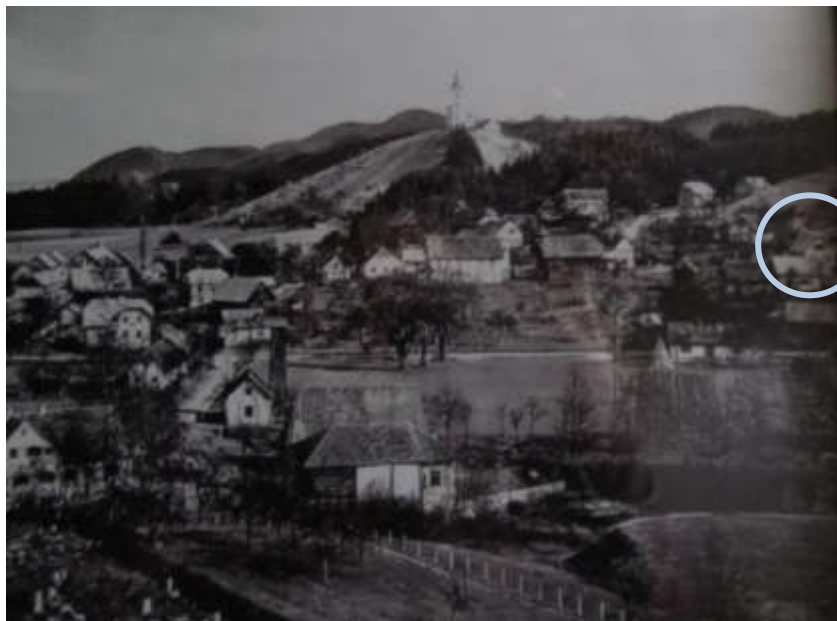
slika 2: RAZISKOVALKI MED OBISKOM g. BRANKA ZUPANCA
(november 2019; fotografija je last raziskovalk)

OTROŠTVO

Branko Zupanc se je rodil 30. marca 1950 v Migojnicah pri Žalcu kot drugi otrok Vide, rojene Pavelšek, in Ludvika Zupanca.

slika št. 3: BRANKO, KO JE BIL STAR 5 MESECEV
(leta 1950; fotografija je last g. Branka Zupanca)

slika št. 4: MIGOJNICE Z BRANKOVO ROJSTNO HIŠI
(?; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Oče Ludvik je bil doma iz Migojnic pri Žalcu. Kot mlad fant, zaposlen v rudarskem Konzumu v Zabukovici, se je zaljubil v prikupno sosedo Vido Pavelšek. Vojna vihra ju je za nekaj let ločila, saj je Ludvik že leta 1941 postal partizanski kurir, s partizanskim imenom Ivo. Bil je kurir Štajerskega bataljona in je vzdrževal zvezo med Štajerskim bataljonom in Kozjanskim bataljonom (opisi njegovih partizanskih poti so v knjigi Branka Zupanca – Noč pada na Doborvlje). Mati, Vida Pavelšek, pa je morala vojni čas preživeti v izgnanstvu, saj so njeno

družino Nemci izgnali na Hrvaško, v Cremušino, od koder so se vrnil šele leta 1945. (opis njihovega doživljanja najdemo v knjigi Branka Zupanca – Še so tiste poti).

Ludvik je nato še pred koncem vojne odšel na šolanje na vojno akademijo v Beograd, nato pa še v mesto Šuja v Sovjetski zvezi, od koder se je vrnil šele leta 1947, s činom poročnika.. Po vrnitvi iz Sovjetske zveze je zasnubil Vido, ki ji je vedeževalka v mladosti prerokovala, da se bo poročila z Rusom, ki bo imel črne brke. Vida ji takrat ni verjela, je pa ob snubitvi z veseljem privolila v poroko z ljublj enim »Rusom« Ludvikom.

Poročila sta se 11. oktobra 1947.

slika št. 5: POROČNA FOTOGRAFIJA LUDVIKA IN VIDE ZUPANC
(leta 1947; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Leta 1948 se jima je rodila hči Tjaša (sedaj poročena Senica), leta 1950 pa še sin Branko. Ker je oče služboval v vojaški službi, se je morala družina veliko seliti. Čeprav sta Ludvik in Vida takrat živela v Ljubljani, sta se oba otroka rodila na domu Vidinih staršev v Migojnicah.

slika št. 6: TJAŠA IN BRANKO V NAROČJU BABICE IN DEDKA V MIGOJNICAH
(leta 1950; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Ludvik si je po hčerki Tjaši želel še sina. Obvestilo o sinovem rojstvu je prejel 1. aprila in z veseljem je, preden je za tri dni odpotoval domov na obisk, nabavil modre copatke in majčko. Ga je pa vseeno malo zaskrbelo, da so se v obvestilu, ki ga je o sinovem rojstvu prejel na dan lažnivcev, malo pošalili. Zaradi tega je, ob prihodu v Migojnice, modra oblačilca najprej skril pred hišo in najprej preveril, če se mu je res rodil sin. Ko je ugotovil, da je bila vest o sinovem rojstvu resnična, je z veseljem predal tudi modra oblačila.

Najzgodnejše otroštvo je Branko preživel v Ljubljani, kjer so stanovali v veliki meščanski hiši na Župančičevi ulici.

slika št. 7: DOMAČA HIŠA NA ŽUPANČIČEVI ULICI V LJUBLJANI
(leta 1951; na oknu je oče Ludvik s Tjašo in Brankom; fotografija je last b. Branka Zupanca)

Branko in Tjaša sta v Ljubljani preživljala srečno otroštvo. Veliko so hodili na sprehode v park Tivoli, saj so stanovali v neposredni bližini.

slika št. 8: BRANKO IN TJAŠA MED SPREHODOM V PARKU TIVOLI V LJUBLJANI
(leta 1952; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Sestra Tjaša se spominja, da so šli gledat tudi dedka Mraza, ki je vsakega otroka vzel v naročje in z njim malo poklepetal. Dedek Mraz je bil znani Fran Milčinski Ježek.

Nekega popoldneva, ko je mati zaradi bolečin morala nujno na zdravniški pregled, je Branka dala spat, Tjašo pa je vzela s seboj. Branko, ki je imel takrat tri leta, se je med njuno odsotnostjo zbudil in, ker stanovanje ni bilo zaklenjeno, odkolovratil na ulico in se podal do železniške proge, ki mu je bila vedno zanimiva, in se tam igral. K sreči so ga mimoidoči, ki so ga spraševali kje je doma, varno pripeljali domov, saj jim je znal povedati, da živi v Župančičevi ulici. Mati, ki se je med tem že vrnila domov, je bila že precej prestrašena, ker ga ni našla doma.

Leta 1953 se je oče, ki se je kot oficir moral z družino veliko seliti, odločil, da bo zapustil vojaško službo. Končal je srednjo ekonomsko šolo in višjo pravno šolo in se zaposlil, najprej v tovarni sadnih sokov, nato v Kurivu Celje, nazadnje pa kot pravnik v Kovinotehni v Celju, kjer se je tudi upokojil.

Družina se je leta 1953 preselila v Celje, kjer so se najprej nastanili v Vrunčevi ulici.

slika št. 9: MLADA DRUŽINA PRED DOMOM V VRUNČEVI ULICI V CELJU
(leta 1953; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Iz tistega obdobja se Branko spominja hude poplave, ki je leta 1954 poplavila Celje. Savinja, ki je preplavila bregove, se je razlila vse do njihovega doma v Vrunčevi ulici, kjer je bila poplavljen tudi znana pekarna Mlakar. Kmetje so reševali živino in jo odvedli na Golovec, ki je bil v bližini. Med hišami so se na čolnih vozili vojaki, ki so ljudi spraševali, če kaj potrebujejo oziroma jim nudili pomoč. Branko se spominja, da takrat očeta tri dni ni bilo domov, saj so v službi pomagali pri reševanju in čiščenju po poplavi.

Ko je bilo Branku 3 leta, mu je oče iz Avstrije prinesel plišastega medvedka, ki je prijazen godel, če si ga obrnil na hrbet. Branko ga je imel zelo rad in ga je povsod nosil s seboj. Nekega majskega dopoldneva, ko je imel štiri leta, sta se s sestro Tjašo igrala ob reki Koprivnici, ki je tekla blizu njihovega doma. Branku je medvedek padel v potok in z grozo je opazoval, kako ga je pričela odnašati voda. Prosil je sestro, da reši njegovega medvedka in ga

potegne iz vode, a jo je bilo preveč strah, da bi se podala v mrzlo vodo. Branko je brez razmišljanja zakorakal v vodo in lovil medvedka. Voda mu je segala skoraj do ramen, medvedek pa se mu je vedno bolj oddaljeval. K sreči ga je vodni vrtinec naplaval na breg reke, kjer ga je Branko lahko ujel. Tjaša mu je pomagala zlesti iz vode. Na toplem soncu sta potem posušila obleko in čevlje, tako da doma niso nič posumili o njegovem nevarnem podvigu. Branko pa je bil zelo ponosen, da je rešil svojega medvedka. Branko tega medvedka še danes hrani v svoji delovni sobi.

slika št. 10: BRANKO S SVOJIM MEDVEDKOM V KROGU DRUŽINE
(leta 1953; Branko je drugi z desne v prvi vrsti;
fotografija je last gospe Tjaše Senica, Brankove sestre)

Leta 1954 sta starša kupila lepo nadstropno hišo z veliko leseno verando, ki je postala Brankova in Tjašina velika igralnica, in velikim vrtom z brunarico v sadovnjaku. Hiša je bila v Plečnikovi ulici na Aljaževem hribu v Celju.

slika št. 11: ZUPANČEVA HIŠA NA ALJAŽEVEM HRIBU V CELJU
(leta 1955; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Hiša se je Branku vedno zdela malo tesnobna. Nelagodno mu je bilo, ko je moral sam zaspati v svoji sobi, predvsem pa, kadar ga je mati poslala v temačno klet po krompir ali jabolka.

V hiši na Aljaževem hribu, v kateri sedaj živi sestra Tjaša, še vedno hranijo staro leseno skrinjo, v kateri se je Branko pri šestih letih skoraj zadušil. Spominja se, da je večkrat rad zlezal v veliko skrinjo, ki je bila postavljena v kotu verande. Ko sta bila na obisku bratranca iz Beograda, so otroci deževen dan izkoristili za igro na verandi. Najprej so igrali domine, pa Črnega Petra... Ko so se iger naveličali, so se odločili, da se bodo igrali skrivalnice. Skrivali so se po celi hiši. Ker so Branka vedno hitro našli, je tuhtal, kje bi se bilo pametno skriti, da bi ga težko našli. Domislil se je lesene skrinje, zlezal je vanjo in zaprl pokrov. Kmalu so ga iskali tudi na verandi, a ga niso našli. Utrujeni od neuspešnega iskanja in razočarani so sedli na skrinjo in tuhtali, kje bi se še lahko skrili. Na skrinjo niso pomislili. Branku pa je v skrinji postajalo vedno bolj zatoхло. Začel je tolči po steni skrinje in šele čez nekaj časa, ko se je Branko že skoraj zadušil, so se domislili, da bi lahko bil v skrinji. Pogledali so vanjo in ga našli. Branko pa se je od takrat dalje skrinji izogibal.

Se je pa Branko v otroštvu bal miličnikov. Sestra Tjaša se spominja, da se je nekega popoldneva, ko se je pri očetu čisto slučajno oglasil prijatelj policist, Branko skrili v pasjo uto. Našli so ga šele takrat, ko so ugotovili, da pes noče v svojo uto. Preverili so zakaj in v uti našli Branka.

Na Aljaževem hribu so otroci preživljali skromno, a srečno otroštvo. Veliko so se igrali v naravi. Na igrišču pri Kalvariji so igrali fuč, med dvema ognjema, kavbojce in Indijance, partizane in Nemce... Veliko pa so plezali tudi po drevju.

slika št. 12: MED PLEZANJEM PO DREVJU
(okrog leta 1960; Branko je prvi z desne;
fotografija je last g. Branka Zupanca)

Branko se spominja, da so fantje okrog leta 1959 ob tretji kapeli na Kalvariji našli pravo puško, ki je bila tam verjetno še iz obdobja II. svetovne vojne. Puška je bila večja od njih in z veseljem so se z njo igrali. K sreči so sosedje na otroško najdbo opozorili policijo, ki jim je puško vzela.

Večkrat so ušpičili tudi kakšno lumparijo. Nekega popoldneva so namerno zažgali travnik nad Toprom. Zažgali so ga bolj za šalo, potem pa jim je stvar ušla izpod nadzora in požara niso mogli več pogasiti. K sreči škoda ni bila prevelika, kazen pa ne premila, kot se spominja Branko.

Pozimi so se veliko sankali in smučali. Z lesenimi sankami so organizirali prave sankoške dirke, ki so potekale s Starega gradu do Skalne kleti. Smučali pa so na Celjski koči.

slika št. 13: BRANKO MED SANKANJEM
(okrog leta 1960; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Mati se je pogosto jezila, ker je igra s prijatelji na prostem velikokrat imela prednost pred delom za šolo.

Klub temu da so živeli skromno in so bili tudi oblečeni skromno, je imel Branko bogato otroštvo. Ponosen je bil na očeta partizana, ki je pripomogel k lepšemu in svobodnejšemu življenju.

Družina je veliko časa preživljala tudi pri starih starših v Migojnicah, pri ateku in mamiki. Ker je imel Branko zelo rad živali, je na kmetiji zelo užival, saj se je lahko zadrževal v hlevu pri kravi ali v svinjaku pri pujsih. V veliko veselje mu je bil tudi jazbečar Ago, ki je bil zelo pameten lovski pes.

slika št. 14: BRANKO IN TJAŠA Z JAZBEČARJEM AGOM
(leta 1953; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Ded je imel tudi udomačeno srako in mlado veverico, ki jo je prinesel iz gozda. Za obe je lepo skrbel in ljubezen sta mu vračali, saj sta živeli prosto, pa nista ušli.

Branko se spominja, da si je nekega poletja, ko je oče njemu in Tjaši obljubil, da si lahko za uspešno zaključeno šolsko leto izbereta darilo in si je Tjaša izbrala lične poletne čevlje z nizko peto, izbral bata škornje, da bo lahko pri starih starših šel v hlev.

Tudi kasneje, ko sta stara starša že umrla, je Branko počitnice preživel pri sorodnikih na Gozdniku. Predvsem je bil ponosen, da mu je stric dovolil, da se je naučil kositi in je lahko pomagal pri košnji.

slika št. 15: BRANKO S SORODNIKI PRED KOŠNJO
(okrog leta 1965; Branko stoji na sredini; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Doma so veliko brali. Predvsem pravljice, mladinske povesti, pa zgodbe o narodno osvobodilni borbi, o lovcih in znanstvene leksikone. Veliko so tudi prepevali. Prepevali pa so tudi pri starih starših v Migojnicah.

slika št. 16: DRUŽINSKA FOTOGRAFIJA ZUPANČEVIH
(leta 1963; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Ko je minil čas otroštva, pa so počasi zamrle tudi drobne otroške radosti.

ŠOLANJE IN SLUŽBOVANJE

Ker je bil Branko bister in zvedav fantič, so ga starši v osnovno šolo vpisali že s šestimi leti. Žal pa mu v šoli ni bilo preveč všeč in je že prvi dan iz šole pobegnil domov. Tako je še eno leto stal doma. Z njim pa tudi mati, ki je še naprej skrbela za gospodinjstvo. Zaposlila se je šele eno leto kasneje, ko je Branko zares postal šolar.

Leta 1957, ko je napolnil sedem let in je postal šoloobvezen, so ga ponovno vpisali v prvi razred na II. osnovno šolo v Celju. Od takrat je Branko rad hodil v šolo.

Že v tretjem razredu se je včlanil v lutkovni krožek, saj je imel izredno rad pravljice.

V četrtem razredu pa ga je premamil literarni krožek. Postal je prizadeven član tega krožka in kmalu začel pisati pesmi. Ena njegovih zgodnjih pesmi je leta 1963 s Kurirčkovo pošto potovala k maršalu Titu v Beograd.

Med šolskimi predmeti je imel najraje slovenščino in kasneje zgodovino.

Rad je imel tudi telovadbo, saj se je resno ukvarjal z orodno telovadbo, ki jo je treniral tudi pri športnem društvu Celje mesto in v šoli. Najraje je imel vaje na krogih in preskok čez kozo. Leta 1964 je postal občinski prvak v orodni telovadbi, čeprav je na tekmovanje skoraj zamudil, saj je čakal pred napačno šolo. Ker se mu je zdelo čudno, da nikogar ni, je vprašal in izvedel, da mora drugam. Prihitel je v zadnjem trenutku in se niti ni uspel pošteno ogreti. Kljub temu pa so bile njegove vaje uspešne...

slika št. 17: ORODNI TELOVADCI II. OSNOVNE ŠOLE CELJE
(leta 1961; Branko stoji tretji z leve;
fotografija je last g. Branka Zupanca)

Kot osnovnošolec je tudi zelo rad recitiral in redno sodeloval na proslavah, predvsem na proslavah ob 29. novembru, ko so praznovali dan republike, ki je bil državni praznik SFR Jugoslavije.

slika št. 18: RECITATOR NA PROSLAVI OB 29. NOVEMBRU
(leta 1961; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Sodeloval je tudi na proslavah ob novem letu, ko so uprizarjali različne skeče in dramske uprizoritve, čeprav je že zgodaj podvomil o obstoju dedka Mraza. Ko se je nekoč v Migojnicah ded oblekel v dedka mraza, da bi z darili razveselil domače otroke, se je Branku zdelo čudno, da ima dedek Mraz prav takšne čevlje kot njegov ded (atek).

slika št. 19: MED NOVOLETNIM NASTOPOM
(okrog leta 1960; fotografija je last g. Branka Zupanca)

V času osnovnošolskega izobraževanja je Branko obiskoval tudi glasbeno šolo v Celju, kjer se je pri profesorju Videnšku in kasneje pri profesorju Sancinu učil violino. Violino mu je izbral oče, ker je tudi on igral violino, čeprav si je Branko želel, da bi igral klavir. Branko je violino igral tudi v velikem orkestru Glasbene šole Celje.

Po končani osnovni šoli se je Branko želel izučiti za avtomehanika, a je oče želel, da šolanje nadaljuje na gimnaziji. Obiskoval jo je z odporom. Kljub temu, da je bil oče vidno razočaran, so ga naslednje leto prepisali na poklicno šolo za avtomehanike. Avgusta 1967 se je tako začel učiti za avtomehanika v podjetju SIP Šempeter, kjer je bil tri leta vajenec.

Učil se je za mehanika osebnih vozil. Spominja se, da so bile delavnice lepo urejene, da pa je moral preživeti marsikatero neprijetnost, s katerimi so se starejši fantje, že pomočniki, radi pošalili z začetniki.

Kljub vsemu pa ga je delo v avtomehanični delavnici veselilo. Leta 1970 je opravil zaključni izpit in se kot avtomehanic zaposlil v podjetju SIP Šempeter.

Med šolanjem je v glasbeni šoli končal tudi dva razreda trobente in nekaj časa igral v pihalnem orkestru France Prešeren.

Nadvse ponosen je bil, ko je prejel prvo plačo in je že pričel razmišljati, kako se bo osamosvojil.

Nato pa je avgusta leta 1970 dobil poziv za služenje vojaškega roka. Napotili so ga v Mostar, kamor se je odpravil s trobento, saj morajo trobentači vsak dan vaditi.

slika št. 20: BRANKOVA TROBENTA

Vojaški rok je služil pri topničarjih. Ker pa je bil dober in discipliniran vojak, so ga že konec oktobra poslali v Sarajevo na usposabljanje za desetarja. Tako je do konca služenja, do januarja 1972, preživel v vojašnici Slaviše Vajner – Čiča v Lukavici pri Sarajevu.

slika št. 21: BRANKO KOT DESETAR V LUKAVICI PRI SARAJEVU
(leta 1971; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Usposabljanje je aprila 1971 uspešno zaključil in bil celo nagrajen s knjigo Krugovi oko Kalnika (Emil Ivanc).

Po vrnitvi v Celje si je moral poiskati novo službo, saj so med te v podjetju SIP Šempeter ukinili avtomehanično delavnico.

Zaposlil se je v podjetju Avto Celje, kjer je nekaj časa služboval kot avtomehaničar, leta 1973 pa se je ob delu vpisal na prometno tehnično šolo, ki je delovala v okviru Delavske univerze v Celju. Oddelek je spadal pod šolo s sedežem v Zagrebu. Kljub temu pa so bili vsi profesorji Slovenci.

Leta 1976 je maturiral in postal prometni tehnik. V četrtem letniku se je zelo potrudil in ga, da mu ne bi bilo potrebno opravljati mature, končal z odličnim uspehom. Žal pa je prepozno izvedel, da morajo na Hrvaškem, kjer je imela šola sedež, za oprostitev mature imeti odličen uspeh v tretjem in v četrtem letniku. Tako je moral, kljub odličnemu uspehu, opravljati maturo.

slika št. 22: IZPITNA KNJIŽICA PROMETNE TEHNIČNE ŠOLE
(2020; fotografija je last raziskovalk)

Po končani prometni tehnični šoli je v podjetju Avto Celje postal vodja skladišča, a mu to delo ni bilo všeč, zato se je leta 1978 zaposlil v podjetju Coca Cola v Žalcu, kjer je delal kot vodja transporta.

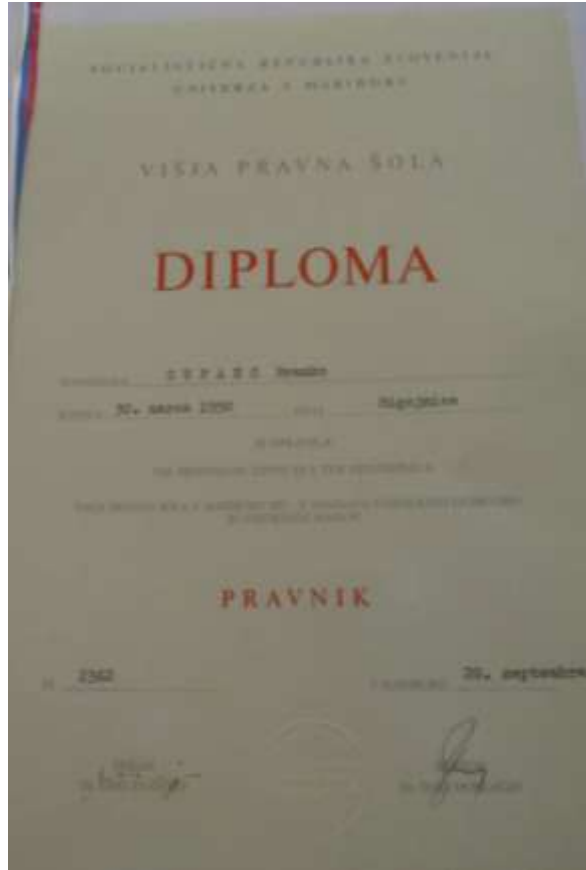
V tistem času se je ukvarjal tudi jadrnim letalstvom. Dve leti je letal z jadrilico v Aeroklubu Celje, ki je imelo letališče v Levcu.

slika št. 23: BRANKO V KABINI JADRILICE LIBIS
(okrog leta 1977; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Ker je Branko iskal vedno nove izzive, se je leta 1979 ob delu vpisal na Višjo pravno šolo v Mariboru.

Med študijem so ga prišli vabit, da bi pri ansamblu Nočna izmena igral trobento. Ponudba ga je mikala, a je kmalu ugotovil, da službovanja, študija in igranja v ansamblu ne bo zmogel. Odločil se je za študij in ga leta 1982 uspešno zaključil.

slika št. 24: BRANKOVA DIPLOMA
(2020; fotografija je last raziskovalk)

Leta 1980 se je kot prometni tehnik zaposlil v podjetju Izletnik Celje (danes Nomago). Razporejal je avtobusne prevoze, voznike...

Po diplomi so ga premestili na mesto pravnika. Reševal je razne tožbe, pritožbe, disciplinske postopke...

Hkrati pa je v podjetju skrbel za kulturno delovanje, urejal pa je tudi literarno glasilo podjetja Izletnik. Sam se pošali, da je sodelavcem predvsem »vsiljeval« branje njegovih pesmi.

Kot pravnik je v podjetju Izletnik služboval do upokojitve leta 2010.

DRUŽINA

Leta 1973, ko se je Branko zaposlil v podjetju Avto Celje, je tam spoznal mlado trgovsko vajenko Marto Šale iz Celja. Marta se je učila za trgovko v trgovini z rezervnimi deli.

Bila sta si všeč in začela sta načrtovati skupno prihodnost.

Leta 1975 sta se poročila.

slika št. 25: POROČNA FOTOGRAFIJA BRANKA IN MARTE
(leta 1975; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Branko in Marta sta se preselil na Hudinjo, kjer sta si v hiši Martinih staršev uredila mansardno stanovanje.

slika št. 26: DOMAČA HIŠA NA HUDINJI
(okrog leta 1980; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Ko se jima je leta 1976 rodil sin Aleš, je bila družinska sreča popolna.

Živeli so mirno družinsko življenje. Prosti čas so preživljali v naravi. Radi so obiskovali sorodnike, ki so še vedno živeli na Gozdniku. Tam so veliko gobarili, planinarili in se družili s prijatelji. Gobarili so največ pod Šmohorjem, kjer je Branko poznal mesta, ki mu jih je pokazal oče in jih nikoli niso pustili na cedilu.

Poletja so najraje preživljali na morju.

Neizmerno so uživali v družbi papagaja Miška, ki jih je pogosto razveselil s svojimi komentarji in poskrbel, da jim nikoli ni bilo dolgčas.

slika št. 27: BRANKO S PAPAGAJEM MIŠKOM
(okrog leta 2010; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Pri Zupančevih so vedno imeli radi živali. Še vedno je njihova zvesta spremljevalka psička Dona.

slika št. 28: PSIČKA DONA
(okrog leta 2018; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Branko se je v redkih prostih trenutkih rad zatekel v svoj svet in se posvetil umetniškemu delovanju. V osemdesetih letih se je veliko ukvarjal s svojim hobijem – pirografijo in izdelal veliko umetniških del. Nekatera od njih še danes krasijo njegov delovni kabinet.

slika št. 29: BRANKOVI PIROGRAFSKI IZDELKI
(slovenski literati so bili izdelani okrog leta 1988)

V letih 1984 do 1990 je bil tudi član kulturno umetniškega društva Zarja iz Trnovelj pri Celju. Bil je dober igralec. Čeprav mu bolj ležijo komične vloge, je uspešno odigral tudi resne like. Še posebej mu je ostala v spominu vloga brivca v farsii Ervina Fritza Kralj Malhus, s katero so nastopili tudi v Ljubljani v Cankarjevem domu, kjer si jo je ogledal sam avtor, gospod Ervin Fritz. Gospod Živko Beškovnik se spominja, da je bila Brankova upodobitev dobro sprejeta tako pri občinstvo, kot pri strokovni javnosti. Uspešen je bil tudi pri enodejanki Karantena, ki so jo igrali leta 1984. Tudi njen avtor je bil Ervin Fritz.

slika št. 30: V »KARANTENI« JE IGRAL TUDI NA TROBENTO
(leta 1984; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Branko je bil pri Zarji znan tudi po tem, da je vedno prvi znal besedilo za svojo vlogo na pamet. Besedilo je znal že na bralnih vajah, kar je bila med takratnimi igralci kar nekakšna posebnost.

Ponosen je, da je sodeloval pri snemanju televizijske nadaljevanke o Trubarju, ki so jo posneli leta 1986, ob 400 letnici Trubarjeve smrti. Nadaljevanko so snemali v Celju in igralce KUD Zarja Trnovlje vključili kot statiste.

slika št. 31: BRANKO KOT STATIST V NADALJEVANKI O TRUBARJU
(leta 1986; Branko stoji drugi z desne; fotografija je iz časopisnega izrezka ??)

V poznih popoldanskih urah pa Branko že nekaj let v svojem kabinetu literarno ustvarja. Tja se zateče, ko mu je hudo, ko je srečen, ko .... ko preprosto začuti potrebo, da svoja občutja zapiše na papir in ustvari literarno mojstrovino.

Še vedno pa poprime tudi po trobenti in iz nje izvabi otožne ali pa radožive zvoke.

slika št. 32: MED IGRANJEM TROBENTE V SVOJEM KABINETU
(leta 2018; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Sin Aleš je končal prometno tehnično šolo in je zaposlen v Štorah. Ustvaril si je družino in s soprogo ter otrokoma Patrikom in Evo živi v družinski hiši na Hudinji.

Branko in Marta še vedno rada preživljata čas v krogu družine in prijateljev. Branko, ki velja za velikega šaljivca, se med prijatelji, ko ga sprašujejo o njegovem literarnem udejstvovanju (kdaj in kako je začel pisati), večkrat rad pošali, da je začel pisati v prvem razredu in da začne vedno z veliko začetnico.

Verjetno pa so sedaj Branku in Marti najprijetnejši trenutki, ki jih preživita s svojima vnukoma.

slika št. 33: BRANKO IN MARTA Z VNUKOMA NA POČITNICAH NA KRKU
(leta 2019; fotografija je last g. Branka Zupanca)

LITERARNO USTVARJANJE

Branko se je v četrtem razredu osnovne šole, ko je postal član literarnega krožka, pričel ukvarjati s pisanjem pesmi. Objavljene so bile tudi v šolskem glasilu II. osnovne šole v Celju. Še danes se s ponosom spominja, da je bila ena njegovi najzgodnejših pesmi izbrana na natečaju in je s Kurirčkovo pošto potovala v Beograd k tovarišu Titu, takratnemu predsedniku naše domovine Jugoslavije. Kurirčkova pošta je bila najbolj množična in ena najbolj priljubljenih akcij slovenskih pionirjev, ki je nastala na pobudo urednikov tedanje revije Kurirček. Torbico s pošto, v kateri so maršalu Titu pošiljali čestitke in lepe želje ob rojstnem dnevu, so, po poteh, po katerih so v času narodno osvobodilnega boja (med II. svetovno vojno) hodili partizanski kurirji, nosili pionirji. Torbico so morali varno prenesti mimo vseh postavljenih ovir. Ker je bil Brankov oče med vojno partizanski kurir, mu je izbira njegove pesmi še posebej veliko pomenila.

Sam je prepričan, da je tudi pesniško žilico podedoval po očetu, ki je med vojno ves čas pisal pesmi in jih skrbno zapisoval v drobno knjižico. Ta knjižica je, skupaj z Brankovim očetom, uspešno prestala vojne grozote in jo še danes hranijo.

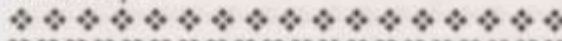
slika št. 34: RAZISKOVALKI MED PREGLEDOVANJEM KNJIŽICE Z IVOVIMI PESMIMI

(februar, 2020; fotografija je last raziskovalk)

V srednji šoli Branko pesmi v šolskih glasilih ni objavljajal, je pa včasih za katero od sošolk napisal droben verz.

Resneje se je lotil pisanja pesmi, ko se je, po obveznem služenju vojaškega roka, leta 1972 vrnil iz Sarajeva.

Pesmi je začel objavljati v številnih revijah: Obrazi, Mentor, Fontana, Primorska srečanja, Vsesledje.

JUTRI

*Jutri
bodo zadnjikrat
šumele temne smreke.
Izpod trudne, posušene veke
bo spolzela smola kakor solza
čez skorjast in razbrazdan vrat.*

*Jutri
bodo z njih
odletele zadnje ptice.
Z njimi bo ostal le dan,
samotno prazen, len in tih.
Le tu in tam bo vetra komaj vzdih
vrhove nihal v spancu brez šumečih sanj.*

*Jutri
ne bo več
mojih temnih smrek.
Ostal bo le spomin, boleč
kot rana iz trnovih zaprek.
Le sence sajaste bodo še polzele
čez skrhan, pust in razgoličen breg.*

*Jutri
bo samo še jutri.
Naprej nič več. Le čas
bo lezel in razžiral njih obraz
in dež in sneg in cunjaste megle,
ki bodo v kapljicah otožno šepetale:
Le išči jih, iskalec! Glej, tukaj so bile!*

*Tam zgoraj
ni ničesar več.
Le mrtve sanje
vetra, ki blodeč
hiti čez trhle
in smolene panje.*

*Tam zgoraj
je pomlad umrla.
Tam zgoraj
spala bo svoj sen.
Čez njo pa razprostila
je hladno noč jesen...*

slika št. 35: PESEM JUTRI, OBJAVLJENA V REVII PRIMORSKA SREČANJA
(Primorska srečanja, številka 102; leto 1989; stran 980)

Med domačimi pesniki so mu bili vzorniki Kette, Murn, Kosovel in Minatti, med tujimi pa Lorca, Villon in Rilke.

Nastajale so pesmi z različno tematiko in kmalu se jih je nabralo kar precej. Znanci in prijatelji so ga ves čas spodbujali in ga nagovarjali naj izda pesniško zbirko in leta 1987 je v samozaložbi izdal svojo prvo pesniško zbirko z naslovom *Modre sence*.

slika št. 36: BRANKO ZUPANC S SVOJO PRVO PESNIŠKO ZBIRKO MODRE SENCE
(Novi tednik, 17. 12. 1987)

V zbirki so bile pesmi razdeljene v pet sklopov: *V beli brezi je ujeta sonce...*, *Pomladne trave veter je zbudil nemirni...*, *Sanjarjenje*, *Modre sence*, *Razmišljanja*.

Med pesmimi v prvi zbirki so bile tudi pesmi:

POLETNI DAN

V zrelem žitu veter se s klasjem igra,
plavica z makom o ljubezni šepeta,
nekje na travniku kosilnica drdra.

V sopari dneva bukev svetla spi
in zrak nad cesto migota, drhti,
v grapi potok osušen še komaj žubori.

Nad streho nizko lastovica šviga,
razprežen konj v potu se svetlika,
opleta z repom, brani obadjega se pika.

Z VETROM

Zapel bi z vetrom o samoti,
ki spi v ozki, temni grapi;
o ščinkavcu, ki je razpel peroti,
ko ga v pomladni dan nemir izvabi.

Zapel bi z vetrom o tišini,
ki spi v korali nekje na morskem dnu;
o školjki, ki sameva v sipini
in sanja o drobnem, belem biseru.

Zapel bi z vetrom o oblakih,
o nevihti, ki se razteza čez nebo;
o ljudeh preprostih in pa takih,
ki le vase še verjamejo.

V MESTU

Po pločniku hodim in luž se ogibam,
ki so ostale od mokrega dne;
z blatnimi čevlji ljudem se izmikam,
ki vase zaprti ne vem kam hite.

V izložbi za čevlje se v cene zazrem,
kjer črne številke nič več ne veljajo;
verjetni ne morem, oči le razprem,
za rdeče številke blago ti le dajo.

Rajši grem dalje in se sprašujem,
kaj bi le kupil za tisočaka;
mislím polglasno, včasih še pljunem,
ker s tem si v žepu že siromak.

Bližam središču se cestnega križa,
vame pa plazi se mestni nemir;
ni več tisočaka, le pest še drobiža,
požrla ga sendviča dva sta in pir.

JUTRO

Sivina mraka se umika mladi zori,
jutranji veter v rosnem listju se budi;
ob cesti se prebujajo topoli,
od daleč iz cerkvenih lin brni.

Sivina mraka se jutru mlademu umika,
ob cestah trudne že ugašajo luči;
nekje za hišami petelin kikirika,
družicam svojim spati ne pusti.

Sivina mraka se v beli svit spreminja,
ko vzhodno stran jutranja zarja pozlati;
na nebu zvezda že za zvezdo izginja,
domov se vračajo prijatelji noči.

Svojo prvo pesniško zbirko je zaključil z verzom:

Tukaj se neka pot konča
preprosta za nekoga morda.
Potem ostane le še hrepenenje.
Za vse življenje.

Ob izidu pesniške zbirke *Modre sence* je novinarka Mateja Podjed v Novem tedniku zapisala: »Brankove »Modre sence«

Pesniški prvenec Branka Zupanca, *Modre sence*, je drobna knjižica pesmi, ki jih je avtor izdal v samozaložbi, oziroma z veliko gmotno pomočjo in razumevanjem celjskega Izletnika, kjer je zaposlen kot pravnik. Izid prve pesniške zbirke je Branka opogumil, tako da razmišlja že o novi zbirki. Rad pa bi izdal tudi knjigo pesmi za otroke.

Modre sence so izšle v nakladi 800 izvodov. Natisnili so jih v Izletnikov aranžerstvu, z likovno opremo pa je dobro pospremil vsebino Zupančevih verzov aranžer Frido Cokan.

Čeprav se Branko Zupanc ukvarja s pisanjem pesmi že dolga leta, vse od osnovne šole, so pesmi, zbrane v tem prvencu, nastale v zadnjih dveh letih. Več kot 60 jih je avtor zbral v poglavij, skozi katera je tudi čutiti umetniški vzpon sprva lirično krajinskih pesmi, do zadnjih, ki jih v ciklih *Modre sence* in *Razmišljanja bogati pesnikov* že bolj oblikovani stil in verjetno tudi osebna spoznanja in izkušnje. V nekaterih Zupančevih pesmih je tudi čutiti, da je pesniku vzornik Ivan Minatti, kot na primer v pesmi *Rad bi razprl dlani* (... rad bi segel v struge strasti... v globoke, omamne kanjone...).

Promocija pesniške zbirke Branka Zupanca bo v četrtek, 24. decembra, ob 10. uri v hotelu Celeia v Celju. Zupančeve pesmi bodo recitali člani trnoveljske Zarje (Branko Zupanc je že pet let igralec pri tem društvu) in sodelavci iz Izletnika, kjer je pri konferenci sindikata ustanovljena tudi kulturniška skupina. Ob glasbeni spremljavi in oceni knjige bodo pospremili na pot *Modre sence*, ki so pristale na knjižnih policah šol, v Knjižnici Edvarda Kardelja in med prijatelji, ki so Branka Zupanca spodbujali pri njegovem snovanju.

V Celju je izid pesniške zbirke Branka Zupanca četrti primer, po *Železarni*, *Cinkarni* in *Tehniški šoli*, da je izid knjige omogočila delovna organizacija in upajmo, da ni zadnji!« (Novi tednik, 17. 12. 1987)

18. decembra 1987 ga je v rubriki *Celjski obrazi*, ki je bila objavljena v dnevniku *Večer*, literarna kritičarka Marlen Premšak takole predstavila:

»Ko pesem zamenja pritožbe

Vidi se, da ima dušo poeta. Miren, skromen in zadržan. Z govoric, ki začne vreti šele v tihih urah nad belim papirjem. Ta mu je drug in pribežališče že mnoga leta. A slednjič se je opogumil. Pesmi, zložene v predalu, pesmi, ki so jih videli redki zaupni prijatelji, pesmi, samo njegove, je izročil drugim. Svoje literarno dete je vrgel v brezmišlni svet kritike in ocenjevanja. *Modre sence* so naslov njegovega literarnega prvenca.

Branko Zupanc se je rodil leta 1950 v pravniški družini v Migojnicah pri Žalcu. Po končani tehniški šoli v Celju se je zaposlil najprej pri Avto Celje, zatem je vodil transport kokakole pri Slovinu v Žalcu in leta 1979 pristal pri celjskem Izletniku. Srednjo tehniško in Višjo pravno šolo v Mariboru je končal ob delu in sedaj se uradno imenuje referent za pravne in samoupravne zadeve v skupnih službah. Torej je mož, ki ima opraviti s tožbami in pritožbami.

»Natančno to je. Tožbe, pritožbe, tožbe v nedogled. Težko bi preštel, s koliko disciplinskimi prekrški sem se od leta 1981 ubadal. Ogromno jih je, zlasti v Potniškem prometu, ko se potniki pritožujejo nad našimi delavci. A najhujše je, da kljub toliko disciplinskim postopkom in kaznim, disciplina ni prav nič boljša. Vse slabše je.«

»Ob takšnem delu,« nadaljuje Branko, »moraš nujno živeti še za nekaj drugega. Že pred petnajstimi leti sem igral v gledališki skupini Zarja v Trnovljah, zaradi študija sem za nekaj časa prenehal, od leta 1983 pa sem spet njen redni član in v. d. predsednika kulturnega društva. Rad delam v kulturi in tudi v naši delovni organizaciji se ne izogibam takšnim dolžnostim. V sekciji za kulturne prireditve pri konferenci sindikata sem podpredsednik in urejam Izletnikovo interno glasilo.«

In se ukvarjate s poezijo?

»Že dolgo, od osnovne šole, ko sem zajadral v recitacijsko skupino. Ves čas pišem pesmi. Le pokazati si jih dolgo nisem upal. Moraš se zavedati, kaj te čaka. In tudi sam jih začneš presojeti bolj strogo, ko so natisnjene v knjigi. Čakam na odmeve. Vsekakor bi rad pripravil še drugo zbirko, še posebno pa me mikajo pesmi za otroke.«

Pri natisu in izdaji zbirke so vam v vaši delovni organizaciji šli na roke.

»Z denarjem nisem imel skrbi. Knjigo je financiral celjski Izletnik in napravili bodo še korak več. 24. decembra bodo pripravili v hotelu Celeia njeno predstavitev. Nanjo vabijo ljudi, ki bodo o njej povedali svoje kritične misli, zame, ki želim pesniško zoreti, vsekakor nadvse dragocene.« (Večer, 18. 12. 1987)

Že leta 1989 je Modrim sencam sledila druga pesniška zbirka Tišina samote. Tudi to pesniško zbirko je Branko, ob pomoči sponzorjev, izdal v samozaložbi.

slika št.37 : BRANKO S SVOJO DRUGO PESNIŠKO ZBIRKO TIŠINA SAMOTE
(Večer, december 1989)

Spremno besedo je napisal gospod Štefan Žvižej. Med drugim je zapisal:

»... VEČER je lahko metafora njegovega življenja, ki se vse globlje potaplja v globino, kot stalaktit počasi čezenj kipi in ga zagrinja v nemir. Pa vendarle: skozi gozdove bi šel, čez dobra, širna polja... danes v njih vse vre... To je dan življenja! Pa se zopet zgrnejo valovi... Branko se poizkuša tudi v vizuelni obliki stiha, ki pa ni sama sebi namen, je sporočilna in utrinek trenutka, ki ti s tem vizuelnim učinkom pričara razpoloženje in idejo. Otresa se že zadnjih ostalin klasične rime in daje prednosti sporočilu. Taki primeri so: BREZ ILUZIJ, TI SI UTRINEK, JUTRI in VZDIH.

Morda boš stal in bral te stihe, naslonjen na drevo, na zid. Tu ni pavlihovstva kot si vceplja težke misli kompleksa avtor, tu ni bistven pesniški okvir. Bistvo je olajšanje človeške duše kot sestavnega dela celote in upaš, da bo že nekako šlo... Nič hudega, če oveneli, suhi listi odpadajo na mrzla tla... Tam zunaj ne bo več ničesar iskal...!?

Kaj naj zapišem ob koncu prebiranja Brankovih verzov? Postal je širši, bolj razmišljajoč in nenazadnje svoje lastno zrcalo na dnu vrtinca.

Zaporedje pesmi ni bistveno in ni pomembno, zbirka prinaša njegove življenjske ugotovitve in motive, postal je samokritičnejši in ne hodi več po tradicionalnih varnejših poteh, temveč se že korajžno spušča na spolzka literarna tla.«

Med pesmimi v drugi pesniški zbirki (Tišina samote) so bile tudi naslednje pesmi:

VSE BI DAL

Vse bi dal, kar pač imam
vsem tistim, ki so radi z mano.
Vsem, ki z mano čutijo
gozdov in žit omamo
in dih pomladi slutijo
še v sneženem marcu.

Na cesti opešanemu starcu
bi stisnil dlan v oporo
in grešniku, ki mora delati pokoro
za storjeni greh.

Obupancu bi dal svoj smeh,
da znova bi sijalo mu v očeh.

Le zase nekaj bi pustil.
Srce, ki vse preveč hiti
in se bojim, da čas bo moj minil
prehitro, še sredi lepih dni.

To slutnja mi pove
že skoraj vsak večer,
da kmalu spal bom tam,
kjer je le blagi mir. Tam ni ničesar več,
morda je le še jok.

Ne boj se. Je pač tako.
Saj nisem Bog.

KAR TAKO

Rad imam stopinje
bosih nog v rosni travi.
Skozi žamet zelenih preprog
se drami toplota mehkih tal.
Kipeče nebo blede
v večerni omami,
barve so temno sinje.
Sij prvih zvezd
bo zakril zadnje stopinje
s prašnih cest.

Tihi so bregovi
v večernem soncu,
ko lije svetlobe zadnje slap.
Brneče, zadnjikrat
samoten zvonik drhti
v kamniti prag.
Na cesto polega zadnji prah.

Senca samotne breze
beži na zahod.
Že noč jesenska veze
nad njo megleni svod.
Bleče svetilka ugaša
in v krčih se znova prižiga,
od daleč skovir se oglašča,
otožno, sanjavo, boječe...

Jesenski prsti žareče
prekrivajo obraz.
Ostajajo lise pekoče,
ki jih morda bo izbrisal čas.
Vse je znova:
jutro, pomlad, pšenični klas.
Le jaz nisem več jaz.

MORDA

Morda stojiš,
ko bereš moje stihe,
naslonjen na drevo, na zid.
Morda si resen,
morda pa se smejiš
in misliš si:
– Ta spada med pavlihe! –

Morda ležiš,
ko bereš moje stihe,
udobno zleknjen na trosed.

Morda že spiš
in neprebrane glihe
odnaša spanec
kot veter suho smet.

Morda pa sam
prebiraš svoje stihe
in veš, da ni lahko,
ko spravljaš na papir
otožne vzdihne
in misliš si glasno:

–Vrag vzemi nas, pisune,
in tisti notranji nemir,
ki kdaj pa kdaj v srce te sune,
da zložiš kaj v pesniški okvir. –

In grizeš se, če ti ne gre,
ko v luno, zvezde svetle zreš.
Medtem ko drugi mirno spe,
ti v duši pesniški bolestno mreš.

In rima se za rimo veze,
nastaja nekaj, kar si srce želi,
kazalec urni pa med tem prileze
v čas, ko zunaj se dani.

Morda ti je potem lepo
in ni ti žal za izgubljeni čas,
saj kot poet (to ni grdo)
usipaš se kot nepožeti klas
na svojem polju
zase in morda za njo.
Sam zase v svetobolju
hrepeniš in upaš, da bo šlo...

NENAPISANO

Prazen list na mizi vame zre,
da napišem par vrstic v rimi,
kar srce neutrudno in marljivo tke,
a kaj, ko v prazen up se vse razblini.

No, nisem pač edini,
ki duh nemirni ga poetov išče,
ko tavam kot osamljen volk v divjini

in iščem sanj le za prgišče.

Kaj le med prsti obrača se pero,
zaman želi si pisati v pravo smer
in trudi se, da bi že enkrat »šlo«,
saj je samoten danes ta večer.

A danes mi ne gre (je že tako),
da misel drugo misel prehiteva,
zaman ozira k zvezdam se oko,
zaman srce mi pisati veleva.

Raztrgan list raznaša nočni veter,
v vrtincih se pod oknom z njim igra,
saj drobna misel izhlapela je kot eter,
na dno pozabe je to noč odšla.

Mateja Podjed je v Novem tedniku takole zaključila svojo objavo: »... Ob prebiranju Zupančevih pesmi se zdi še vredno zapisati, da je pesnik mlajše generacije ohranil svoj stil pisanja, vendar ga je obogatil z zrelejším razmišljanjem o življenju. Blizu mu je nostalgichen pogled na sanje, iluzije, samotna večerna razmišljanja, melanholija, ki veje iz pesmi, je pravzaprav pesnikovo hrepenenje, ki ga žene k pisanju. Deževne kaplje, slutnja, slovo, čakanja in potovanja so besede, ki se kot rdeča nit vlečejo skozi zbirko pesmi, kjer je Izpolnjeno na koncu in Oporoka na začetku. In vendar je slutiti, da je v pesniku še velik naboj in neusahljiva želja za pesnikovanjem. Z vsako pesmijo, morda z vsako novo pesniško zbirko, je pesnika več in to je tisto, kar lahko bralca razveseli ob prebiranju njegovih pesmi.« (Novi tednik, 4. 1. 1990)

Branko je v času, ko je pričel svoje pesmi deliti z množico, skušal o svojih pesniških delih pridobiti tudi mnenja že uveljavljenih pesnikov. Tako je svoje pesmi poslal v oceno priznanemu slovenskemu pesniku Janezu Menartu, s katerim sta skupaj sodelovala na praznovanju desete obletnice knjižnega kluba Svet knjige v celjski poslovalnici Mladinske knjige. Takole mu je odgovoril: »Spoštovani gospod Zupanc, zdaj sem že v pokoju in med drugim počasi tudi urejam svojo pošto. Med njo sem našel tudi Vaše pismo ter kserokse iz Večera in nekaj vaših pesmi. Zelo mi je žal, da Vam takrat nisem odgovoril, čeprav se dobro spomnim, da sem imel najboljši namen, saj sem dal pismo »posebej na stran«. A prav s takimi pismi se rado zgodi (vsaj pri meni, Vaše ni prvo), da jih potem založim in ob vsakdanjem delu sčasoma nanje pozabim zaradi odlašanja, ki nastane pa zato, ker želim odgovoriti bolj na široko, pa težko najdem za to potrebni čas.

No, naj bo kakorkoli že, lepo se Vam opravičujem. Vse poslano sem sedaj ponovno prebral. Veseli me, da so bile Modre sence v časopisu lepo sprejete. Od pesmi, ki ste mi jih poslali, pa se mi zdijo lepe Dremoten je dan, Večerni pastel, Melanholija II in Nekaj v meni spi. (poslali ste mi še Melanholija III, Oblakom in pticam, Bleda samota, Vse bi dal). Mislim, da ste nadarjeni predvsem za razpoloženske motive. Po »vsebinski« so zanimive domala vse pesmi, vendar pa je Vaša slaba stran oblikovalna »tehnika«. A tega se človek nauči samo s pisanjem

in pa z branjem dobrih pesmi, ob katerih se avtomatično izostrita estetski čut za jezik in obliko.

No, mislim, da je vsekakor boljše dobiti odgovor tudi pozno kot pa nikoli. V tem upanju Vas prav lepo pozdravljam in Vam želim veliko zdravja, osebne sreče in literarnih uspehov.

S spoštovanjem Janez Menart«

S pisanjem pesmi je neutrudno nadaljeval in leta 1994 se mu je uresničila skrita želja, da bi izdal tudi pesmi za otroke. V sodelovanju z gospodom Igorjem Jelenom, uveljavljenim celjskim koreografom, ustanoviteljem in direktorjem Plesnega teatra Igen v Celju, je pripravil dve baletni pravljici, ki sta postali zelo odmevni v kulturno-plesnem svetu.

Leta 1994 je nastala glasbeno baletna pravljica Potovanje v modro. Koreograf in režiser plesne predstave je bil Igor Jelen. Predstava je doživela 250 ponovitev. Posneli so jo tudi za Televizijo Slovenije. Na Madžarskem pa so po predlogi posneli celo film z naslovom Ta svet je tudi zate.

V drugem dejanju plesne pravljice lahko preberemo:

»II

Pozdravljeni! Za vas fanfare so zvene.

Vsi znanci vaših sanj smo danes z vami.

V srebrna krila vas modre sanje bodo odele,

le k nam, bodite srečni z nami!

(moški glas)

Le k nam, sklenimo krog z rokami!

Le k nam, vsi zaplešite z nami!

KRESNIČKE: Kresna noč je rojstvo naše.

Na travniku neutrudno se lovimo

v temi, ko cvetke so zaprle svoje čaše,

do blede, rožne zarje ne zaspimo.

(ženski glas)

(glasba)

CVETLICE: Iz tal nas je zbudilo toplo sonce.

Zdaj v rosнем jutru razpiramo cvetove.

Za Katje, Petre, Urške in Polonce

pomlad prinašamo na njihove vrtove.

(ženski glas)

(glasba)

METULJI: V pomladni dan nas nosijo lahkotna krila,

v pomladnem vetru klanja se nam modri cvet;

za nas bo cvetka svoj obraz odkrila,

ko bo uzrla naš igrivi let.

(moški glas)

(glasba)

OSEBE: NEKJE morda je še ostal naš modri svet,

NEKJE morda še spijo modre sanje;

NEKJE nas čaka še metulj, kresničke, cvet,

NEKJE še vendar mora biti prostor zanje.

(ženski glas)

(glasba)

STRAŠILO: Slamnat sem, a vendar srečno sem strašilo,
čeprav se kregam z vranami in vrabci;
le včasih se mi stori pri srcu milo, (moški glas)
ker niso z mano slamnati še bratci.

(glasba)

VILA: Jaz dobri duh sem, modra vila.
Za vas sem v pravljici doma;
v svetle očke sem se vaše skrila, (ženski glas)
le v modri pravljici me vsak spozna.

(glasba)

ČAROVNICA: Psst! Tiho! Nekdo v cokli zlati
strašansko na ves glas smrči.
Ojoj! V zeleni halji in kravati (moški glas)
čarovnica z modro brado spi.

(glasba)

Ne bojte se, saj čarati ne znam.
Ližem lizike, bonbone iz rozin,
pečem kekse iz zelenih še banan, (ženski glas)
a najraje, oprostite, spim.

(glasba)

.....

V modri mrak zletele so kresnice,
lučke begajo zdaj sem, zdaj tja.
Vse spi, le modri pav s stopnice
poslušaj harfo, ki potihoma igra.
Vse spi. Meglica sinja (moški glas)
v tišino modro mesto ogrinja...

(glasba)

slika št. 38: UTRINEK S PREDSTAVE POTOVANJE V MODRO
(fotografija je s spletne strani KUD Igen Celje – www.igen.si; 5. februar 2020)

Sodelovanje z plesnim studiem Igen in Igorjem Jelenom pa je leta 1995 nadgradil še z glasbeno baletno pravljico Smeško med črkami ali plesna abeceda.

Svojo pravljíčno popotovanje je Branko začel z verzi:

»V pomarančni zarji pomarančnega jutra
obstal je Smeško na razpotju:

KAAAM?

Po tej poti gremo v sanje,
po tej se lahko izgubimo,
po tej lahko kričimo,
po tej se lahko lovimo
od jutra do noči...

Kaj le pomenijo te čačke, kljuge,
čudne črte in vijuge?
Smeško teh ne zna prebrati,
zlogovati, razvozlati.

Grozno! Že mudi se,
skoraj je že pozno...

Abeceda so te kljuge!
Oh in joj, seveda!

Žal je v moji glavi zmeda,
črka s črko je soseda,
več se jih v besedo spleta.

Joj, ko znal bi brati,
čudne čačke razvozlati!

Oh in oh in ohoho!
Kaj le vidim: tobogan!
Zdaj ne pojdem več drugam,
ker še črk jaz ne poznam.
Pridite zdaj vse na plan
črke črkaste. Hej, dober dan!«

Sledi predstavitev vseh črk, med katerimi je tudi:

»C

Cepetati v COKLAH cak-cak in cok-cok, dati mamici na lice CMOK in CMOKEC na nos, po CESTI hoditi s CULO bos, voziti CEPELIN, imeti zlat CEKIN ali bel CVET jasmin.

V jutru CVET se zlat odpira
sredi mehkih majskih trav;
z rosnih očk si spančka otira,
klanja vetru se v pozdrav.«

In na koncu zaključek:
»Zdaj prišel bo kmalu konec,
Smeško je zaspan;
zazvonil cin-cin bo zvonec,
brez vseh črk je tobogan.

Preden pa se poslovimo
in si rečemo adijo,
črke vse še ponovimo,
kot po vrsti si sledijo:

A, B, C, Č, D in E,
trave v maju zelene.

F, G, H in I,
kužek repek svoj lovi.

J, K, L, M, N in O,
saj že gre, saj bo šlo.

P, R, S, Š T in U,
avto trobi tu-tu-tu.

V, Z, Ž so še ostali,
črke vse smo zdaj spoznali.

Od A do Ž je zvrhan lonec,
s tem je ABECEDE konec.
Črke niso več uganke,
zdaj so naše stare znanke.«

K sodelovanju za uprizoritev so pritegnili priznane ustvarjalce. Songe, ki jih je uglasbil profesor Jani Golob, je prepevala Neca Falk. Predstava, v kateri so bili ves čas aktivni tudi gledalci, ki so spoznavali svet črk, je bila uprizorjena 500 krat. Postala je prava uspešnica. Z njo so plesalci v okviru svetovnih in evropskih festivalov sodelovali na odrih štirinajstih držav (Slovenija, Avstrija, Italija, Nemčija, Poljska, Kanada, Maroko, Turčija, Ciper, Madžarska, Nizozemska, Romunija, Bolgarija in Rusija). Ocenjujejo, da si je predstavo ogledalo več kot 150 000 gledalcev. Predstava je bila tudi didaktično in pedagoško usmerjena, saj med predstavo lahko otroci skozi ples, z asociacijami iz vsakdanjega življenja, spoznavajo svet črk. Predstavo je posnela tudi Televizija Slovenije.

slika št. 39: SMEŠKU SE PREDSTAVI ČRKA C
(fotografija je s spletne strani KUD Igen Celje – www.igen.si; 5. februar 2020)

slika št. 40: UTRINEK S PREDSTAVE SMEŠKO MED ČRKAMI ALI PLESNA ABECEDA
(fotografija je s spletne strani Knjižnice Šmarje pri Jelšah; 5. februar 2020)

Branko je ob zahtevni službi večkrat `pobegnil` v nek svoj svet in neutrudno ustvarjal ter koval nove verze. Najpogosteje je pisal v poznih popoldanskih urah ali ob večerih. Sicer pa rad pove, da piše takrat, ko ga prešine lepa misel, ko ga `zagrabi`, kot je sam dejal. Ko se je utrnila ideja, je najpogosteje sedel za pisalno mizo, se lotil pisanja in je pesem tudi dokončal. Se je pa večkrat pripetilo, da se mu je lepa misel utrnila v trenutku, ko zapis pesmi ni bil mogoč. Takrat si je na kak kos papirja zapisal kratko misel, ki jo je kasneje prelil v pesem. Njegove pesmi so v glavnem izpovedne, lirične pesmi.

O svojem pesniškem ustvarjanju je novinarki Novega tednika, Sergeji Lesjak, zaupal: »Včasih imam vsega dovolj. Formalizma, pravnih aktov, disciplinskih postopkov in postopkov pred sodiščem. Takrat potrebujem nekaj drugega. Postanem drug človek in tako nastanejo vse tiste lirske, razpoloženske pesmice.« (Novi tednik; 2. avgust 1990; stran 7; Vseh mojih pesmi ni treba brati)

Spominja se, da so ga po izidu druge pesniške zbirke prijatelji, ki so dobro poznali njegove pesmi, pričeli nagovarjati, da bi se preizkusil tudi v pisanju pesmi za narodno-zabavne ansamble. Ideja se mu je zdela zanimiva in, ko je nekega popoldneva, bilo je leta 1995, po televiziji gledal oddajo Video meh, v kateri je nastopal Ansambel Braneta Klavžarja, se je odločil, da bo poskusil tudi s takšnimi pesmimi. Vedel je, da je pisanje tovrstnih besedil zahtevno, saj zahteva določene zakonitosti, ki pa jih je, kot šolan glasbenik, dobro poznal. Poklical je gospoda Braneta Klavžarja in ga vprašal, če bi lahko napisal besedilo pesmi za njegov ansambel. Gospod Klavžar se je strinjal in Branko se je lotil pisanja besedila. Ker je po duši romantik, se je odločil, da bo njegovo prvo tovrstno besedilo za valček. Napisal je pesem z naslovom Odprla vrata bom dežju. Tako se je začel tudi refren v pesmi. Pesem je napisal 15. maja 1995, ko njegovo razpoloženje ni bilo tako pomladno kot bi, glede na datum, moralo biti. Sam se pošali, da je jesenska pesem nastala lepega pomladnega dne. Besedilo je poslal gospodu Klavžarju in ta ga je že čez dva dni poklical po telefonu in mu sporočil, da mu je besedilo zelo všeč in da že sestavlja melodijo zanj. Mu je pa predlagal, da bi spremenili naslov, saj se mu je zdel Brankov naslov predolg. Branko se je s tem strinjal in valček je dobil naslov Jesen ihti. Viža je bila leta 1996 na plošči in na kaseti Ansambla Braneta Klavžarja z naslovom Zlat prstan. Valček Jesen ihti je kmalu postal uspešnica, ki so jo mnogi narodno-zabavni ansambli vključili v svoj repertoar, saj je postala ena najbolj prepoznavnih in priljubljenih sodobnih viž v Sloveniji. Leta 1997 je bil nominiran za nagrado Zlati petelin in leta 2000 za Naj vižo stoletja. Nagrada Zlati petelin je bila slovenska glasbena nagrada, ki so jo v letih 1993 – 2001 podeljevali za dosežke v slovenski glasbi in z njo povezanem delovanju.

JESEN IHITI

Jesen ihti in dež vso noč turobno pada,
odpadle liste veter pred seboj podi.
Jesen ihti, kot solze so deževne kaplje,
nikogar več ne bo, mi veter šepeta v temi.

Odprla vrata bom dežju,
naj pada hladen name,
naj kapljice vso noč prše
in hlad polzi naj vame.

Odprla vrata bom dežju,
naj on me z rokami objame,
srce naj več ne joče,
ker si pozabil name...

Jesen ihti in dež vso noč turobno pada,
odpadle liste veter pred seboj podi.
Jesen ihti in dež z njo kliče slutnjo vame,
ti si odšel, utonila senca tvoja je v megli.

Odprla vrata bom dežju... (refren)

slika št. 41: BRANKO S PRIJATELJEM BRANETOM KLAVŽARJEM
(leta 2019; fotografija je last g. Branka Zupanca)

Po odmevnem začetku so se za Brankova besedila začeli zanimati tudi drugi ansambli in Branko jim je rad ustregel. Motive za besedila, za katera pravi, da jih nikoli ne piše `na zalogo', večinoma išče v dogajanjih v naravi. Besedila piše v poznih popoldnevih, ko se v njem nabere polno lepote in čustev, ki jih, ko tako začuti, mora izliti na papir.

Njegova besedila so obogatila repertoarje mnogih znanih in manj znanih slovenskih ansamblov in mnoge med njimi so postale uspešnice.

Branku je še posebej pri srcu valček Mamina ruta, ki ga izvaja Ansambel Braneta Klavžarja. V besedilu opisuje ruto svoje stare mame – mamike, ki ga je na njo spominjala še dolgo po tem, ko mamike ni bilo več. Valček Mamina ruta je bila leta 2000 nominiran za vižo leta.

MAMINA RUTA

Tisto jesen, ko dež je z menoj
jokal vse dolge noči,
so v sanje pozabe tiho zaspale
utrujene tvoje oči.

V meni sameva vsak dan in noč,
v izbi več čas ne beži,
v kotu na klinu pa kakor v dar
mamina ruta visi.

Vse bi še dal za tisti dan,
ko z njo si pokrila lase
in mi z nasmehom tiho dejala,
da dež jih zmočiti ne sme.

Vse bi še dal za tisti večer,
ko z njo si pokrila obraz,
da pred menoj bi skrila solze,
ko bog je pozabil na nas.

Mamina ruta zdaj v kotu visi
vsa mehka kot topla dlan,
na črtah zbledelih pa kakor prej,
še vedno rdeč nagelj cveti.

Mamina ruta zdaj v kotu visi,
kot senca ločuje njen čas;
še čutim toploto sivih las,
ko dlan mi po njej kdaj drsi.

Posebej je bil Branko ponosen, ko ga je k sodelovanju povabil priznani glasbenik, gospod Lojze Slak, legenda slovenske narodno-zabavne glasbe. Zanj je Branko napisal besedilo za valček Sanjaj z menoj.

SANJAJ Z MENOJ

Mlad je veter razprl dlani,
veter že s pticami spi;
sanjaj z menoj predraga nocoj,
naj te poljub ne zbudi.

Tiha bo noč in polna sanj,
ko boš želela z menoj,
kjer se sreča dveh mladih
spleta v toplo dlan,
kjer se srečata mehka in topla dlan.

Sanjaj z menoj predraga nocoj,
naj te poljub ne zbudi;
v tvojih laseh le naj ti kot dih
veter šepet moj pusti.

Zvezde vedo za skrito pot,
žarek bo svetil droban,
kjer se sreča dveh mladih
spleta v toplo dlan,
kjer se srečata mehka in topla dlan.

Leta 2004 je bila skladba Domača gruda, ki jo je izvajal ansambel Spev, besedilo zanjo pa je napisal Branko Zupanc, izbrana za najlepšo vižo po izboru Radia Slovenije.

DOMAČA GRUDA

Zdaj, ko noč se v jutro že odeva,
se znova vrača dom v trenutke sanj,
a tu, kjer dolge so noči do dneva,
pozabljen sem in v sebi sam.

Slišim te, kako mi v nedrih tiha
ponujaš kruh, smehljaj, solze;
še vedno tam si, ko polno vzdih
domov želi si moje le srce.

Šel bom, za vedno vrnil se nazaj,
kjer čaka rodna gruda me domača
in tiho prosil jo s sklonjeno glavo,
naj ne sprašuje me, zakaj.

Recital:

To noč se, gruda, čutil tvoje le srce
in žulje rok od njiv, širokih polj
in slišal sem, kako me kličeš,
nazaj me vabiš vse bolj in bolj.

Šel bom... (refren)

Branko je do sedaj napisal več kot 270 besedil za narodno-zabavne ansamble, ki so bile uglasbene.

Edini vzornik pri pisanju teh besedil mu je slovenski pesnik in pisatelj Ivan Sivec.

Besedila je napisal za ansamble: Ansambel Braneta Klavžarja, Celjski instrumentalni kvintet, ansambel Vagabundi, ansambel Lojzeta Slaka, Fantje izpod Rogle, Sredenšek sekstet, ansambel Mira Klinca, Franca Veglja, Šaleški fantje, ansambel Spev, ansambel Franca Žerdonarja s prijatelji, Nagelj izpod Kamniških planin, Navihanke, Mlade frajle, Modrijani, Štajerskih 7, ansambel Ekart, ansambel Vigred, ansambel Storžič, Alpski kvintet, Iskrice, ansambel Aplavz, ansambel Zreška pomlad, ansambel Nanos, Gašperji, Anita Zore in kvartet Anje Burnik, ansambel Jerneja Kolarja, Rudarski oktet, ansambel Toneta Rusa, ansambel Vihar, ansambel Mladi upi, Šmarski muzikanti, ansambel Tapravih 6, Podkrajski fantje, ansambel Šestica, ansambel Poljanšek, ansambel Simona Gajška, ansambel Franca ocvirka, ansambel Sicer, Vitezi polk in valčkov, ansambel Čepon, družinski trio Pogladič, Trio utrip, ansambel Mladi korenjaki, Griški kvintet, ansambel Zaka'pa ne, ansambel Naveza, Falant, ansambel Vrt, ansambel Tik-Tak ...

Mnoge melodije, za katere je napisal besedilo, so postala uspešnice.

Leta 1998 je bil sprejet v Društvo pesnikov slovenske glasbe.

Takole se Branko v eni od svojih knjig spominja tega dogodka:

»Kot pisec besedil sem bil začetnik in počasi so začela nastajati besedila za to zvrst glasbe. Mislim, da je bilo leta 1996, ko je bilo ustanovljeno Društvo pesnikov slovenske glasbe, predsednik tega društva pa je bil znan pisatelj in pisec besedil Ivan Sivec. Našpičil sem ušesa in tuhtal, kako bi se lahko včlanil v to društvo, a kaj, ko nisem imel veliko uglasbenih besedil. Šlo je počasi in do leta 1998 jih je bilo uglasbenih komaj petnajst, pogoj za članstvo pa je bil: najmanj dvajset uglasbenih besedil, od teh pa vsaj ena ali dve skladbi, ki se kar pogosto vrtita na radiu. »Premalo, Brane, si jih še napisal,« sem si v mislih dejal, sicer pa: napisal sem Jesen ihti, ki jo izvaja Ansambel Braneta Klavžarja in jo že od izida zgoščenke zelo pogosto vrtijo po radijskih postajah. Ta valček je do leta 1998 postal že pravi hit. Morda pa mi bo ravno ta odprl vrata v društvo, kljub temu da sem napisal premalo besedil. Nič, sem si mislil, napisal bom prošnjo, v njej pa pošteno napisal naslove uglasbenih besedil in izvajalce. Kar bo, pa bo. Čakal sem na odgovor in ga dočakal. Predsednik društva, gospod Ivan Sivec, mi je v pismu prijazno odgovoril, da imam res še premalo uglasbenih besedil, vendar bo verjetno odtehtal valček Jesen ihti, ki je bil že zelo popularen. O moji vlogi bodo razpravljali na občnem zboru društva, ki bo oktobra leta 1998 v Črnomlju in bom tja tudi povabljen.

In res! Meseca oktobra sem prejel vabilo na občni zbor. Z ženo sva se že zgodaj zjutraj odpeljala, med potjo pa sem se veselil srečanja z Ivanom Sivcem. Hej, to ni kar tako, stisniti roko in se spoznati s tako znanim pisateljem in odličnim piscem besedil!

V Črnomlju smo se zbrali v Gostišču Müller, kjer sem se res spoznal z njim in še z mnogimi drugimi že znanimi avtorji besedil: Faniko Požeg, Francem Ankerstom, Tonijem Gašperičem, Zvonkom Čemažarjem, Janezom Hvaletom... Na občnem zboru sem se moral kar sam predstaviti, ko pa sem prisotne seznanil, da sem napisal besedilo za valček Jesen ihti, je bil led prebit in sem bil soglasno sprejet v Društvo pesnikov slovenske glasbe.« (Branko Zupanc; Jesen ihti in druga uglasbena besedila; Grafika Gracer d.o.o. Celje; 2019; stran 55, Spoznal sem se z Ivanom Sivcem)

slika št. 42: NA SREČANJU DRUŠTVA PESNIKOV SLOVENSKE GLASBE
(leta 1998; Črnomelj; iz osebnega arhiva g. Branka Zupanca;
Branko Zupanc stoji tretji z desne v drugi vrsti)

Branko je s svojimi pesmimi rad razveselil tudi mlade bralce. Tako je s pesmijo Mladi član Rdečega križa razveselil prvošolčke OŠ Glazija ob sprejemu med mlade člana Rdečega križa.

MLADI ČLAN RDEČEGA KRIŽA

V velikem mestu živim.

A vendar so v njem
tudi tiste preproste stvari:

drevo, ko nanj plezam
in mu v svetlem jutru
dober dan želim,
sončni žarek,
ki v kapljici rose iskri,
bela cvetlica,
ki v lončku moj dom krasi
in vso zimo dehti.

Rad imam rolko,
z njo čas po cesti beži,
bistro vodo, milo, žvečilko,
vrtno uto, ki ima celo številko,
zobno ščetko,
ki za vsak zobek skrbi.

Rad imam
vse majhne in drobne stvari.
Zato bom previdno kužka Pazija vodil,
ker ni čisto nič lepo,
če bi po gredicah tacal
in cvetke pohodil.

Saj je vendar lepo in prav,
če svet je čist, lep in zdrav.

Rad bi, da bi takšen ostal,
zato sem član Rdečega križa postal.

O svojem literarnem delovanju je Branko Zupanc v knjižici Celjski avtorji 90-ih, ki jo je leta 2000 uredil Marijan Pušavec, izdal pa domoznanski oddelek Osrednje knjižnice Celje, takole razmišljal: »V mojih pesmih so iskanja pa tudi skrivanja. Tako je v njih vse dobro, vse dobre misli in dobro srce. V mojih pesmih so »končopotja« življenjskih upov, kjer se srečujejo mnoga naša življenja: »Ure polzijo v omet starega stropa« ... »Zdaj več en morem domov«... V mojih pesmih so mejniki in ljubezen do izgubljenih sanj: »Bela svetloba v neskončnost pada«...«Brezov list sem, vanj pomlad v aprilu je dahnila«... V meni nekaj spi in tam nekje v prgišču izgubljenih sanj pada v zlatih curkih slap... Vesel bom, če bo bralec prehodil z mano kos moje poti, čeprav vodi bolj skozi osenčja, vendar bova skupaj iskala v osamljeni tišini lepoto in vsebino življenja, v katerega sem položil vso iskrenost svoje izpovedi.«

Ves čas pa je Branko nadaljeval tudi s pisanjem svojih pesmi in tako je leta 2002 luč sveta ugledala njegova tretja pesniška zbirka z naslovom Sipine življenja.

slika št. 43: NASLOVNICA TRETJE PESNIŠKE ZBIRKE SIPINE ŽIVLJENJA

O tem, zakaj je pesniški zbirki dal naslov Sipine življenja, je Branko dejal: »Življenje si predstavljam kot droben pesek, ki polzi, polzi in počasi izginja v neznane globine. Vendar pa za njim nekaj ostane. Prašne sledi, iz katerih ponovno vznikne življenje. Tiste sledi, ki nosijo v sebi nove začetke, nove poti, hrepenjenja, iskre svetlih sonc, upanja in predvečere odhajanj...« (Celjan, 8. 5. 2002; Njegove pesmi ganejo do solz)

Spremno besedo k tretji pesniški zbirki je napisal slovenski igralec Saša Miklavc. Med drugim je zapisal: »... Res bo lahko kdo Zupančevim pesmim očital, da ne prodirajo v nova razsežja našega časa, da so odmaknjene tako v svoji povedanosti, kot tudi problematiki, ki se ne spušča v krče in konfliktnosti našega sedanjika; a hkrati vendar potrjujejo, da so nekatera večna gibalna, v katere krožnici se suče sedanji in pretekli človek; da se bo človek vendarle večno odmikal iz surove vsakdanjosti v pričakujoča prostorja, v katera vodi slutnja trajnega hrepenjenja, doživeti nek drug, popolnejši svet, kakor se že podajamo vanj, z iskanjem že prehojenih steza, v katerih človek zasleduje višji cilj ali pa se z omamo sle v sporu z nezadovoljivo sedanjostjo oddaljuje iz nje, tudi za skrajno ceno na krilih mamil, ki izbrisujejo konkretnost nepotešljivega življenja, v katerem živimo.

Zupančeva pot vendarle vodi v pristan lepote in miru, čeprav neprestano beži v nek nedosežen, popolnejši svet, katerega sicer neuresničenega doživlja v svoji samoti, nepotešen in večkrat tudi grenak, v zavetju prostovoljno izbranega odmika.. Tako je njegova steza pot odmika, odhajanja. A je mehka, spravljava in v njej ni ostrine priziva.

Samota postane njegovo zatočišče. Polno je razpoloženj, razmišljanj, čustvovanj, krhkega, na trenutke skoraj chopinovskega lirizma.

...

Zupanc je blizu narodi in človeku, kadar pobegne iz svoje živo utripajoče intime, ki jo je poselil v svoje samotno gnezdo, polno sozvočij tišin, utišanosti. Priroda mu ponuja zavetja razpoloženj, s katerimi se ji približuje. Posebno lep je v svojih soočenjih z obrečnim svetom, ki ga izredno tenkočutno izpričuje. Izrazen je v opisih dežja, gozdov, poti, ki vodijo v vsemu odmaknjen svet, na katerega robu v trenutkih že vonja diha slovesa in konca. Zato njegova poezija ni glasna, je utišana, skoraj odmirajoča v zvoku in barvi. Paleta njegovih pesniških besed ni jarka, svetla, še manj živobarvna; prej je potemnela, ugaslih barv, polnih skladja in otožne harmonije.

V njegovem življenju je že veliko preteklosti, opuščenih, odhujenih poti, pogašenih barv v potemnela sozvočja prezgodaj zrele jeseni. Njegova poezija je kot pozna trgateg, odmikanj, zaključevanj, potemnelih tonov, utišanj, spravljavosti in dozorevanja. V razpoloženskih previsih doživlja svoje življenje v trenutkih odmirajoče, zapoznelo, včasih nepopravljivo izgubljeno. A včasih se prikrade v zadnjih snovanjih v njegovo ranljivost neka doslej nepoznana trdnost, celo šegavost, prisije kanček svetlobe, ki nam daje misliti, koliko neizživetega je še na svetlem polu prisotnosti njegovega življenja in kaj vse nam utegne še povedati, če uspe pobegniti iz samote svoje intime in se močneje povezati z ljudmi svojega časa in zunanjim prostorom, kateremu je ubežal.

Ko prebiramo njegovo novo, tretjo zbirko, se nam poraja vtis, da je pesnik v preskoku dozorel v svojem spoznanju in hkrati dopolnjuje svoje pesniške oblikovne sposobnosti. Počistil je presežke okrašenosti in gostote leporečja, ki so še posute v prvih dveh zbirkah in se pojavlja v izčiščenem reliefu ponujene misli. Tako doživimo še posebej njegov Sestop kot vrh njegovega dosedanjega snovanja, njegovo dozoritev.

Prav gotovo ne bo nikomur žal, če bo kot bralec prehodil z Brankom Zupancem kos njegove poti, čeprav je vodila bolj skoziosenčja in iskala v osamljenih tišinah lepoto in vsebino življenja, ki mu je položil vso iskrenost svoje izpovedi.«

Oceno izbranih pesmi pa je dodal gospod Adolf Pušnik. Takole je zapisal: »...Branko Zupanc je izredno tenkočuten lirik, umeščen med življenjem in onostranstvom. Ko razmišlja o smrti, piše o življenju! In obratno! Pisec je večni popotnik, ki se le hipoma ustavlja na trdnejših brežinah. Toliko, da zajame novega duha in nemudoma popotuje dalje.

Popotuje, vesla, krmari skozi neštete reke, brzice, skače čez tolmune, išče brvi in mostove, pljuje po oceanih življenja..

Pred zidovi zastane in vrta skoznje, da pride do bistva smisla. V tem prečudnem labirintu, ki se mu pravi življenje, nam avtor podarja prelepe bisere slovenske poezije. Skozi duhovna in čustvena stanja nam izriše svoj svet, ki je sočasno tudi naš.

Najobsežnejši cikel pesmi je posvečen naravi in njenim očarljivostim. Avtorju izrazito ležijo otožne, melanholične in mimobežne jesenske slike. Ta del zbirke bo zagotovo našel veliko hvaležnih bralcev.

Dolžnost slehernega napredno usmerjenega poeta je, da žlahtni in počloveči svojo okolico. Da je preprosto svetilnik ljudomilosti! Tovrsten osebni pogled in odnos do soljudi nam Zupanc razkrije v pesmi Vse bi dal. Ta pesem je žaromet avtorjeve topline.

Zbirka Branka Zupanca je kakovosten prispevek v zakladnico sodobne slovenske poezije in bo zanesljivo imela širok krog bralcev.

Namesto sklepne misli naj za popotnico avtorju in zbirki poklonim stih:

Poet, kot nežen cvet,
v duhu on brsti
in piše o življenju
za ljudi!«

Med pesmimi v tretji zbirki so tudi pesmi:

SESTOP III

Tam ni več mojih zvonov.

A vendar me nekaj kliče,
da bi šel tja.

Tja, kjer je bilo cvetov
zibajočih do pozne jeseni,
tja, kjer sem
skozi okno v modri steni
zrl v valove pšenice zlate
in v jate
zapoznelih ptic
v času prve slane.

Nekaj zre vame.
Šumi, poihteva v meni.
Privid? Le zakaj?
Tam je ostal
le okrušen omet
s sledovi saj
in sprhnelih tramov.

Zdaj več ne morem domov...

DROBNA PESEM

List papirja sem,
ki veter ga nemirni dvigne.
Zdaj poln sem besed
a včasih prazen
kot tavajoč korak,
dokler v megleno noč
ne utihne.

List papirja sem.

Na njem je čas zbledel vrstice,
da bo zazibal jih v mrtvi sen,
iz njih pa zvabil
le za grob cvetlice.

DO MENE

je lahko priti.
Nisem daleč,
morda le včasih nedosegljiv.

Ni ti potrebno zvoniti,
prej pisati, da prideš.
Morda včasih, ko bi rad se skrili.

Do mene
je lahko priti.
Prijazen sem,
le včasih sem morda vzkipljiv.

Vrlina:
redoljuben sem in brez zamud.
Kot ura na zvoniku.
Pokliči me,
saj najdeš me v imeniku.

SANJE

Zakaj včasih ne pridejo sanje?
Pa čeprav majhne, drobne
in kratke kakor vzdih.
Če bi vedel zanje,
bi znal jih poiskati.

Nekje so skrite.
Globoko v meni,
lepe, svetle in mirne.
Skrite v majhen kvadrat.

Tiste, brez temnih senc,
brez temnih sonc
in jih ne straži črni škrat.

Nekoč, ko bo noč brez zvezd,
bodo prišle, ko čas bo za iskanje.
Kot droben metulj
in le zame.

Svetle in mirne
kot kamni sredi belih cest.

Skrite, dobre sanje...

Branko je v svojih pesmih zorel in literarno rasel. Pesmi so nastajale v tistih najbolj nežnih in občutljivih trenutkih dneva, ko je iskal izhod iz raznih stisk, tegob in nevšečnosti. Leta 2004 je izdal novo pesniško zbirko, ki ji je dal naslov Padajoči veter.

slika št. 44: NASLOVNICA BRANKOVE ČETRTE PESNIŠKE ZBIRKE

Branko je svoji četrti pesniški zbirki za popotnico napisal: »V iskanju sreče včasih spregledaš sebe in ne dobiš niti nasmeha; zato gledati sonce v nizkem zatonu, je pozabljanje zadnjih lis dneva, vrnitev belega kamna na prod, koščka sonca, ki obljublja pot belim oblakom. Krilati jezdec z rubini v zlatih progah, srebrne violine, med njimi veter, padajoči veter...«

Spremno besedo je napisal slovenski pisatelj, Celjan, gospod Zoran Pevec. Takole je, med drugim, zapisal: »... Kakšna je tovrstna vizija pesnika Branka Zupanca moramo razbrati iz motivike, ki je naravnana v duševno poglobljeno tematiko, ki nam pripoveduje o naravi, nevsakdanjem in vsakdanjem razmišljanju o človekovem bivanju na tem svetu. Padajoči veter, šepetanje listov, obronki zelenih otokov, petje srebrnih ptic, dišeče seno in kristalni breg so samo nekatere prispodobe, ki nas vodijo v naturalističen pa vendar miselno kontemplativni svet pesnikove avtopoetike. Bivanjska razmišljanja se podajajo na pot življenja in smrti, večerne impresije, slepe ulice in zbiralca spominov. Teme so miselno poglobljene, a ostajajo dovolj transparentne, da lahko iz njih bralec razbere dejanskost tubitnosti in da puščajo domišljiji prosto pot. Spajanje miselnih sklopov je tekoče in prepletajoče, ritem pa valujoč kot serenada, ki pada onstran tišine v mrak. Posamezne pesmi

so včasih rimane, včasih pripovedne, nekatere pesmi pa odlikuje tudi zunanja oblikovnost, tako imenovane likovne pesmi, kot recimo v Prehodu, Znamenju ali Vprašanju. Nekako Murnovsko naravnana lirika v naturalnost ima zagotovo navdih sodobnosti, ki jo zahteva današnja lirika in prezentivnost bivanja hic et nunc. Bogati metaforiki pesnikove poezije moremo vsekakor dodati besedno raziskovalno žilico, ki je izkazana tudi v pozabljenih ali v na novo najdenih besedah kot so rej, prib, nimb ali samarij. Prikazalnost poezije dopušča videti bivajoče kakor se samo kaže, sporočilo upovedanega se približuje v sovidenje drugemu, poetičnost pa se dviguje nad tuzemskost v polnost svetlega hrepenenja, ki pristaja v iluminoznosti privida ali v molčanju duše.

Ob vsem tem zna biti Branko Zupanc tudi hudomušen, ko ironizira obnašanje človeka na pogrebu, ko nagovarja boga za doživete in za prihodnje dni, ki naj jih bo še več ali ko je zafrkljiv do samega sebe v pesmi, v kateri razmišlja o dožitju s prijateljem za svoj rojstni dan.

Napisano vsekakor vabi k branju, v katerem bo bralec našel dovolj prostora za bližino in obenem oddaljenost, ki ponese v svet ezoteričnega, nadzemeljskega, skratka resnično poetičnega. Pomenske strukture so v tej poeziji ontološko naravnane v naravnost sveta, ki pa se vendar odpira vsem razsežnostim meditativno posvečene sodobne poezije.«

Med pesmimi v tej zbirki so tudi pesmi:

KAJ SEM II

Ne vem, zakaj sem tu
in kdo me je poslal na ta planet,
da staram z njim se,
oba že naveličana
od mnogih let.

Ne vem, zakaj sem tu.
Da pišem pesmi?
Da sem nekaj malega poet?
Morda.

Vse je mogoče,
da tudi za takšne
ustvarjen je ta svet.

Nekoč odšel bom
(ne bom edini).
V moj spomin
ostale bodo drobne knjige.

Tudi to je nekaj.
Še vedno bolje,
kot brez misli
držati v žepu fige.

Le nekaj vem.
Da je okrogel ta planet
in se vrti v eno smer.

Nekje začneš,
nekje končaš.

Bom spet?

VREZ

V bukev vrezal sem dve črki:

B Z

in še dodal: **1. 5.**

Naj bo spomin na prvi maj,
cvetoč, zelen pred nekaj leti.

Morda bo kdo opazil
moj zapis nekoč, okorne te zareze
in mučil se s kratico,
nato pa šel naprej
in mislil si: `Brez Zveze`.

Ostal pa bo ta moj zapis
morda za dolgo, dolgo let;
manj truda in mogoče bolj opazen,
kot pa v knjigah sem poet,

ker revež s pisanjem se mučim,
da rima lepše bi zvenela;
a bukev bo imela moj zapis,
dokler ne bo strohnela.

PREBUJANJE

Košček sonca
obljublja most svetlih daljav.

Veter, šepet listov jablane
in sredi vrta
z razprto pahljačo pav.

Svetloba lije
v slapu drobnih kapelj
zgodnjih senc.
Nekje drevesni rabelj
žaga vejo prvih brstov.

Košček sonca
obljublja pot belim oblakom.

Pot skozi lase drobnih prstov,
drobnih angelov,
belih marjetk
in tihih korakov.

Od tu, od tam, do konca...

POVEJ MI

Je že padal nate dež?
Ko si čez polje šla
v zgodnjem jutru
in se umivala
je zrela rž.

Takrat je polno
vsepovsod tišine.
Le dežne kaplje
ti šepečejo
pršeč napev
in veš in slutiš
znova sonce,
z njim razliv modrine,
mavrico čez zlat obok.

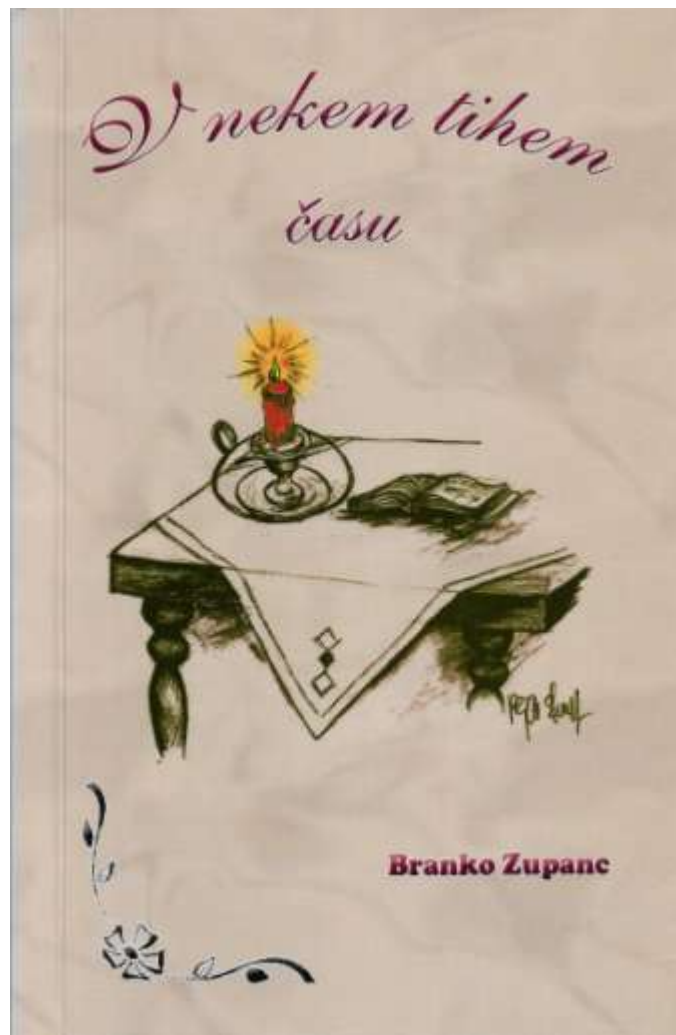
Povej mi:
Bi šla z menoj v ta svet tišine?

Ena od naših sogovornic, gospa Marijana Kolenko, pa nam je o pesniški zbirki Padajoči veter zaupala: »Branka Zupanca sem najprej spoznala skozi njegove pesniške zbirke, med katerimi mi je še posebej ljuba zbirka njegovih pesmi z naslovom Padajoči veter. Odkrila sem ga pred leti - takorekoč mimogrede - ko sem brskala po pesniških zbirkah in iskala pesmi za vodenje ene izmed številnih prireditvev. Na prireditvah poslušalcem rada predstavim domače odlične pesnike in ko mi je prišla v roke njegova pesniška zbirka Padajoči veter, sem vedela, da bo ljudem všeč, saj je izjemno všeč tudi meni. Še zdaj jo mnogokrat vzamem v roke, še posebej ob večerih, ko si želim oddahniti od napornega delovnega dne in še zdaj pogosto odberem kakšno njegovo pesem za posebne prireditve, saj želim, da njegove pesmi živijo med ljudmi, ker si to prav gotovo zaslužijo. Celotna pesniška zbirka je ezoterična, lirična, otožna, nadzemeljska... takšna kot se mi zdi pesnik sam. Seveda pa je to le ena izmed njegovih odličnih pesniških zbirk, ki so me nagovorile, da je vredno spoznati tudi avtorja.«

Ob neutrudnem pisanju besedil za narodno-zabavne ansamble se je Branko pogosto zatekel tudi v svoj čarobni svet, v katerem so nastajale njegove osebno izpovedne pesmi.

Leta 2008 se je predstavil z novo pesniško zbirko V nekem tihem času. Tudi to je izdal v samozaložbi ob pomoči sponzorjev.

Za iztočnico svoji novi zbirki je zapisal: »Šepet v meni išče privide prevlečenega neba ugaslih zvezd. Nič še ni pozabljeno in vsako jutro po zgodnjem soncu se je vredno skloniti k zemlji, se ozreti nekam daleč, nekam globoko vase. Kako naj rečem duši, naj se ne dotakne mavrice v kapljicah dežja, ko dan ugaša prijazno v večer. Tam zunaj in v meni je dotik starih in novih pravljic, sled sonca je slap v temi...«

slika št. 45: NASLOVNICA BRANKOVE PETE PESNIŠKE ZBIRKE

Spremno besedo je napisal pisatelj Ivan Sivec. Takole je zaokrožil oris Brankove poezije: »Že dolgo vem, da je Branko Zupanc pravi pesnik. Ne samo pesnik – kot ga prikazujejo nekateri – za vsakdanjo rabo, temveč tudi ali predvsem tista mehka pesniška duša, ki zna videti svet drugače od svojih predhodnikov, ga zaznati globlje kot marsikdo drug na tem lepem in hkrati ubogem svetu, umetnik, ki zna posredovati svoje tihe notranje razmisleke na povsem nevsiljiv način tudi mnogim drugim ljudem s poglobljenim pesniškim zajemanjem studenčnice.

Njegov svet je za moškega ustvarjalca nenavadno nežen in mehak. Njegove pesmi so snežinke, ki so tako krhke, da se prvi trenutek resno zbojimo zanje, da se bodo pred našimi očmi stopile v dlaneh, pa vendar se to nikoli ne zgodi in nikdar ne ostane za njimi praznina. Njegove pesmi so večerni sprehodi v dušo, za katero vsak posebej pozna svojo pot, toda ko se sprehodiš po tej stezi z roko v roki z Zupančevimi verzi, začutiš, da na poti nisi sam, temveč da s teboj hodijo nova in nova Zupančeva spoznanja, ki odkrivajo lepoto in hkrati grenkobo sveta na tako svojski način, da že kar moraš odložiti pezo vsakdanjika in jim prisluhniti. Zupančeve pesmi so mi blizu tudi zato, ker so polne tistega drobnega življenjskega optimizma, ki ga ni več kot za majhno, komajda še brlečo svečko, pa vendar svetloba v temi nikdar ne ugasne in vedno znova zaživi v duši kot žarek novega življenjskega upanja. Vse njegove pesmi se dotikajo tudi globljega odkrivanja človekovega notranjega sveta, večnega spraševanja o smislu bivanja, stalnega razmisleka, kaj je onkraj tišine.

Zupančev svet je sestavljen iz večnega kroga večernih impresij, ki se nas vedno znova dotakne z velikimi vprašanji v tistih trenutkih, ko ostanemo brez vidne svetlobe, nočemo pa si priznati, da stopa skozi vrata tišina, ki jo lahko spoznamo tudi kot praznino. Hkrati je to svet obledelih spominov življenja na čas, ki se nam je zdel lepši, ne da bi se pri tem zavedali, da je bil to samo zato, ker je bila luna še mlada in jutro svetlejše. Je tudi svet sejhalca, ki bi rad posejal seme prihodnosti, v neprosojnosti megle pa ne ve, ali je še čas za to, da bo kal vzklila in zrasla v novem poletju. Je tudi toplina skal, ki je samo na videz trdna, v svojem bistvu pa skriva mehko dlani. Je vrisk po mladosti, ko bi rad bosih nog puščal sledi za seboj, sledi pa se z leti vse bolj izgublja v dotiku temnih pik konca. Je pa tudi svet jesenskega ihtenja dežja, ki trka na vrata naših spoznanj, ki se kar nekako nočejo soočiti z resnično nujo odhoda. Je tudi sneg, ki pada pred vnukovimi očmi na novembrske veje, oba pa ob tem odkrivata globlja življenjska spoznanja. Hkrati pa so Zupančeve pesmi tudi krik tišine, ki nas vse obdaja, njenega krika pa nočemo ali ne znamo zaznati. In na koncu so njegove pesmi tudi že zapuščina, testament, oporoka, ki jo človek dela v sporazumu s seboj in okolico samo zato, ker bi rad še živel in sprejemal vso mehko in krutost časa še čim dlje.

Zdi se, da vse hiti, pravzaprav kar drvi mimo nas, Zupančevi verzi pa nas nehote streznijo, umirijo, soočijo s svetom, ki ga tudi sami nosimo v sebi, vendar ga ne znamo poimenovati s pravimi izrazi. Prav zato ob srečanju z vsako Zupančevo pesmijo postanemo, se zazremo vase, vsrkamo lepoto novega spoznanja. To je kot jesen, ki jo nosi vsak človek v dlaneh, pa je ne zna odkriti; to je kot škrlatna barva senc, ki je vsakdo ne zna videti; to je kot okus po mentolu, ki za vedno ostane celo v neuporabljenih kozarcih. Prav zato nam Zupančeve pesmi veliko odkrijejo in mnogo povedo o nas samih.

Morda jih vsakdo ne bo niti do kraja sprejel, do kraja razumel. A – kot pravi pesnik sam – 'nekoč boš razumel'. Tisti nekoč pa za vsakogar zagotovo pride, ker se prej ali slej vsakdo odpravi na pot v globine svoje duše, onkraj grenkega sveta, pa tudi onkraj tišine.

Zupančeve pesmi so zanimive tudi v oblikovnem pogledu. Nekaj je na videz povsem preprostih, vsakdanjih, v resnici pa je vsaka beseda, kljub prirojeni krhkosti, postavljena na svoje trdno mesto, na svoj trdni življenjski podstavek. Nekaj pa se jih prav mehko izteka v iskanje lastnih sledi, v neskončnost, v tišino orumenelega lista.

Prepričan sem, da nova Zupančeva pesniška zbirka ne bo šla mimo nikogar. V tej pesniški zbirki se Branko Zupanc predstavlja kot zrel pesnik, kot človek z izrazito globokim razmislekom o življenju, kot umetnik, ki pogleda vsakomur v dušo. To ni pesniška zbirka za en večer, temveč je vsaka pesem vredna daljšega druženja, vsako Zupančevo spoznanje pa nas navdihne in hkrati poboža z novim odkritjem, novim spoznanjem.

Pesmi Branka Zupanca so jesenske ptice, ki so posedle na naše žice življenja zato, da bi nam bilo v naših dušah, v globinah življenjskih resnic, toplo v vsakem letnem času.«

Med pesmimi v tej zbirki so tudi:

OBLEDELO

Nič še ni pozabljeno.
Tistih cest in ozkih poti,
tistih znancev, prijateljev
v albumih, odloženih
v vitrini.

Včasih v neki čudni tišini
spregovorim z njimi.

Odgovarjajo mi,
molče ne črnobelem papirju.

Sveča na mizi dogoreva,
ko greva z očkom
v mislih na izlet.

Prvi maj. Nekoč,
pred mnogimi leti.

Takrat je bil lepši svet.
Godba, zastave, smeh.
V gumbnici rdeči cvet.

ZNOTRAJ

Rad bi šel mimo vseh
z nasmehom na licu
in jim dejal, da sem našel
srečo v drobnih in drobnih
stvareh.

Ni me več strah
prihoda noči,
ko dan ugaša prijazno
v večer in v tihe,
trudne noči.

Tam zunaj in v meni
je le dotik starih
in novih pravljič,
zato bom razdelil besede
na nočnem sprehodu.

V meni je ostal kotiček
gozda, sled sonca
je slap v temi.

Modro jutro bo vsrkalo
mavrični trak in
zgodnji veter
bo raznašal besede.

SONCE V PESKU

S konico čevlja
sem pod dežnikom v pesek
narisal sonce.

Nekaj podobno krogu,

žarke in usta v širok nasmeh.
Predolgo je že temno nebo,
ki sega globoko
do motnih kotanj.

Nočem tišine
s šumom dežja
po izpranih listih
starih platan,
svetilke ob cesti,
s katere kaplja
enakomerno vso noč.

Zato sem v pesek
narisal sonce,
naj se smeje vsaj nekaj ur.
Jutri mu bo dež
spral smehljaj.

VČASIH

Včasih vstopijo spomini
skozi priprta vrata.
Dotaknejo se
nas kot parfum
rosnih vrtnic
in za hip
ostanejo v nas
Včasih so kot pelin,
včasih kot glas
nekdaj prihajajočih.

Včasih se je treba
ozreti nekam daleč,
nekam globoko
in vase

v ocean drobnih školjk,
brez kletk
in zapiranja sonca.

Včasih, blizu izvira.

ZAPUŠČINA

Ko bi znal
romati za srečo,
bi razdelil poti med
prijatelje,

zame pa bi
bil dovolj en
dan nasmeha in ena
noč drugačnih
sanj.

(Samo sanjam)

Čez bele
mostove bi vas
povabil iskati lunin
ali sončni
mrk.

Pod mesečino
bi vam ponudil sol
in kruh v molku,
tam nekje.

(Samo sanjam)

Peto pesniško zbirko je Branko Zupanc zaključil z zanimivo pesniško zvrstjo Haiku. Haiku je: »japonska pesniška oblika, ki obsega sedemnajst zlogov. Prvi in tretji verz imata po pet zlogov, drugi sedem. Haiku skrajno zgoščeno prikazuje trenutek iz narave, ki se povezuje z dogajanjem v človekovi notranjosti. Prvi verz idealnega haikuja ponazarja osnovno podobo, ozračje, naznačitev čustva oziroma misli; ta podoba se včasih logično, včasih presenetljivo dopolni z zadnjim verzom, v osrednjem verzu pa je izraženo tisto, kar sproži, privede do take dopolnitve.

Haiku je tematsko svoboden, zelo pogosto pa vsebuje besedo, ki se navezuje na določen letni čas. Taka beseda lahko označuje rastlino ali žival, naravni pojav, človeško dejavnost ali slovesnost. Cvetovi češnje nakazujejo pomlad, lilije poletje, krizanteme jesen in repa zimo.« (vir: sl.wikipedia.org/wiki/Haiku; 15. 2. 2020)

Med drugim je objavil:

dolina sonca
pod starimi vrbami
potok išče smer
***

iz drobnih kapelj
polzi v drevo pomlad
brsti čakajo
***

veter se sklanja
čez topole išče smer
belih metuljev
***

šepet tišine
sneg seje mesečino
iz belih preprog
***

rožnata zarja
smehlaj sonca razliva
tišino neba
***

grive belih konj
je ujel zgodnji veter
sončnega jutra
***

lesena ura
kaže zaprašen spomin
gluha tišina
***

nasmeh oblakom
daje preprosto misel
takrat imam vse
***

vsak dan odhaja
v večer zadnjih minut
odhod zadnjih ptic

Branko je svoje pesniške zbirke in kasneje prozna dela predstavljal na različnih prireditvah, ki so jih organizirale delovne organizacije, kulturna društva, knjižnice...

Vedno je o svojem delu z veseljem pokramljal z obiskovalci, odgovarjal na njihova vprašanja in jim podpisoval svoje knjige.

slika št. 46: MED PODPISOVANJEM PESNIŠKE ZBIRKE SIPINE ŽIVLJENJA
(leta 2002; 2. 4. 2002 – med predstavitvijo v Osrednji knjižnici Celje;
fotografija je last g. Branka Zupanca)

Branko je svoje pesmi objavlja že v celjski literarni reviji *Obrazi*, ki so jo v Celju izdajali od leta 1969. Kasneje, od leta 2001, ko je postal član Celjskega literarnega društva, pa objavlja v reviji tega društva *Vsesledje*.

slika št. 47: PESMI, OBJAVLJENE V REVII OBRAZI
(iz revije *Obrazi*; številka 1-2; december – januar 1989/90)

Branku je sestra Tjaša po očetovi smrti, leta 2002, podarila očetova zvezka, v katera je zapisoval svoja doživetja na pohodih, ki jih je v času II. svetovne vojne opravljal kot kurir Štajerskega bataljona, ki ga je v začetku vodil Franc Rozman - Stane. Z informacijami je povezoval Savinjski bataljon s Kozjanskim bataljonom in II. grupo odredov.

Branko je skrbno prebiral očetove zapise in vedno bolj je v njem zorela misel, da so to zgodbe, ki ne smejo v pozabo, saj opisujejo spomine na čase, ko se je slovenski narod boril za svobodo in si svobodo tudi priboril. Tako se je, izrazit lirik, pričel ukvarjati tudi s pisanjem proze.

Svoj prozni prvenec, v katerem je po očetovih zapisih opisal dogajanja na območju Dobrovelj v času II. svetovne vojne, je Branko naslovil Noč pada na Dobrovlje. V predgovoru je Branko tudi pojasnil, zakaj je knjigi dal takšen naslov.

»Predgovor

Bilo je četrtega decembra 2009. Ura je kazala natanko 17.06, ko sem začel pisati ta predgovor ali uvod, kakorkoli ga že imenujem, le da bom lahko pojasnil bralkam in bralcem, zakaj sem se odločil napisati to knjigo.

V njej so zapisani spomini mojega očeta na čas partizanstva v letih 1941-1945.

Pred nekaj meseci me je po telefonu poklicala sestra Tjaša in mi povedala, da je našla očetove zapiske. Oče je umrl 6. septembra 2002 in nekatere njegove stvari so še vedno skoraj nedotaknjene. V posebnih papirnatih škatlicah sva našla mnogo fotografij in nekaj jih je objavljenih v tej knjigi.

To so resnične zgodbe, spomini na njegova partizanska leta, nekaj pa sem dodal tudi jaz – zgodbo o pištoli, kot mi jo je oče večkrat pripovedoval. Obe pištoli, ki ju je oče imel v partizanih, sta po njegovi smrti postali moja last in ju imam doma.

S sestro sva našla zapiske v dveh velikih zvezkih. V enem je zapisoval dogodke bolj na kratko skozi vsa štiri leta, v drugem pa je zelo obširno opisoval dogodke iz leta 1942 in 1943. Na listih, pisanih na pisalni stroj, pa je zabeležil svoje doživljanje vse od odhoda v partizane, brežiški pohod, prezimovanje bataljona..., do zadnjega, ko je odšel peš iz Podjune na Koroškem v Beograd.

Prav pa je, da ga v nekaj vrsticah predstavim.

Moj oče, Ludvik Zupanc, s partizanskim imenom Ivo, se je rodil 3. avgusta 1923 v Migojnicah pri Žalcu. Izhajal je iz rudarske družine. Osnovno šolo je obiskoval v stari Jugoslaviji v Grižah ter dokončal sedem razredov, nato pa nadaljeval šolanje v meščanski šoli v Žalcu in končal tri razrede. Zaradi pomanjkanja denarnih sredstev je moral iz šole izstopiti in se je šel učiti za trgovskega pomočnika v rudarski Konzum v Zabukovici. Tam je ostal vse do odhoda v partizane, to je bilo 26. julija 1941. Od šestega leta dalje je telovadil pri Sokolu, že od trinajstega leta dalje je bil član Svobode v Zabukovici, kjer je delovalo več mladinskih sekcij – tamburaški orkester, pevski zbor, bil pa je tudi aktivni član v orkestru 'Zarja'.

Leta 1939 je bil sprejet v SKOJ. Kapitulacija stare Jugoslavije ga je zatekla v domačem kraju. Pravil mi je, da jih napad Hitlerjeve Nemčije na Jugoslavijo ni preveč presenetil. Nanj so bili več ali manj pripravljeni. Januarja 1941 je bila okrožna konferenca SKOJ v Katečniku nad Zabukovico v neki stari in razdrapani bajti. Bila je protiimperialističnega značaja. Na njej so razpravljali o pripravah za vojno, ki ni bila več daleč. Navzoči so bili: Jože Letonja, Miloš Zidanšek, Janko Vrabič in Biba Rock.

Julija 1941 so dobili vsi komunisti in člani SKOJ poziv za v ilegalo in tako je moj oče odšel v 1. Savinjsko četo. S tem se je začelo njegovo partizansko življenje, ki ga opisujem v tej knjigi. Zgodbe so napisane v prvi osebi ednine, kot jih je napisal oče. Vmes je vstavljal dvogovore, nekaj pa sem jih dodal sam, vendar sem jih smiselno prilagodil resničnim opisom doživljanjev. Zakaj naslov Noč pada na Dobrovlje?

Kot sem že napisal, je oče odšel v partizane 26. julija 1941. Dvajset se jih je zbralo zvečer ob Savinji med petrovškim in griškim mostom, od tam pa jih je petnajst krenilo preko šeških gmajn na Dobrovlje.

Dobrovlje, mogočno hribovje z mnogimi vrhovi, je bilo varno zavetje partizanov. Tja se je oče v letih partizanstva mnogokrat vračal kot kurir z Bohorja, Bizeljskega in Moravškega in z Dobrovelj, ko je že padala noč, nato pa je spet in spet odhajal na dolge kurirske poti.

Marsikaj mi je povedal in veliko sem si zapomnil. Kazal mi je kraje, kjer je hodil, in kje vse je bil, ko sem ga včasih spremljal in bil z njim na partizanskih proslavah ali pa na nekdanjih partizanskih kmetijah. Nekaj spominov je sicer objavil v nekaterih časopisih, v tej knjigi pa je zbrano vse, kar je napisal in mi povedal pred mnogimi leti. Večkrat sem mu dejal, da naj vse te spomine izda v knjigi.

»No, morda pa bom. Pa saj je še čas,« mi je dejal.

Časa pa je bilo vedno manj. In tako so ostali le ti zapiski, ki jih sedaj hranim v svoji sobi. V sobi, ki je samo moja. V sobi, kjer pišem pesmi, kakor jih je nekdanji oče. V sobi, kjer pišem tudi besedila za narodno zabavne ansamble...

Veliko je že napisanih pesmi, izdanih v petih zbirkah, in veliko uglasbenih besedil.

Nekje v globokem delu omare pa so tudi očetove pesmi in zapiski iz partizanskih dni. Prav gotovo sodijo na posebno mesto kot dokument in pričevanja neke zgodovine, ki še ni tako oddaljena.

Morda pa je oče slutil, da bom jaz nekoč to njegovo pisanje spravil na dan. Zato sem se tako odločil in mislim, da sem storil prav.

Naj izvedo še drugi, da partizani niso pozabljeni in da nikoli ne smejo biti pozabljeni. Preveč so dali, tudi življenja, da mi živimo svobodno in lepše.

Dragi bralci, tukaj, pred vami je šestintrideset resničnih zgodb in doživetij partizana, mladega fanta, ki je vzel v roko puško, ko mu še ni bilo niti osemnajst let. Tu pa je tudi nekaj pesmi, ki jih je pisal v partizanih.

Moj oče in njegovi prijatelji ter tovariši so šli v borbo proti okupatorju, skoraj goloroki proti vojaškemu stroju, pred katerim je trepetala vsa poteptana Evropa.

Vem, da v tej knjigi ni vsega, kar je doživel, in bi bilo verjetno v njej še več zgodb, če bi jo napisal on sam. Ta knjiga je pravzaprav mozaik drobcev, nekaj pričevanj iz partizanskih dni, kot jih je doživljal, in lahko trdim, da je bil pri tem povsem objektivni.

Zato, dragi očka, hvala ti! Zame si bil heroj! Ti in tvoji tovariši, tvoji zvesti soborci, ki ste verjeli v tisto svetlo zarjo in ste ji rekli svoboda. Svoboda, ki je vstala iz krvi in solz, iz jurišev in zmag. Že zaradi vseh padlih, mučenih pobitih... že zaradi vseh teh se je morala druga svetovna vojna končati tako, kot se je. Z zmago zaveznikov, med katerimi so bili tudi partizani.

Danes je okoli mene domovina. Lepa, svobodna, za kakršno ste se borili in umirali. Zato še enkrat: Hvala!

Ura kaže 20.44, še vedno je 4. 12. 2009, ko sem napisal predgovor. Pogledam na levo steno. Nad menoj visi fotografija mladega partizana. Oče, fotografiran nekje na Dobrovljah leta 1943.

Zunaj je jasna zimska noč, nebo je polno zvezd. Jutri pa bo sonce. Nov dan se bo zbudil v hladno decembrsko jutro...«

Spremno besedo h knjigi je napisal zgodovinar, dr. Tone Kregar. Med drugim je zapisal: »...Veliko dogajanja na Dobrovljah, tako svetlega kot temnega, je bilo že bolj ali manj podrobno opisano, marsikaj bo za vselej ostalo zamolčano ali pozabljeno, nedvomno pa mozaik védenja in spominjanja še ni zapolnjen.

To dokazuje tudi pričujoča knjiga spominov in pričevanj slovenskega, štajerskega, savinjskega in dobroveljskega partizanskega prvoborca Ludvika Zupanca – Iva, ki jo je v spoštljiv spomin in poklon pokojnemu očetu skrbno zasnoval, uredil in izdal njegov sin Branko Zupanc. Slednji je prav tako izbral več kot primeren naslov knjige ter ga v uvodni besedi tudi obrazložil. Partizanska leta Ludvika Zupanca – Iva so namreč z Dobrovljami tesno in neposredno povezana. In to vse od začetka, kajti ravno Zupanc se je kot mlad skojevec iz rudarske Zabukovice znašel med omenjenimi partizani, ki so si na Dobrovljah poleti 1941 uredili svoj tabor ter bil neposreden udeleženec prvih partizanskih akcij in bojov na okupiranem Štajerskem, kot so bili napad na rudnik Zabukovica, zbor vseh štajerskih partizanov na Grmadi in napad na Šoštanj, že omenjena bitka na Čreti ipd. Skozi Zupančevo pisanje zato neposredno spoznavamo začetke partizanstva na Celjskem, pri čemer so dogodki v prvih letih narodno-osvobodilnega boja opisani brez pretiravanja, samopoveličevanja in olepševanj. Na podoben način spremljamo tudi Zupančeve poti in naloge, ki jih je od leta 1942 opravljal kot kurir med Kozjanskim bataljonom ter štabom II. grupe odredov, pri čemer nam njegov celovit pogled ponuja več kot zgolj osebno zgodbo posameznika, saj lahko skozi njegove zapise praktično sledimo celotnemu vojnemu dogajanju tako na Dobrovljah kot na širšem celjskem in celo štajerskem območju. Ta kronološki tok se ustavi šele konec leta 1944 oziroma v začetku l. 1945, ko ga vodstvo slovenskega osvobodilnega gibanja pošlje na vojno akademijo v Beograd, kjer postane gojenec prvega letnika nove jugoslovanske vojaške akademije na Topčideru, kasneje pa šolanje nadaljuje celo v Rusiji, od koder se čez dve leti spet vrne domov. Pod Dobrovlje.

Zupančevi spomini na partizanska leta prihajajo med bralce skoraj sedem desetletij po dogodkih, ki jih opisujejo, kar je razmeroma pozno. A vendarle je ta zamuda na nek način celo dobrodošla. Če bi takšno ali podobno delo luč sveta ugledalo v prvih desetletjih po vojni, bi veljalo zgolj za enega izmed mnogih spominskih zapisov, medtem ko so danes tovrstne izdaje sila redke. In zato toliko bolj dragocene, saj ob že opisanem sledenju najpomembnejšega zgodovinskega dogajanja ponovno osvetljujejo pogosto (namenoma) pozabljene temeljne značilnosti prelomnega zgodovinskega obdobja ter nam skozi prvoosebno pričevanje pričarajo takratno vzdušje, čutenje in razmišljanje, posledično pa tudi odločitve in ravnanje tako posameznika kot slovenskega prebivalstva nasploh. Zupančevi spominski zapisi, kot tudi že med vojno nastale pesmi, ponujajo odličen vpogled v razmišljanje in občutenje mladega fanta, v njegovo rodoljubje in svetovni nazor, obenem pa z njihovo pomočjo danes lažje razumemo takratni odnos slovenskega človeka do narodno-osvobodilnega gibanja in upora proti okupatorju. Odnos, ki se je raztezal od nesebične podpore na eni, do ovaduštva in izdaj na drugi strani, pri čemer ne moremo nikoli zanemariti atmosfere strahu pred posledicami in krutim nacističnim maščevanjem, ki je bilo usodno za marsikoga, zlasti pa za družine prvih štajerskih partizanov. O slednjem najbolj nazorno priča prav tragična usoda Zupančevih staršev. Zaradi sinove odločitve za upor sta bila še pred božičem 1941 oba aretirana in odpeljana v celjski Stari pisker. Oče je bil kot talec ustreljen aprila 1942 v Mariboru, medtem ko je mati septembra istega leta umrla v zloglasnem Auschwitzu.

Noč pada na Dobrovlje zato ni le knjiga spominov štajerskega prvoborca Ludvika Zupanca – Iva, temveč tudi knjiga spomina na njegove mrtve starše, padle soborce in vse ostale, ki so v letih 1941 – 1945 krvaveli in trpeli v boju za slovenski narodni obstoj.«

Med šestintridesetimi zgodbami v knjigi so tudi:

»Prva akcija

Z Mirkom, bratom Jožeta Letonje, ki je prišel v partizane že nekaj dni pred nami, sva morala zažgati v Šmartnem ob Paki marof z žitom, ki je stal ob graščini, v kateri so bili hitlerjanci in Švabi.

V prvem mraku sva se spuščala v dolino. Previdno sva pokukala iz gozda ter jo ubrala nekje za Braslovčami preko polja proti Savinji. Hoja je bila prijetna. Dišalo je po zorečem sadju in hmelju. Trava je bila visoka, za nama se je poznala globoka sled. Prvi lunin krajec nama je svetil izza redkih oblakov, vendar ga to noč nisva bila prav nič vesela. Rajši bi imela temno noč brez meseca. prišla sva do neke struge, ki je bila precej globoka pa tudi preveč široka, da bi jo lahko preskočila. Dolgo nisva premišljevala. Osmukala sva vsak svojo hmeljevko in hop – pa sva bila na drugi strani. Kot senci sva se spustila čez cesto, nato pa še nekaj urnih korakov in že sva bila ob Savinji. Šla sva po brvi, ki je služila delavcem pri reguliranju, na drugem bregu zavila na desno proti mlinu in bila čez dobrih dvajset minut že blizu Šmartnega. Mirko je kraje dobro poznal, ker je bil domačin, in nama pot tako ni delala nobenih preglavic. Ob železnici sva šla še nekaj sto korakov, nato pa spet med njivami in po travnikih naravnost do marofa, kamor sva bila namenjena.

Dobro sva si ogledala položaj, pripravila suho seno in malo slame, nato pa se umaknila, da naju ne bi kdo opazil. Ura zažiganja je bila točno ob enajstih, to noč je moralo goreti na štirih krajih – od Celja do Šmartnega ob Paki. Ležala sva pod jablano, počasi grizla jabolka in bila vsak v svojih mislih. Zrl sem v zvezdnato nebo.

»Ej, kako čudovita, mesečna noč! Kako lepo bi bilo zdajle ležati z dekletom v zreli travi, murni bi prijetno godli in z nama bedeli do svita.«

A moja edina ljubica je bila to noč puška.

Ko se je približala enajsta ura, sva krenila prti marofu. Dogovorila sva se, da bo Mirko zažgal, jaz pa bom stražil.

Prišla sva na pot ter se počasi in previdno bližala. Mirko je imel v roki samokres, jaz pa ročno bombo.

Nekaj korakov pred marofom se je na ozki poti pojavil mladenič. Prišel je od graščine. Ko naju je opazil, se nama je približal in vprašal, kako sva.

»To naj te ne skrbi!« mu je odgovoril Mirko, fant pa očitno z odgovorom ni bil zadovoljen in je od naju zahteval legitimaciji ter pričel nekoga klicati.

»Ti vrag, ti! Na legitimacijo!« je dejal Mirko in ustrelil proti njemu. Zadel ga je v nogo, da se je sesedel natla. Takoj, ko je strel pretrgal tišino, se je iz graščine zaslišalo žensko vpitje:

»Elza, Elza! Banditi!«

»Hitro bo treba,« je rekel Mirko in že skočil k žitu, jaz pa za vogal, se prislonil k stebru in čakal. Ni minilo nekaj minut, ko se je zasvetilo izpod marofa.

Zagorelo je, takrat pa je bil tudi Mirko že pri meni. Fant je še vedno nekaj stokal na cesti, vendar se zanj nisva več menila. Kar so naju nesle noge, sva jo ubrala preko njiv in naprej ob železnici, da bi čim prej prišla čez Pako do Savinje. Med potjo sva slišala gasilsko trobento in ropot avtomobilov. Hitela sva, da naju ne bi kje presenetili Švabi. Ko sva prebredla Savinjo, sva sedla v travo in si oddahnila. Spogledala sva se in se drug drugemu nasmehnila.

»Si ga videl, smrkavca?« me je vprašal Mirko.

»Sploh se ni bal. Kar tako bi umrl za svojega firerja.«

Potem sva se vrnila v taborišče.

Ta akcija ni bila ne vem kako velika, je pa dosegla svoj namen. Nemci in njihovi pomagači so začeli bolj plašno gledati okoli sebe. Širiti so se začele novice, da so se pojavili banditi, ki uničujejo poslopja in ubijajo ljudi, da nas je izredno veliko, na Pohorju celo štiri tisoč! V tistem času so se namreč tudi na Pohorju pojavili prvi partizani pod vodstvom španskega borca Mihe Pintarja – Toleda, učitelja iz Ruš pri Mariboru, ki je z borci uničil nemško postojanko v Ribnici na Pohorju.

Zjutraj, ko je že sonce zlatilo dobroveljske vrhove, smo bili vsi okoli ugaslega ognjišča. Vsaka skupina je pripovedovala o svojem delu. Tisti, ki so ostali v taborišču, so nam pravili, kako lepo je bilo videti z vrhov kresove v dolini. To noč je gorelo v Levcu pri Celju, v Gotovljah, na Polzeli in v Šmartnem ob Paki.

Po tej akciji so postali Nemci bolj aktivni, spoznali so, da gre zares, za organizirano delo. Pogosteje so patroljirali in v marsikateri vasi je nastala nova švabska postojanka.

Nekega jutra je prišel v naše taborišče nov partizan. Bil je tovariš Viktor Šošter – Miha, doma iz Prekope pri Vranskem. Njemu so bile Dobrovlje poznane kot lasten žep in kar slutil je, kje približno nas bo našel.

Povedal je za svoje taborišče, ter da so z njim še ostali tovariši, tisti, ki so prvo noč, ko smo odšli v partizane, zbežali pred Šeščami v koruzo. Prav tisto noč je šel tudi Miha s tovariši na zborna mesto, toda preko polj, mi pa po cesti in se zato nismo srečali. Je pa `napel` tovariše, ki so zbežali in pretrgali zvezo že prvo noč.

Na hitro smo pospravili svoje stvari, si oprtali nahrbtnike in kar podnevi krenili z njim. Precej vrhov smo obredli in končno le prispeli do ostalih tovarišev. S starimi znanci smo se objeli. Z novimi partizani se je Savinjska četica povečala. Vodstvo je prevzel tovariš Jože Letonja, njegov brat Lado pa je postal pomočnik, saj sta bila oba zelo iznajdljiva in izkušena vojaka.

Čez nekaj dni se nas je pet ali šest v mraku spustilo v dolino. V nekem gozdu smo izkopali pet protitankovskih min. Te smo prenesli v bližino našega taborišča. Zakopali smo jih ob vznožju manjšega hriba z namenom, da jih v najkrajšem času uporabimo.

Čez dva dni, bila je nedelja, je okoli tretje ure popoldan zagrmelo pod hribom.

Prisluhnemo prav na tanko in čakamo, če bo še kakšna eksplozija. Kmalu zaslišimo: »Aufpassen!« In takoj nato glasen buuuuuuuuum!

Postal nam je jasno, da letijo v zrak naše mine. Na hitro smo pospravili stvari ter se pripravili za odhod, če bi bilo treba. Nemci so razgrajali in kričali pod nami, kot da jih derejo iz kože, preden je zletela mina v zrak. Uničili so vseh pet, nato pa odšli nazaj proti Vranskemu, čeprav so približno vedeli, kje smo, vendar si niso upali laziti k nam, ker jih je bilo premalo.

Kasneje smo izvedeli, da nas je izdal neki kmet, ki je našel mine, ko je grabil listje in takoj javil Nemcem. Zvečer smo se premaknili na nov položaj. Zadnje dni je kmet kar naprej vohunil za nami in nas naznanjal, postajal je vedno bolj nevaren, zato smo sklenili, da ga likvidiramo.

Med tem smo dobili zvezo s trboveljskimi partizani in se pripravili na pohod, da bi se združili z njimi.

V prvem mraku smo se spuščali po bregu Špičaka. Ko smo prispeli v jarek, smo krenili po kolovozu, nato pa po travnikih proti osamljeni kmetiji. Trije so imeli nalogo, da vstopijo v bajto, ostali pa smo stražili okoli poslopja. Tiste tri, ki so se bližali vrtom, je kmet opazil skozi okno.

V trenutku je bil pri vratih in jih zapahnil. Skočil je k ognjišču ter zgrabil dolg kuhinjski nož. Žena je kričala, on pa je začel nekaj preklinjati in na poziv, da naj odpre, je samo zaklel in nas zmerjal. Ker so borci vedeli, da ne bo odprl, so ustrelili kar v vrata. Vse tri krogle so ga zadele in zgrudil se je sredi kuhinje. Od začetka do konca akcije je minilo manj kot petnajst minut in že smo korakali dalje proti dolini. S to likvidacijo smo povzročili precej strahu med hitlerjanci in tistimi, ki so se nagibali k izdajstvu.

Temna noč je zagrnila našo kolono, ko smo se pomikali sredi širokega polja Savinjske doline v smeri proti Preboldu.

Za Grajsko vasjo smo krenili v breg in proti jutru polegli pod smrekami. Na tem terenu smo imeli že takrat odlične aktiviste in vse okoliške vasi so nam dajale hrano in druge potrebne stvari.

Najboljši aktivisti so bili Gril, s partizanskim imenom Čemberlajn in Abalova brata iz Kaple vasi. Najboljši kmetje so bili prav iz te vasi, nad Grajsko vasjo pa Štrukelj, Cukala in Orešnik. Dan smo dobro preživeli in se še istega večera povezali z Revirsko četo, nato pa skupaj krenili na Zvajgo nad Preboldom. Tu smo dočakali dan ter se pogovorili o vseh mogočih stvareh. Od tega dne dalje smo s to četo največkrat bili skupaj in že isti dan smo napravili načrt za napad na rudnik Zabukovico.«

»Presenečenje na Rudnici

Z mrakom smo se spustili v dolino proti Lesičnemu, prečkali cesto in nadaljevali pot proti Marofu. Potrkali smo pri hiši, ki je že na prvi pogled dajala vtis, da so tukaj doma kar premožni ljudje. Oskrbeli smo se s hrano, ki smo jo morali bolj zahtevati kot prositi. Tu doli, v tem kraju še nismo imeli nobene zveze. Zanimali smo se za partizane,, o katerih pa domači niso ničesar vedeli ali pa niso hoteli vedeti. Še vedno smo iskali zvezo z Antoneskovo četo, vendar, vendar o njej ni nihče ničesar slišal. še manj pa videl.

Odšli smo naprej in okrog četrte ure zjutraj že grizli kolena po ozki stezi v hrib Rudnice. Nenadoma se nekaj metrov pred nami na ovinku pojavi luč. V trenutku smo obstali in si tudi takoj oddahnili, ko smo spoznali, da imamo pred seboj civilista. Bil je starejši možakar s sinom. Fant je štel kakšnih trinajst let.

Takoj smo ga zaslišali: »Kako sta? Od kod? Kam gresta? Kaj delata ob štirih zjutraj na Rudnici?«

Spraševal sem jaz, možakar pa je odgovarjal: »Nisem daleč od doma, tu blizu pri Sotli. S sinom žgeva apno.« »O, apno žgeta?« smo se začudili. »Kje a je jama?« »Tukaj blizu, pol ure daleč,« je odgovoril možakar.

Predaleč je bilo, da bi šli preverit, ali je možakar govoril resnico. Nastalo je vprašanje, kaj naj storimo z njima. Kar tako ga nismo mogli obsoditi. Morda je ogleduh, morda pa tudi ne. Pa še fanta je imel zraven.

Ostro smo mu zabičali, da mora molčati o našem srečanju. Možakar je trdno obljubil, povsem verjeli pa mu nismo. Nekaj se nam ni zdelo prav.

Nadaljevali smo pot v hrib, nato pa sklenili, da se malo odpočijemo, zjutraj pa bomo poiskali primerno mesto. Za vsak slučaj, da ne bo presenečenja. Imeli smo občutek, da stari ne bo molčal in da znajo Nemci kmalu laziti za nami.

Ko se je zdanilo, smo krenili naravnost na greben Rudnice, nekaj časa še hodili po njem, nato pa na vrhu obstali. Pregledali smo teren in se spustili nekoliko nižje med redke smreke. Listja je bilo za čevljev n debelo, saj je bilo skoraj samo bukovje.

Tistega, ki bi prihajal k nam, bi zagotovo izdalo šumeče listje, še posebej, če bi jih bilo več. Naredil se je lep, sončen dan. Zamenjava straže je bila vsaki dve uri. Tisti, ki je stražil, je lahko to opravljal leže, vendar pod pogojem, da je ostal buden. Okrog trinajste ure smo se dobro najedli, predvsem kuhanega fižola, potem pa še malo pokramljali.

»Fantje, če bi prišli slučajno Švabi, bi pa lahko usekali po njih kar s prdci. Takole: prrrrrrrr....« se je oglasil Vojtek, vsi pa smo se pri tem skoraj na glas zasmeli. Vojtekova prerokba pa se je že čez dobri dve uri uresničila.

Od druge ure dalje sem bil na vrsti za stražo. Morda sem bedel že eno uro, ko zašumi desno od nas suho listje, kot bi nekdo prav na drobno hitel. Hitro zbudim tovariše. S puškami se obrnemo v smer, od koder se je zaslišalo šumenje. V glavo mi šine misel, da je morda kakšna žival, ko v polnem diru pribeži čisto blizu nas velika lisica. Presenečeno je obstala, ko nas je zagledala, Job pa je že pomeril proti njej, vendar mu nismo dovolili streljati. Vse skupaj je trajalo nekaj sekund, lisica je prhnila med bukovje in že je ni bilo več.

»Fantje, čuden občutek imam,« sem dejal. »Zdi se mi, da je nekdo preplašil žival, da je v tej samoti tako bežala.«

»Beži, beži, Ivo,« se je oglasil Vojtek. »Mogoče jo je lisjak, ki išče ljubico.«

»Zdajle, decembra?« sem vprašal. »Psi in lisice se gonijo tam nekje proti pomladi, ne pa decembra!«

Fantje me niso poslušali, zavili so se v odeje in spet počivali, mene pa so bila sama ušesa.

Čez dobre četrte ure postanem pozoren na rahel šum, ki sem ga zaslišal od tam, od koder je pritekla lisica. Naglo sem predramil tovariše. Zgrabimo za orožje, gledamo in napeto čakamo. Nenadoma se izza grebena pojavi pred nami nemški oficir. Zagleda nas, skoči nazaj in glasno zavpije: »Banditen!«

V tem trenutku tudi mi pograbimo nahrbtnike in planemo v gosto grmovje.

Izza grebena so se vsuli rafali iz brzostrelk in mitraljezov, tik za nami nekje med vejami so eksplodirale bombe `štilarice`, za njimi pa kričanje: »Halt!... Halt!... Hände hoch!«

Ne vem, kako smo se prebijali skozi gosto grmovje, vem pa, da so se nam tiste veje kar same odmikale in smo skoraj leteli skozi vejevje. Ker smo bežali navzdol, se nam je nekako uspelo izmikati kroglam, ki so brenčale nad glavami in okrog nas kakor razjarjene ose. Sreča, da je bilo grmovje zelo gosto in nas Nemci niso dobro videli. Streljali so na slepo za nami, metali bombe in kričali.

Pretekli smo kakšnih sto metrov. Vedel sem, da bodo Nemci vsak hip za nami, zato smo še vedno drveli navzdol v grapo, od tam pa takoj v nasprotni breg.

Posedli smo na rob gozda. Joba ni bilo nikjer, zraven mene se je sesedel Veličko, Vojtek pa se je zleknil po tleh in obmiroval. Poklical sem ga, pa mi ni odgovoril. Bil sem prepričan, da je ranjen ali da je celo umrl. Skočil sem k njemu, pa je bil na srečo cel, le sape mu je primanjkovalo. Ga je bilo preveč okoli pasu. Vsi trije smo molčali.

»O, hudiča! Skoraj bi videl Matildo,« je končno zadihan spravil iz sebe Vojtek.

Pričelo se je mračiti, klicali smo in žvižgali. Nič. Joba ni bilo nikjer. Da bi padel ali bil ranjen, ni videl nihče. Prepričani smo bili, da se je od nas preveč oddaljil in nas ne more slišati.

Kaj smo hoteli? Sklenili smo se vrniti v bataljon, da bi videli, če je Job še živ, in da se posvetujemo s komandantom. Hodili smo hitro in bolj na slepo, saj terena nismo dobro poznali. Tu pa tam smo vprašali bolj zaradi orientacije. Partizanski nos nas ni zapustil in že okrog tretje ure zjutraj in v trdi temi smo bili pri naši kuhinji.

Prvo, kar smo izvedeli, je bilo, da naš Job spi spanje pravičnega. Hvala bogu! Vsi štirje smo jo odnesli brez prask!

Zjutraj je bilo oblačno in hladno, popoldne pa je začel padati sneg. Vedeli smo, da je zaenkrat konec naše poti. Gledali smo v goste snežinke in si vsi želeli, da zima ne bi trajala predolgo.

Čez nekaj dni smo izvedeli, da smo bili na Rudnici izdani. Izdal nas je tisti možakar, ki smo ga srečali, ko naj bi šel s sinom žgat apno. Okoli trideset planinskih lovcev je lazilo za nami po pobočjih Rudnice in nas iskalo že od desete ure dopoldne in šele popoldne smo se srečali in toplo pozdravili.«

slika št. 48: LUDVIK ZUPANC – IVO KOT KURIR

(Ludvik Zupanc – Ivo, kurir za glavno zvezo med Kozjanskim bataljonom in štabom II. grupe odredov, fotografiran spomladi 1943 na Dobrovljah; fotografija je iz knjige B. Zupanca – Noč pada na Dobrovlje, stran 124)

Ob prebiranju očetovih zapiskov je Branko ugotovil, da je veliko spominov, ki jih je potrebno ohraniti in preprečiti, da bi se pozabili. Poznal je veliko očetovih prijateljev in soborcev, ki so še vedno poznali zgodbe iz obdobja, ko so se borili za svobodo. Začutil je, da je potrebno te zgodbe predstaviti ljudem in začel je zbirati pričevanja ljudi, saj je čutil, da se izteka čas, kajti živih pričevalcev takratnega dogajanja je bilo vedno manj. Navezal je stike z mnogimi pričevalci, ki so mu zaupali utrinke takratnih dogajanj, svoja videnja, svoja občutja, svoja hrepenenja.

Branko je neutrudno zbiral podatke, poslušal pričevanja, si beležil podatke in se lotil pisanja romanov, ki nam ohranjajo dogodke iz obdobja druge svetovne vojne, dogodke, za katere je prav, da jih je skušal ubraniti pred zatonom v pozabo in poskrbel, da bomo tudi mi lahko začutili kako so živeli ljudje v tistih težkih časih.

Avgusta 2011 je izdal roman Rdeči sneg na Igrišah, v katerem opisuje zgodbo družine Hribar, ki se je leta 1901 z Motnika preselila na Igriše. To je prelaz med Gozdnikom in Kalom. V knjigi opisuje mladost Leopolda Hribarja in njegovih pet otrok. Glavna junakinja knjige je Marija Hribar, ki so jo klicali Mimika. Družina je bila zavedna slovenska družina in bila skoraj v celoti umorjena na pragu domačije, ko so Nemci marca 1943 požgali domačijo.

Mimiko so odpeljali v zloglasni celjski zapor Stari pisker, kasneje pa v mariborske zapore, Auschwitz, Ravensbrueck ... V romanu je opisana njena grozljiva življenjska izkušnja vse do njene vrnitve v domovino (leta 1945) oziroma do njene poroke leta 1946.

V predgovoru je Branko zapisal: »Igriše so prelaz – sedlast prehod ob robu jugozahodne strani Gozdnika. Na tem prehodu je nekaj ravnine med Mrzlico in Gozdnikom. Tod mimo vodi planinska pot proti Gozdniku, Šmohorju, Mrzlici.

Nekdaj so tu stanovali Igrišnikovi, kasneje pa je bila na tem sedlu Hribarjeva domačija. Stala je na križpotju proti Mrzlici v Matke in Zabukovico na savinjsko stran. Od tod pa si lahko krenil čez Šmohor v Zgornjo Rečico ali pa proti Trbovljam. Domačija je bila strateško zelo pomembna partizanska javka vse do tedaj, ko so jo sedmega marca 1943 požgali.

Na Igrišah stoji danes granitni kamen, kjer je nekdanja stala Hribarjeva domačija. Sedem imen na kamnu govori vsakomur, ki ga pot zanese tod mimo, da so to imena ljudi, ki so žrtvovali svoja življenja za svobodo slovenskega naroda.

Ko sem pisal knjigo Noč pada na Dobrovlje, sem v njej omenil tudi Igriše. Moj oče, prvoborec Ludvik Zupanc – Ivo, se je pogosto ustavljal pri Hribarjevih. Pri njih je bil še nekaj dni pred tragedijo skupaj s komandirjem Alojzom Hafnerjem – Veličkom, ki je padel na tej domačiji.

Tragedija na Igrišah se me je globoko dotaknila in sklenil sem o njej napisati knjigo.

Toda kako?

Gradiva nisem imel, le nekaj malega sem zasledil v knjigi Spomini revirskih sekretarjev, ki jo je izdal Revirski muzej ljudske revolucije Trbovlje leta 1987.

Potem pa sem izvedel, da še živi edina priča, Marija Hribar, poročena Napret, Mimika jo kličejo že od rojstva. Nad Zgornjo Rečico sem izvedel, kje približno stanuje, dobil njeno telefonsko številko in nekega dne sem jo poklical. K njej sem prišel 17. novembra. Sprejela me je prisrčno, kot da sva že stara znanca.

Vse mi je povedala, od otroštva in kaj se je zgodilo pri njih v noči s 7. na 8. marec 1943. Na Igrišah je bil takrat še sneg, okoli petnajst centimetrov ga je bilo, ko je sredi noči postal rdeč. V hiši so Nemci ustrelili Marijino mačeho, tri partizane, oče je padel na pragu, zunaj pri hlevu pa so ustrelili še brata Francija in Ramšakovega Franca, sosedovega fanta. Edini, ki je ušel, je bil partizan Jernej Košir – Johan, po domače Najnek. Mimiko, njeno sestro Slavico in Laznikovega fanta so odpeljali v zloglasni celjski Stari pisker. Laznikovega fanta, ki je štel komaj šestnajst let, so kasneje ustrelili pod Gozdnikom, Mimiko in Slavico pa premestili v mariborske zapore. Slavico so meseca maja izpustili zaradi nosečnosti, Mimiko pa odgnali v Auschwitz, ki ga je čudežno preživela. Kot sem že omenil, mi je povedala prav vse, njeno pripoved sem posnel na pet kaset. Tako bom njeno živo besedo shranil za vedno.

Dragi bralec!

V tej knjigi je glavna junakinja Mimika, ki opisuje svojo pot od otroških dni in strahote, ki jih je preživela med vojno. Zgodba pa se konča z njeno poroko leta 1946.

Napisal sem jo z namenom, da bi njeno trpljenje spoznali tudi drugi ljudje in bi izvedeli, kaj so doživljali partizani, zaporniki in taboriščniki, tisti živi mrličji v tovarnah smrti. Nameraval sem opozoriti na hude čase, ki se ne smejo več povrniti.

To knjigo priporočam tudi mlajšim bralcem, da bodo lažje razumeli, kaj se je dogajalo pri nas med drugo svetovno vojno. O krutem dogajanju v vojnem času je napisanih veliko knjig, jaz pa dodajam še eno kot droben kamen v mozaiku vojnih zgodb.

Mimika!

Hvala za vse, kar si mi povedala. Zavedam se, da brez tebe knjige ne bi bilo, ostal bi le skromen zapis v knjigi, ki sem jo omenil, in spomenik na Igrišah. To bi bilo tudi vse.

Tvoje besede pa so sedaj zapisane v tej zgodbi tako, kot si i pripovedovala. Preprosto si mi povedala vse, kar me je zanimalo, a vendar tako živo in pretresljivo, da pravzaprav s pisanjem te knjige nisem imel težavnega dela. Ko sem te gledal in poslušal tvojo dolgo in resnično zgodbo, sem spoznal, kot verjetno še mnogi drugi, kako nesmiselna je vojna, ki prinese samo gorje, trpljenje in smrt ljudem, ki niso niti malo krivi za njen začetek, odnese pa jim vse, kar imajo in kar ljubijo.

Z velikim zadovoljstvom sem vsakokrat sedel k računalniku in pisal ob poslušanju tvojih besed, čas je tekel mimo mene, ne da bi se ga zavedal, potem pa sem se za nekaj trenutkov obrnil od računalnika in pomisli:

Danes ne bom prižgal luči.
Naj bo večer mehak
tam zunaj, v sobi
in v meni!
Naj le droben plamen sveče
gori in riše sence!
To je dovolj
za mir v duši
in za drobec sreče...

... in sem pisal dalje.

Še nekaj moram dodati:

V knjigi Noč pada na Dobrovlje je oče opisoval partizana Alojza Hafnerja – Velička. Skupaj sta partizanila od novembra 1941 pa vse do konca februarja 1943, potem pa se je zgodila tragedija na Igrišah.

Med pisanjem te knjige sem iskal podatke o Veličku, žal pa sem jih našel zelo malo na internetu in v knjigi Spomini revirskih sekretarje. Fotografije tega partizana nisem nikjer zasledil. Potem sem marca letos poklical po telefonu skoraj vse primke Hafner v Hrastniku in v Dolu pri Hrastniku in končno mi je le uspelo. Navezal sem stik s Slavkom Hafnerjem, nečakom Velička, sinom njegovega brata Stanka – s partizanskim imenom Niko.

Z ženo Marijo sta mi prinesla fotografiji Velička in Nika in ju objavljam v tej knjigi.

Dovolj je bilo uvoda, začnimo brati in spoštljivo razmišljati o ljudeh, ki so doživeli vse vojne strahote in nekateri celo – preživeli.«

Med zgodbami v knjigi je tudi zapis Požgana domačija (stran 59):

»Mimika

Pisalo se je leto 1943.

Sedmega marca je bila pustna nedelja. Bližala se je pomlad, zima pa se kar ni hotela posloviti. Snega je bilo v hribih še za dobro ped, v dolini pa je bilo že kopno.

Veličko se je še z nekaj borci vračal z Dobrovelj v Matke, kamor so prišli v jutranjih urah. Poti niso nadaljevali. Zadržali so se pri nekem kmetu, kjer so imeli poroko. Domačini so jih prijazno sprejeli, zato so se priključili veseli družbi, partizan Jernej Košir – Johan, po domače Najnek, pa je potegnil harmoniko. Dobro so se založili z dobrotami z mize, mastni krofi so se

topili v ustih. Plesali so in vriskali vse do popoldanskih ur, ko so se poslovili in odšli proti Gozdniku. Niti slutili niso, da se je pred njihovim prihodom neki verman skrnil pod posteljo.

»Mati, lepo smo se imeli in pošteno smo se najedli,« je dejal komandir Veličko pred odhodom.

»Šunke in krofov imamo za tri dni dovolj. Zdaj gremo na hrib.«

Kam na hrib, tega niso povedali, domačini pa so dobro vedeli, da je ta hrib Mrzlic ali pa Gozdnik.

Po njihovem odhodu je tisti verman zlezal izpod postelje in odšel iz hiše. Nemci so kmalu zvedeli, da so bili na gostiji partizani.

Mimika se je okoli treh popoldan vračala iz Zgornje Rečice. Šla je mimo kapele, ko je zagledala sedem partizanov. Prihajali so od Fojtovih in zavili proti Ramšakovim ali po domače k Zrkovim.

Poklicala je ata in mamu. Gledali so partizane, ki so na glas peli borbeno pesem »Hej brigade, hitite«... , odločno in ubrano, nazadnje pa še zavriskali ter krenili proti hiši.

»Le kaj se bo iz tega izcimilo?« je vprašal oče Polde. Za tisto hišo so vedeli, da ni bila preveč naklonjena partizanom. Čisto drugačni so bili od Ramšakovih na drugi strani, na osojeh, tako kot pri njih na Igrisah ali pa pri Petrovčevih.

In res! Pri Zrkovih je zalajal pes. Niso dolgo čakali, ko so zagledali moškega, ki se je pognal od hiše in tekkel do Laznika. Od tam pa je kmalu odšel s hitrimi koraki drug moški proti Zabukovici.

Hribarjevi so se spogledali. Nekaj se bo skuhalo. Tista dva moška, ki sta tekla po bregu, nista pomenila nič dobrega. Vznemirjeni so odšli v hišo. Mati Marija je pekla krofe in flancate, v kuhinji je bilo toplo in lepo je dišalo. Pust bo masten okrog ust.

»Za take prilike je zdravo zaužiti nekaj kačje sline,« je dejal Polde in krepko nagnil kar iz steklenice. Tudi Mimika je nagnila. Pot v snegu preko Šmohorja jo je utrudila, od vetra pa je bila vsa rdeča v obraz.

»Še jaz ga bom nagnil,« se jima je pridružil Franci. Počasi so pozabili na partizane.

Po južini so odšli vsak po svoje. Mati Marija je legla, Mimika in Slavka pa sta pospravljali. Franci je z očetom odšel do svisli, da sta odnesla nekaj sena v hlev. Kmalu popoldne so dobili obisk. Prišel je sosedov, Ramšakov, fant Franci, iz Marija Reke pa še Marijina nečaka.

»Gromska strela, sem pa res radoveden, če so partizani še pri Zrkovih,« je spregovoril Polde. »Koliko jih je bilo? Sedem? Zdaj pa jih že ni več tam. Preveč jih je za v tisto majhno bajto,« je odgovoril Ramšakov.

»Čudno, da se niso oglasili še k nam. Ponavadi vedno pridejo, če hodijo tod okoli. Pa imajo morda že kaj drugega v načrtu.«

Dolina je že tonila v večerni mrak, počasi se je znočilo. Nič sumljivega se ni dogajalo, ne pri Zrkovih ne kje drugod. Hribarjevi so ravnokar povečerjali in obsedeli za mizo, Ramšakov in oba nečaka pa so sedli na klop ob peči. Mati je postregla še s krofi, zraven so pili bistri hruškovec in bolj molčali kot govorili. Vsak je mislil po svoje, kaj vse jih še čaka. Polde je bobnal s prst po mizi, kot da bi zbiral in urejal misli.

Stenska ura je leno tiktakala. Nikamor se ji ni mudilo. Mali kazalec je kazal pol desetih.

»Ste slišali?« se je oglasil sosedov Franci.

»Partizani so dopoldan izpraznili trgovino v Zabukovici. Menda so kar veliko odnesli. Zdaj bodo Nemci spet lazili za njimi. Še vedno so. Tudi sem gor znajo priti.«

Zunaj je bevsknil pes, zaslišale so se stopinje, potem pa je potrkalo na vrata. Hribarjevi so se spogledali. Partizani? Nemci zagotovo ne, ti bi preveč udrihali po vratih, pa še pes bi jih naznanil z glasnim laježem.

Trije so vstopili v kuhinjo: komandir Alojz Hafner – Veličko, Jože Košir – Boris in Štefan Vasle – Marko, po domače Štacinov iz Zaukovice.

»Dober večer,« so pozdravili.

»Čigava pa sta vidva?«

Veličko je gledal domače in s prstom pokazal na oba mlajša fanta ob peči.

»Moja sta, nečaka. Iz Marija Reke,« je odgovorila Marija.

»Alo, kar domov pojdita,« jima je z roko pomignil Veličko.

»Zdajle, na noč? Jutri zjutraj bosta odšla,« je dejala Marija.

»Ne, kar zdajle, nič jih ne bo snedlo! Volka ne bosta srečala, še manj pa medveda. No, fanta, oblecita se in domov!«

Fanta sta se oblekla in obula ter odšla v noč.

»Od kod si pa ti?«

»Sosedov sem, Ramšakov Franci. Tukaj čez, ni daleč.«

»Sosedov! Ti boš pa kar tu ostal. Si preveč blizu doma.«

Veličko je sedel za mizo, zraven pa še Boris in Marko.

»Samo trije ste?« se je začudil Polde. Popoldan vas je več zavilo k Zrkovim.«

»Trije so šli naprej proti Šerganovim, Johan pa je zunaj na straži. Tudi za muzikante je vojna.«

»Mejduš, smo se imeli lepo v Matkah,« se je zasmel Boris.

»Smo ga kar dosti dali na zob, ko smo nazdravljali ženinu in nevesti.«

»Se mi kar zdi, še zdaj ste okrogli. Pa tudi pri Ramšakovih vas niso pustili žejnih,« je pripomnil Polde.

Marija je prinesla na mizo kruh in suho meso, Polde pa še štefan hruškovca.

»Fantje, jejte! Noč bo še dolga,« je dejal in nalil kozarce. Trknili so, potem pa prigriznili.

Tudi sosedov Franci se jim je pridružil.

»Kaj mislite, kako dolgo bo še to trajalo?« je vprašala Marija.

»Eh, preveč dolgo že ne. Nemce že kar pošteno tepejo v Rusiji. Ko se bodo od tam pobrali, bodo šli pa hitro curik, od koder so prišli.«

»jaz pa mislim, da jih še ne bo tako hitro vzel hudič. Še velikokrat bodo lazili v štrajfo za vami. Še začelo se ni dobro,« je modroval Polde in pokimal Mimiki, da naj odnese Johanu, ki je bil na straži, kruh in kos mesa.

Potem so zapeli. Najprej partizansko Nabrusimo kose in še nekaj domačih.

»Hej,« je zaklical Štacinov.

»Kolikor me spomin ne vara, imate doma harmoniko!«

»Res je,« je dejal Polde.

»Pa skoraj več ne raztegnem meha. Ni časa, pa prsti so se že malo odvadili.« Vstal je in potegnil z omare frajtonarico.

»Bo pa Johan raztegnil, saj je imeniten godec,« se je zasmel Veličko in dal poklicati v hišo stražarja.

Najnek je prišel v hišo in sedel za mizo. Najprej je vase vlil kozarec hruškovca, potem pa je prijel za harmoniko in zaigral poskočno vižo. Zsrbele so jih pete, dekleti sta se zasukali s partizani.

Ko so spet posedli, si je Mimika dala na glavo ruto in se ogrnila z debelo jakno.

»Zunaj ni nikogar na straži, bom pa jaz pazila,« je dejala in odšla iz hiše. Noč je bila mrzla in jasna. Sneg se je lesketal v mesečini in škripal pod njenimi koraki. Krenila je proti psu. V luninem soju je opazila, da je bila žival nemirna.

»Kaj je, Nero?« ga je vprašala in ga popraskala za ušesi. Pes se ni zmenil zanjo, napenjal se je na verigi, renčal, cvilil in gledal nekam proti Mrzlici. Mimika ga je opazovala. Nekaj ni bilo prav, večkrat so bili pri njih partizani, tako nemiren pa ni bil še nikoli.

Počasi je odšla h kozolcu. Od tam je imela zelo dober pregled na vse strani. Čeprav je bila noč, se je v mesečini videlo daleč naokoli in bi zagotovo opazila kaj sumljivega. Stala je ob kozolcu in napenjala oči v temo. Ničesar ni opazila. Vse je bilo tiho, le pes se je pri hlevu vozi z verigo sem in tja, da je žvenkljala v tišini. Včasih je tiho zarenčal in bevsknil

Nenadoma je Nero na glas zalajal. Začel se je zaganjati na verigi v smer proti Mrzlici. Mimika je napela oči in ušesa. Ničesar ni opazila, ne slišala. Pes ni več utihnil. Sunkovito se je zganjal na verigi in neprestano lajal.

»Nero, tiho!« mu je zaklicala. Žival je ni ubogala. Glasno je lajala in se skušala strgati z verige.

Polde je stopil iz hiše.

»Halo, Mimika!« je zaklical.

»Zakaj Nero tako glasno laja?«

»Ne vem, kaj mu je,« mu je odgovorila.

»Ne morem in ne morem ga umiriti.«

»Pa ga pripelji v hišo,« je dejal oče in zaprl vrata.

Nekaj časa je še stala pri kozolcu, napeto gledala v noč, se ozirala in prisluškovala. Opazila ni nič sumljivega, s klici je hotela umiriti psa, pa ni pomagalo. Odšla je k njemu.

»Nero, pa kaj ti je? Saj ni nič,« mu je govorila. Pes je ni poslušal. Še naprej se je zaganjal na verigi, gledal proti Mrzlici, glasno lajal in renčal.

Mimika ga je odpela. Z vsemi močmi ga je morala zgrabiti za ovratnico, da se ji ni iztrgal iz rok. S silo ga je vlekla proti hiši. Pes se je med potjo obračal, neprijazno godel, dlaka na hrbtu se mu je ježila.

Nemci so takrat sklenili prvi krog okrog hiše.

Nero se tudi v kuhinji ni umiril. Neprestano je renčal in silil k vratom. Zalajal je na gospodarja, ga gledal s črnimi očmi, potem pa pogledoval k vratom.

»Preveč nas je v hiši,« je dejal Veličko.

»Pes je pametna žival in hoče imeti svoj mir.«

»Nero, tiho!« je zaklical Polde. Pa ni pomagalo, pes se ni umiril.

»Pa kaj ti je?«

Vsi so ga gledali, harmonika je utihnila, pes pa je še naprej silil k vratom in renčal. Takšnega obnašanja niso bili vajeni.

»Mimika, odpelji ga iz hiše!« je velel Polde.

Odpeljala ga je nazaj k hlevu. Le s težavo ga je priklenila na verigo. Zaganjal se je in še vedno lajal proti Mrzlici.

Takrat so Nemci sklenili drugi obroč okrog hiše.

»Čudno, da tako laja,« je dejala Mimika, ko se je vrnila v kuhinjo. »Še nikoli ni bil tako nemiren, pa je zunaj vse tiho, ničesar nisem opazila.«

Najnek je spet raztegnil harmoniko. Zaplesali so, se pogovarjali, zunaj pa je Nero lajal in lajal...

»Zdaj grem pa jaz ven. A bo mir ali ga ne bo,« je dejal Johan in odložil frajtonerico na klop.

»Le zakaj tako laja? Na nas še ni nikoli.«

Odšel je k vratom, prijel že za kljuko, potem pa si je premislil in spet sedel za mizo.

»Nič, samo bolj bi ga še razdražil,« je dejal in si nalil kozarec tepkovca.

Nemci so takrat sklenili tretji obroč okrog hiše.

Zunaj je nastala tišina. Pes je nenadoma utihnil, sama tišina je legla na Igriše. Ljudje v hiši so prisluhnil, pa nič, tišina, sama tišina.

»No, pa je mir. Pasja zverina se je utrudila in zaspala. Zdaj bomo lahko tudi mi malo zadremali,« je dejal Veličko in splezal na peč, za njim pa še Boris. Mimika, oče, mati in Johan so obsedeli za mizo, na klop ob peči se je zleknil Štacinov, zraven njega pa so sedli Slavica, brat Franci in Ramšakov fant. vse je bilo tiho. Na mizi je brlela petrolejka, stenska ura je leno tiktakala in kazala enajsto uro. Kot bi se čas ustavil...

Petrolejka je bila slabo privita in v izbi je bilo mračno. Nenadoma se je Mimika zdrznila. Na široko je odprla oči, gledala skozi okno, potem pa na kratko vzkliknila. Nekdo je šel mimo in se zastrmel v sobo. Dobro je videla soldata z vermansko kapo.

»Kaj je?« je vprašal oče.

»Nemci so zunaj, eden je prislonil obraz k šipi. Obkoljeni smo!« je zašepetala.

Najnek je skočil k peči in močno dregnil Velička.

»Fantje, pokonci! Obkoljeni smo!«

Veličko je planil s peči, zgrabil brzostrelko in sunkovito odprl okno. Kar na slepo je užgal v temo.

Nekaj sekund je bilo vse mirno, potem pa je zaropotalo. Nemci so silovito udarili po hiši. Užgali so skozi okno, krogle do žvižgale okoli ušes. Prebijale so stene in udarjale povsod.

»Luč! Luč upihnite!« je zakričala Mimika in sklonila glavo k tlom. Ramšakov Franc je segel z roko po petrolejki in jo upihnil. Nastala je tišina. Streljanje je utihnilo, Nemce je tema v hiši zmedla.

Mimika je zbežala v spalnico, za njo pa je skočil še Njanek. Po kolenih se je splazila do okna in previdno pogledala skozi šipo. Zunaj, čisto pod oknom so se svetile puške, čelade so odsevale v neki čudni zelenkasti luči. Zadnji del lesene hiše je začel goreti.

»Konec je,« je zašepetala.

»Obkoljeni smo. To je konec! Samo bog nam lahko še pomaga!«

Odplazila se je in se skrila pod posteljo. Tukaj za steno bo varna, tukaj je krogle ne bodo zadele. Johan se je po kolenih pridrsal k oknu, odprl rigelj in zakričal: »Pobje, bombe!«

Splezal je na okno in skočil. Slišala je zamolkel `top`, ko je priletel na tla. Nekaj sekund je bilo še tiho, nato pa je rezek `halt` presekala tišino. Nemci so začeli silovito streljati v hišo. Udarili so po bajti z vsem orožjem, kar so ga imeli, celi snopi krogel so vrtali v stene. Mimika se je bala, da se bo hiša zdaj zdaj sesedla. Sikalo ji je okoli ušes, stisnila se je k tlom, želela si je postati drobna miška, potem pa bi se lahko skrila v majhno luknjo, krogle je ne bi mogle doseči.

Najnek pa je bežal, se kotalil po bregu in bežal. V silni stiski se je poganjal naprej in nenadoma priletel skozi drugi obroč. Sreča mu je bila še vedno naklonjena. Prikotalil in pridrčal se je po snegu do kolovoza, ga s silnim skokom preskočil in v širokem loku zaplaval ter srečno pristal v praproti, prepredeni z robidovjem. Zavlekel se je vanj in rinil po kolenih naprej v gozd, brez misli, s skoraj nečloveškim izrazom, potem pa je zakopal obraz v sneg. V glavi mu je brnelo, v prsih hropelo, ko je poslušal dolge rafale pri Hribarjevi domačiji, detonacije bomb in kričanje vojakov. Zastrmel se je v nejasen obris debele smreke...

»Alles raus!« je slišal kričanje Nemcev. Z muko je sedel in se potipal. Nič, nobene rane, samo praske od trnja po rokah in po licih. Tiho je obsedel, sklonil obraz v dlani in zajokal...

Tam, pri Hribarjevi bajti, pa je nastal pekel. Mitraljezi pri kozolcu in pri hlevu so tolkli po hiši, brzostrelke so regljale, leseni del hiše je bil v ognju...

Mimika se je med krogami splazila nazaj v kuhinjo. Z mamo sta pri ognjišču počepnili za težkim nakovalom. Krogle so prebijale vhodna in kuhinjska vrata, sikale mimo glave in se zarivale v stene. Slavka, brat Franci in Ramšakov so po notranjih stopnicah zbežali v klet, oče Polde pa se je skril v dimnico. Mati Marija je polglasno molila, Mimika je drhtela od groze, ko so se trije partizani plazili iz sobe v štibelc in se šepetaje klicali.

»Marko, kje si?... Veličko, si še živ?«

nekaj časa je mimika še poslušala njihove glasove, potem pa so utihnili, le krogle so sekale in udarjale, preluknjane sklede in piskri so pozvanjali...

Zaprla je oči. Vdano je čakala, kdaj jo bo zadela krogla in vsega bo konec. Pred njo se je odvijalo življenje: učitelj v šoli na Kalu, ki jo je trepljal po rami, ker je tako lepo risala, zagledala je pašnik, kjer je pasla krave, ko je že prva slana belila travnike. Z bosimi nogami je stopala v sveže kravjeke, da si jih je ogrela... Partizani so sedeli v hiši. Ivo jo je držal za roko in ji govoril: »Mimika, pojdi z nami!«

Nekje je kot v sanjah slišala harmoniko, vriskanje, Nero pa je lajal, lajal in lajal... Film se je ustavil.

»Mimika, pridi ven!« je od zunaj zaslišala sestrin in bratov glas. Iz kleti so splezali skozi okno na dvorišče.

Odprla je oči. Še vedno je bila živa, le nekaj jo je peklo pri očesu. Z roko je potipala in občutila lepljivo tekočino. Kri!

»Mimika, pridi ven!« je spet zaklicala sestra.

»Mimi, raus! Alles raus!« so zunaj klicali vojaki.

»Prenehajte streljati! Ne streljajte več!« je zakričala.

Usekalo je blizu nje, nekaj se je prevrnilo in razbilo, potem pa je še nekaj krogel presunljivo zažvižgalo.

Streljanje je potihnilo. Ogenj, ki je že požrl leseni del hiše, je lizal streho in tramovje nad zidaki in kamenjem. Ostrešje se je rušilo, v snopu isker se je sesedalo. najprej se je dvignila izza tnala mati. Jokala je in tarnala, šla je proti vratom, ko je spet usekalo iz brzostrelke. Niti jeknila ni, ko ji je rafal prerešetal prsi. Le z rokami je zgrabila za prislonjene burkle, potem pa mrtva obležala pri vratih.

»Ne streljajte! Ne streljajte več!« je spet zakričala Mimika, skrita za nakovalom.

»Mimi, komm! Alles raus!« je kot v posmeh zaklical na dvorišču Nemeč.

Goreča hiša se je podirala. Morala bo ven, drugače bo zgorela. S težavo je odmaknila materino truplo in odšla v vežo, ko se je za njo pojavil oče.

»Mimika,« jo je prijel za roko. Spogledala sta se. Med iskrami in plameni je zadnjič zrla v njegov obraz.

»Kaj je, Mimika? Ali boš odprla?«

Ni mu odgovorila. Kaj pa naj, samo to še lahko stori ali pa bosta živa zgorela.

Odrinila je zapah in odprla vrata. Zunaj je bilo svetlo kot podnevi. Goreča hiša se je sesedala, plameni so švigali visoko proti nebu. Obstala je na pragu. Brez misli je zaslišala za seboj očetov glas: »Mimika, ostati moraš živa!« Naredila je tri, štiri korake. Močne roke so jo zgrabile in z vso silo potegnile. Ozrla se je nazaj in videla, da se je oče na pragu obrnil. Tedaj je počilo. Dumdumka mu je razklala glavo, da je padel z obrazom čez prag. Svetlo je zagorelo, ko se je sesulo ostrešje in prednji del njegovega telesa so požirali plameni.

»Takšen bo torej naš konec,« je pomislila.

»Oče moj, mati moja, oba sta že rešena, nas pa še čakajo muke.«

Brezup, da se njihovo življenje nenadoma in tako klavrno končuje, ji je oči napolnil s solzami. Ne, ni je bilo več strah. Ni je bilo več strah pred smrtjo, z njo se je že sprijaznila. Zunaj jih bodo postrelili. Če so očeta in mater, bodo tudi njih. Občutek nemoči jo je tlačil in ji pil sile.

»Mimika, pojdi z nami v hosto,« se je spominjala besed partizana Iva. Zakaj ni takrat šla? Zakaj ne more sprožiti niti enega strela v te hudiče?

Naprej ni več mislila. Da je v rokah Nemcev, da jo bodo ustrelili. Ali pa bo še huje. Prej jo bo gestapo mučil in pretepal. Tepli jo bodo, topli, potem pa za silo pozdravili. Le toliko, da bo lahko sama stala ob zidu, ko jo bodo ustrelili.

Ognjeni zublji so segali visoko in razsvetljevali Igriše. Rdeče nebo je odsevalo v dolino.

V Migojnicah in Grižah so ljudje strahom zrli proti Gozdniku. Tam na sedlu, proti Kalu in Mrzlici je rdeče sijalo, tiha groza je polnila srca vaščanov. Pri Hribarjevih gori! Gominškovi, Naprudnikovi, Kajtnovi, Korentovi....tam gori pa Fojtovi, Petrovčevi in Ramšakovi so skozi temna okna gledali v razžarjeno nebo in molili. Le Marica, majhna deklica, Mimikina sestrična, je mirno spala in niti slutila ni, kaj se to noč dogaja na Igrišah.

Potem je nebo začelo temneti, pustna nedelja se je prevesila v ponedeljek ....

.....«

Župan Občine Žalec, gospod Janko Kos, je takole zapisal v spremnem dopisu:

»Ko je sneg na Igrišah skopnel...

Nisem še bil na Igrišah. Pa bom šel. Na kakšen miren dan se bom odpravil tja po avtorjevih sledih.

Za zgodbo in usodo, ki me je ganila in pretresla do obisti. Za zgodbo o trpljenju moraš biti v sebi miren in dober, klen in moder. Tako moder in spravljen s seboj in svetom, da na tiste, ki so prelili kri na Igrišah, ne kličeš maščevanja.

Da preživiš Mimikino usodo, moraš dobiti za popotnico v življenje pogum in dostojanstvo. Glavna junakinja, okrog katere pisatelj Brano Zupanc spleta zgodbo, je imela oboje, za povrh pa še očetove besede: »Mimika, ostati moraš živa!« Menda je res preživela zaradi njih, vžgala si jih je v dušo, ko so okupatorji z domačimi izdajalci pobili njeno družino, z njimi je šla skozi zaslišanja z nečloveškimi mučenji, skozi kalvarijo taborišč, z njimi je doživela svobodo.

Domoljubje v njej je bilo neizmerno. Vedela je, da jo na nekdanjem domu čakajo razvaline, gluha okna in ožgane stene. Toda njena vera v svobodo in ukradena mladost sta ji spletli vse tiste lepe spomine in dočarali prijazne koticke okrog njenega doma, da je lažje preživela.

Mimiko bi rad srečal in še boljše spoznal njeno zgodbo. Toliko tega bi jo rad vprašal. Mislim, da bi imela odgovore na vsa vprašanja. Ljudje, ki toliko pretrpijo, menda vedo odgovore na vsa vprašanja in preizkušnje, ki jih prinaša življenje.

Rad bi jo, denimo, vprašal, ali je odpustila svojim mučiteljem in morilcem njene družine. Vprašal bi jo ali ji je življenje izpolnilo vsaj del tega, po čemer je hrepenela. Upam, da.

Branku Zupancu sem hvaležen za sago o Hribarjevi družini. Res je zgodba o hudem, a tudi o dobrem in lepem, ker je v vsaki vojni dobrota dobrih in usmiljenih največ vredna.

Tako je okrepil mojo vero v dobro, zato mi je toliko bolj bridko spoznanje, zakaj je v svetu še vedno toliko Mimik različnih veroizpovedi in barv, ki so jih oropali dostojanstva.

Premalo je, če jih le pomilujemo...

Žalec, 1. junija 2011«

slika št. 49: MARIJA HRIBAR – MIMIKA Z BRANKOM ZUPANECM
(leta 2011; na predstavitvi knjige Rdeči sneg na Igrišah v Muzeju novejšje zgodovina v Celju;
fotografija je last g. Branka Zupanca)

slika št. 50: PORUŠENA HRIBARJEVA DOMAČIJA NA IGRIŠAH
(fotografija je iz knjige Rdeči sneg na Igrišah; stran 77)

Tretje svoje prozno delo, ki ga je Branko izdal leta 2012, je naslovil *Še so tiste poti*. V knjigi je predstavil pripovedovanja in doživetja ljudi, ki so preživeli težke vojne čase in mu opisali dogajanja v tistem času. Tako je predstavil zgodbe ljudi, ki so 13. oktobra 1944 preživeli nemško hajko, v kateri je v Mrzliškem grabnu padlo šest partizanov, beg Karla Goriška pred gestapovci in njegovo pot v partizane, aretacijo Pavlike in Škraberja (poleti leta 1944), pot Nežike Ribič – Cvetke iz Zabukovice v partizane, požig nekaterih zidanic in domačij na Homu, pot Pavelškove družine (družina Brankove mame) iz Migojnic v pregnanstvo na Hrvaško leta 1941 in njihovo vrnitev v domači kraj leta 1945..., pa tudi nekatera doživetja, povezana z dogodki iz druge svetovne vojne, ki so jih ljudje doživeli že v obdobju po vojni.

V predgovoru je Branko zapisal: »Marca 1939, ko je Hitler vkorakal še v zadnje kraje Češkoslovaške, in potem, ko so njegove čete stopile 1. septembra ob 4.45 na tla Poljske, so že mnogi slutili, da se ne bo končalo samo pri tem. Anglija in Francija sta napovedali vojno Nemčiji in ples se je začel. Vedno bolj se je širil krvavi madež in se nazadnje razlil tudi v Jugoslavijo, ko je bil 6. aprila 1941 bombardiran Beograd. Čez nekaj dni je bilo za to državo vse končano, okupirali so jo Nemci, Italijani, Bolgari in Madžari.

Po 11. aprilu, ko so Nemci prišli v Celje in se naselili v kasarni, je prišel k steklarju Strupiju nemški soldat in naročil nekaj okenskih šip. Strupi, ki je znal dobro nemško, se je več kot pol ure pogovarjal z vojakom, nazadnje pa mu je dejal: »Pa saj niste tako slabi, kot govorijo.«

Vojak ga je pogledal, potem pa se komaj vidno nasmehnil. »Mi ne, ki smo redna vojska. A nekaj vam povem: bojte se tistih, ki bodo prišli za nami!«

To mu je dejal in odšel iz prodajalne.

In res, za njimi je prišel gestapo, razpredal je svoje lovke, začeli so zapirati zavedne ljudi, jih pošiljati v izgnanstvo, taborišča, in kar je bilo še najhuje – začeli so streljati talce.

Ljudstvo se je vzdignilo, razmahnilo se je uporništvu in partizansko gibanje.

V tej knjigi so zapisane resnične zgodbe ljudi v času vojne, zapisane so njihove poti, na katerih so ostale partizanske stopinje in stopinje tistih, ki so jih vodili v izgnanstvo, taborišča ali pa na kraj, kjer so obležali za vedno. Še vedno vodijo tiste poti, kjer so bila pogorišča domov zavednih ljudi, poti, nekatere že nevidne, še vedno vodijo do njihovih grobov.

Ko sem opisoval vse te zgodbe, ki so mi jih pripovedovali, sem se potem doma dejansko mučil s poslušanjem diktafona in s pisanjem, ker sem bil prepoln žalostnih vtisov. Nekaj časa sem pisal, potem pa sem vstal in stopil k oknu. Od tam imam razgled na Gozdnik, Mrzlico, Šmohor, od tam se vidi cerkvica svete Magdalene na Homu, povsod tam so bili v svobodnih

gozdovih partizani in ljudje, ki so jim pomagali. Mnogih ni več, nekateri, ki pa so na srečo še vedno med nami, pa so mi pripovedovali...

In tako sem vse zapisal, ker mi je nekaj govorilo, da to moram storiti. Ker vem, da so to zadnji ljudje, ki še živijo in so bili v tistem žalostnem času očitvidci teh dogodkov. Jutri jih ne bo več, ostala pa bodo njihova pripovedovanja resničnih dogodkov, zapisanih v knjigi tako, kot so mi jih pripovedovali. Prihajajo novi rodovi in pred njimi je vsa prihodnost, ta prihodnost pa bo, če bodo znali razumeti tudi našo preteklost, tisto preteklost, ki še ni tako oddaljena, in če jo bodo znali razumeti takšno, kot je bila v resnici in kot je zapisana v tej knjigi. Preteklost iz vojnih dni, ki so jo ti ljudje prispevali kot svoj delež, je tu zapisana. Tudi zato, da se ne bomo vseh trpinčenih, padlih in pobitih spominjali samo na Dan spomina na mrtve, saj je žal tistih poti vedno manj, kot je tudi ljudi, ki so takrat hodili po njih. Zdaj hodijo po njih drugi in nekateri niti ne slutijo, kaj se je na njih nekoč dogajalo. In zato sem šel v Cremušino, kamor so za štiri leta izgnali Pavelškove iz Migojnic – mojo mater, teto, staro mater in starega očeta. Zato sem šel in še vedno hodim na Gozdnik, na Igriše do požgane Hribarjeve domačije, na Hom in na Bukovico, izpod katere je odšel moj oče Ludvik 26. julija 1941 v partizane. Hodim na Dobrovlje na Čreto, kjer je bila 26. oktobra 1941 prva frontalna bitka med partizani in Nemci. Hodim mimo hiše v Migojnicah, kjer so nekoč živeli Pavelškovi in kjer sem se rodil tudi jaz. Hodim pod Gozdnik k Marjanu in Faniki Burjan, kjer se je rodila moja stara mati Marija, hodim k Petkovim v Pongrac in v Sveti Lovrenc, hodim k Tonetu in Majdi Petrovec na Gozdnik, hodim ....

Tisto življenje je takrat zapustilo sledove na poteh. Še vedno so nekje tam zunaj, še vedno jih je vredno poiskati. In na njih in ob njih so morda še sence tistih, ki so hodili po tistih poteh. Takšne in podobne misli mi blodijo po glavi, ko pišem ta uvod. Marsikaj bi še rad zapisal v tej in morda bodoči knjigi, a teh ljudi je, na žalost, vedno manj. Čas jih jemlje, čas nam jih bo vzel. A nekaj za njimi bo vendarle ostalo. Njihove besede, zapisane v tej knjigi, in njihove poti. Pojdite po njih, nekatere so daleč, nekatere so blizu vas. Že Igriše so blizu in tudi Hom, pa Bukovica in tam je še vedno mirno, dokaj tiho, ponekod pretiho. Ko grem, slišim v sebi, kako šepetajo njihove besede, nevidni prsti mi kažejo zakrite sledi....

Dragi bralec!

Lotil sem se tega pisanja, ker gre navsezadnje za zadnja preživetja, za zadnje spomine še živih ljudi, ki so mi lahko še povedali, kako je bilo, ker gre na žalost vse prehitro v pozabo, če se ne zapiše. In te pripovedi, ki so za uvodom, so resnične, so izvirna ustna izročila, nekaj, samo nekaj malega pa je tistega, kar je spletla domišljija, ampak le tam, kjer je manj pomembno. Moj namen je bil sporočiti bralcu doživetja pripovedovalcev in vzbuditi v njem prave občutke in misli na način, kot so jih sami doživljali. Koliko pa mi je to uspelo, pa naj vsak sam presodi.

Kar sem slišal od pripovedovalcev, je zdaj na papirju, opravičujem pa se, če sem izpustil kakšno ime ali datum. Od tistih težkih časov je minilo že skoraj sedem desetletij, zato je morda tudi kateremu od pripovedovalcev ušel natančen datum dneva. A vendar, trudili so se, trudil pa sem se tudi jaz, da sem zapisal tako, kot sem slišal, in prepričan sem, da boš izvedel veliko novega.

Upam, da sem napisal nekaj zanimivega, čeprav veliko žalostnega, a takšen je bil čas, ki ga opisujem.

Pa pojdiva skupaj v tisti čas po tistih poteh in s tistimi ljudmi, ki so v njem živeli!«

Še posebej pretrese zgodba, ki opisuje, kako je Ludvik Zupanc – Ivo, Brankov oče, obiskal koncentracijsko taborišče Auschwitz, kjer je umrla njegova mati, ki so jo, zaradi sinovega odhoda v partizane, poslali v taborišče.

Takole se je spominjal tistega obiska:

»Obiskal sem Auschwitz

Pisalo se je leto 1961

Pot nas vodi dalje, zvezdnata noč nas spremlja preko Madžarske in Češke, preko hribov in dolin preko gorskih vrhov Tater, ko se opolnoči pripeljemo do češkoslovaško-poljske meje ob reki Olzi. Končno, po dveh urah čakanja in ceremonij, se dvigne zapornica in dva slovenska avtobusa zapeljeta proti Krakowu, ki je eno najstarejših in največjih mest na Poljskem in glavno mesto Malopolskega vojvodstva ter nekdanja prestolnica poljskih kraljev.

Poljska, 13. julija 1961

Okoli 16.30 ure smo prispeli v Auschwitz. S tesnobo v srcih obstanemo pred železnimi vrati taborišča. Nad njimi se boči kot posmeh napis *ARBEIT MACHT FREI*.

Obstali smo pred temnimi, hladnimi bloki, okoli katerih so še ostanki prepredene žične ograje, v kateri se je nekdanj iskriko šest tisoč voltov. Črni leseni stražarski stolpi mrko zrejo v nas, v duhu vidim čelade in naperjene mitraljeze, ki bodo zdaj zdaj bruhnili roj svinčenk, stražarski psi nam kažejo zobe in se zaganjajo proti nam. Še danes ti stolpi stražijo neki še ne tako davni in temačni čas brez zavedanj, da je bil tukaj čas vsakega ujetnika vsak dan tudi začetek tistega, kar je bil njegov konec.

Morda si je revež, izglovan skoraj do kosti, vsak dan zaželel isto: »Jutri, moj bog, bi šel rad domov, če ti je prav. Tega ne prenesem več!«

A bogu ni bilo prav in ni šel domov. Ne jutri, ne pojutrišnjem... nikoli več. Ni šel. Samo odplaval je neko noč ali pa v zgodnjem jutru v oblaku dima in veter ga je nosil nekam proti vzhodu.

Zdramil sem se iz misli sredi mrmranja glasov in korakov. Za hip sem se izgubil v spominu trenutkov vojne, ki je minila pred šestnajstimi leti. Vse tukaj, že na začetku vhoda, je v moji glavi zmedeno in nerazložno. A vendar grozljivo in še kako resnično.

Sto deset oglednikov nas je vstopilo skozi glavni vhod. Opazujem množico. V preživelih taboriščnikih in njihovih svojcih opazim strah v očeh. Nekateri ne morejo verjeti, da se po šestnajstih letih vračajo v ta kvadrat groze, mučenja in smrti.

Osem blokov je danes muzej. Pred vhodom v prvega me zajame hlad temnih zidov. V veliki avli je na levi strani zidu vdolbena niša. Na podstavku iz marmorja stoji velika steklena vaza, napolnjena s človeškim pepelom. pristopamo in prižigamo sveče in polagamo vence. Za seboj zaslišim pridušeno ihtenje, solze padajo na tla in jih močijo ob spominu na svoje: očete, sinove, matere...

Pomikam se v druge prostore. Vame zrejo s fotografij obrazi ljudi, vsak išče svoje, jaz obupno drsim s pogledom in iščem mater. Ne najdem je v tej nepregledni množici obrazov.

Slišim glasne vzklike: »Poglej Franceta! Poglej, to je naša Tončka, sosed Ivan...«

Med obiskovalci je tudi Tone Čater iz Griž.

»Glejte, to sem jaz! Takrat mi je bilo komaj 17 let in pol!«

Zakopal si je obraz v dlani. Opazoval sem ga, saj je moj rojak, in vedel sem, kaj se v teh trenutkih dogaja v njem. Bil sem partizan vsa štiri leta, marsikdaj je bilo hudo, tako hudo, da

bi si najraje pogнал kroglo v glavo, Tone pa je bil takrat v tem grozljivem kvadratu. Njemu je bila lahko rešitev samo žica...

Grejo počasi dalje. Skozi sobe, skoraj do stropa polne oblek otrok in dojenčkov. V sobi za stekleno steno so bili ženski lasje. Dve toni. Vodič pripoveduje, da so ostrigli za sto ton ženskih las, iz katerih so delali odeje za nemško vojsko. 27. 1. 1945 so našli Rusi zadnji dve toni las, zaviti v bale in pripravljeni za predelavo.

Pomikamo se naprej. Nad 45 tisoč pošvedranih čevljev, krtač, oblek, čopičev za britje, zobnih protez, sto tisoč okvirjev in stekel očal, posod taboriščnikov, na stotine palic, kovčkov...

Vidim jih, kako izstopajo iz vagonov z bornim imetjem. Vidim jih, ko jih sortirajo na levo ali desno. Tisti, ki so poslani na levo, gredo v smrt takoj, drugi bodo na vrsti pozneje, ko bodo do konca izmučeni za vedno zaspali na blatnih tleh ali pa v smrdljivih barakah.

Obstanemo pred zadnjim blokom. Nad vrati je s temnimi črkami napisano: *BLOK SMRTI*.

V tej zgradbi so krvniki odločali o usodi posameznikov. Tistih, ki jih ni pobralo že prej v barakah, zunaj na poljih ali za barakami. Tistih, ki so se prekršili, ko še sami niso vedeli kdaj. Vsak paznik je pač imel svoje muhe in nikoli niso vedeli, kaj je prav in kaj ne. Ko je bila njegova številka zapisana, je bila tudi usoda nesrečnika zapečaten. Petindvajset udarcev z bikovko ob štirih popoldan na apel placu. Nihče jih ni prestal. Na pol mrtvega ali na pol mrtvo so odnesli v krematorij. Kot tisto mlado Poljakinjo, ki je ukradla marmelado. Na sredi apel placa so jo zvezali na mizo.

Močan hrust jo je pretepal. petindvajset udarcev ji je naložil, tako, kot je bilo pravilo, čeprav je že pri sedmem utihnila in negibno obležala...

V tem bloku so delili odpustke: strel, na vislice, v plinsko celico, izstradanje do smrti. Tiste redke srečneže je doletela samo premestitev v drugo taborišče ali pa celo (takrat se je zgodil čudež) – odpust iz taborišča in domov!

V tem bloku so nacisti poznali posebne metode mučenja. Takšne, da so ujetnika po končanem delu pustili preko noči do vratu v ledeni vodi, instrumenti pa so merili, kdaj je nastopila smrt. V luknje 90 krat 90 centimetrov so strpali po štiri ljudi, za dihanje pa je bila na voljo le odprtina s premerom pet centimetrov. Že prvo noč sta se zadušila dva taboriščnika, da sta druga dva imela več zraka.

Bloki ostajajo za nami. Pot nas vodi do plinskih celic in krematorija. V podzemno klet so strpali tudi po dva tisoč nesrečnikov, ki so se morali prej sleči do golega. Da ni bilo preveč panike, so jim nacisti dejali, da se bodo stuširali. Res so s stropa viseli tuši, toda iz njih ni nikoli pritekla voda. Ko so se za njimi zaprla težka kovinska vrata, je začel nanje pršeti 'Zyklon B', ki je v slabih dvajsetih minutah pomoril ljudi.

Na železnih vagončkih so jih odpeljali v krematorij in po tri naenkrat porinili v peč. Vsak dan so te peči požrle do dva tisoč trupel ali na mesec približno po štirideset tisoč.

.....

Odšli smo naprej, spet mimo tistih temnih blokov in skozi glavni vhod v drugo taborišče – Auschwitz Birkenau. V to taborišče so prihajale predvsem ženske iz vse Evrope v lesene barake, ki so stale na močvirnati zemlji. Pet krematorijev je 'delalo' noč in dan od leta 1942 po istem postopku kot v Auschwitzu in Auschwitzu-Monowitzu.

Spet zrem nemirno v napis *ARBEIT MACHT FREI*.

Prekleti napis! Kako ciničen v valovitih črkah se boči nad menoj, razpet med dvema železnima palicama kot notno črtovje!

Zdaj, v tem trenutku, sem sam. Množica obiskovalcev je okoli mene izginila. Zdaj sem tukaj samo jaz in moja mati, ki je tu umrla leta 1943.

Jaz, Ludvik Zupanc, s partizanskim imenom Ivo, tvoj sin, in ti, moja mati Angela. Umreti si morala zato, ker sem odšel v partizane pred dvajsetimi leti, to je bilo 26. julija 1941. Kot ti, tudi jaz zrem zdaj z grozo v napis nad seboj, ko si s premnogimi nesrečnicami prispela s transportom v tovarno smrti.

A vendar je med nama danes vse drugače in za tvojo dušo in za vse duše na oni strani napisa takrat nikoli dosegljivo! Jaz, mati, ki stojim danes morda na tvojih stopinjah, sem svoboden in svoboden bom danes odšel v svoboden svet skozi ta vrata pekla. Tisti nesrečniki in nesrečnice, med katerimi si bila tudi ti, pa ste odšli domov kot tihe, bele duše skozi temne dimnike. In tisti, ki so preživeli smrt v tem grozljivem in ogromnem kvadratu, so bili morda izbranci od boga, saj drugega čudeža ni moglo biti. ...«

V svojem četrtem proznem delu *Po poti usode*, ki je izšla leta 2015, je Branko pisal o tematiki izgnancev, ki so jih Nemci leta 1941 izgnali v Nemčijo oziroma na Hrvaško. Opisal je doživetja družin Jošt, Bratina in Pavlin. Na novinarsko ugotovitev, da je njegova knjiga, roman, nastala iz resničnih spominov resničnih ljudi na resnične dogodke, je odgovoril: »Drži, vse je res, le malo ustvarjalnega navdiha sem si privoščil. Te zgodbe se človeka globoko dotaknejo. Kaj vse so pretrpeli ti fantje in možje, ta dekleta in žene. Kako junaški časi, kakšni velikanski podvigi, veličastne zmage na poti do čistih ciljev. Zdaj pa se z vsem tem tako nesramno igrajo.« (Dnevnik, 23. julij 2014; Sprava je že bila, a so jo zatrli)

V eni od zgodb, ki opisuje doživljanje družine Pavlin, lahko preberemo:

»V izgnanstvo

Nekako mimo ljudi sta odšla oba letna časa, pomlad in poletje. Jesen je dala ljudem pridelke na poljih, v sadovnjakih in vinogradih. Kmetje so pobirali plačilo za ves trud, povsod je dobro obrodilo, še posebej je bila bogata letina krompirja.

Prvega novembra, na vseh svetih dan, so se vlačile dolge jesenske megle nad Savo in segale čez prazna polja proti hribom. Zapadel je že prvi sneg. Ni ga bilo veliko, a zima je že krepko potrkala z ledeno roko.

Prišel je večer in Pavlinovi niso slutili, da bodo prespali zadnjo noč v domači hiši. Zajtrkovali so v miru, nič ni kazalo, da zadnjikrat sedijo za mizo v topli kuhinji in da bodo že čez nekaj ur morali na pot.

Dopoldan je bil, ko se je pri vratih pokazal nemški vojak.

»Familie Paulin?«

Vojak je imel v rokah papir in vrtal z očmi v gospodinjo.

Mati Rafaela je prestrašena prikimala.

»Dve uri imate časa, da se spakirate. Samo dve uri, nič več!«

Potem se je obrnil in odšel. Elca se je skoraj sesedla, tako nepričakovano je prišlo. No, zdaj so pa oni na vrsti. Že od začetka junija izseljujejo, povsod so bili plakati – razglasi v obrnjenem ozemlju, da morajo izvesti iz družbenopolitičnih razlogov preselitev ljudi, jeseni pa so začeli temeljito in na veliko. Na razglasih so napisali, da bodo ljudi preselili, dejansko pa so jih izgnali, je pač beseda `preselitev` pomenila malo mehkejšo obliko izгона.

Pavlinovi so vedeli, da bodo izselili tudi njih, zato so že malo prej zaklali pujsa, mati pa je scvrkla še ocvirke za na pot. Ampak, vseeno, ta odhod je prišel tako nenadoma, da ni mogla verjeti.

....

Rafaela se je vrnila vsa bleda v hišo.

»Kaj je?«

Otroci so s strahom gledali vanjo. Slutili so, da tisti vojak ni materi povedal nič dobrega. »V dveh urah se moramo pripraviti in zapustiti domačijo. V dveh urah se moramo spakirati.« Hiteli so, pakirali, kar bodo najbolj potrebovali, kjer koli že bodo. Franc je obesil voloma okoli vratu lesen jarem in ju vpregel v voz, zraven pa tiho preklinjal vojno, švabe in še kaj, kar je smrdelo po smodniku. Kaj so jim storili, da bodo morali zapustiti domačijo? Kdo so oni, ki so vdrli k njim, v to deželo in imajo pravico, da izženejo dobre, marljive in poštene ljudi? Z očmi je objel posestvo, kolikor je mogel. Poln senik dišečega sena, hlev s kravo in teletom, oba vprežena vola, stajo s tremi ovčami, svinjak s štirimi prašiči in mladimi pujsi, kokošnjak... kaščo, v kateri je bila tona in pol vseh vrst žita, pol tone koruze, v kleti pa tona krompirja in ostale ozimnice, v sodih pa 2500 litrov vina. Z vsem bi bili preskrbljeni do nove letine, zdaj pa bodo morali v izgnanstvo in kje na tujem trpeti lakoto! Kje je zdaj Bog, ki dopušča trpljenje ljudi, morijo, namesto da bi zagrmel izpod oblakov in udaril s svojo močjo po tistih, ki jim delajo takšno zlo! Pri vsaki hiši je bil vojak, ki je preganjal ljudi in stražil, da ne bi kdo pobegnil.

...

Franc je vpregel oba vola v lojtrnik, na katerega so zmetali vse, kar so mislili, da jim bo prišlo prav. Potem je Rafaela zaklenila hišo, spravili so se na voz in se odpeljali. Otroke je zeblo, slabo so bili oblečeni in obuti. Mati je naredila tri križe in objela Anico in Štefko, potem pa spet zajokala: »Zbogom, domačija. Zbogom, naš kraj. Zbogom, naša dežela!«

Krava s teletom je v hlevu glasno mukala in jih klicala. Žival je čutila, da so odpeljali gospodarja in gospodinjo. Znane roke ji ne bodo več polagale krme v jasli, ne bodo je več molzle, tuje roke, roke Kočevarjev jo bodo redile, ubogati bo morala na ukaze tujih ljudi in v njej neznanem jeziku.

Skupaj, eden za drugim, so se peljali na vozovih: Franc Pavlin z družino, za njim Alojz Pavlin z Reziko in otroki, pridružili pa so se jim še Švigljevi, ki niso imeli svojega prevoza. Žalostno so ropotali vozovi izgnancev skozi vas Ženje, v Srednjem Pijavškem pa so morali obstati. Tako! Živali sta postali svobodni, verjetno ju bo spravil v svoj hlev drug človek, oni so postali ujetniki, potem pa se bo z njimi zgodilo, kot jim je pač namenila njihova usoda.

Na odprte kamione so spravili imetje in se povzpeli nanje tudi sami. Ko so bili le-ti natrpani z bornim imetjem in ljudmi, so zabrnili težki motorji in tovornjaki so odpeljali po cesti. Po poti usode, proti Rajhenburgu, kjer je bil zbirni center za izgnance.

Daleč pod gradom so izstopili, potem pa so jih vojaki odgnali po hribu proti mogočnemu poslopju z dolgo zgodovino. Pavlinu se je zdelo, da so tlačani, ki prihajajo v grad na tlako, in kot da je slišal žvenketanje mostnih verig, ki jih že dolgo ni bilo več.

A valpti in biriči so še bili, a nič več v srednjeveških oblekah, temveč v nemških uniformah, z adlerjem na desni strani bluže, njihovi pomagači pa slovenski podrepniki in izdajalci, ki so lasten narod spravljali v hudo nesrečo.

Stlačili so jih v nekdanje konjske hleve, v katerih je bilo le za dobro ped slame. Še vedno je smrdelo po iztrebkih, zrak je bil zadušljiv in ogaben. Pavlinovi so poiskali primeren prostor, kolikor je pač bilo mogoče za šest ljudi. Po sredini hleva je bil prehod, na vsaki strani pa so si ljudje pripravili ležišča. Dobili so `svetinjice`, ovalne pločevinaste ploščice na vrvici in s številkami, katere so morali nositi okrog vratu. Pavlinovi so imeli visoke številke, kar je pomenilo, da je bilo pred njimi tukaj že veliko nesrečnih izgnancev, ki so pred njimi šli po poti usode. Vsak dan so jih preštevali in popisovali, po hrano so hodili h kotlu, zjutraj po mlačno in nesladkano črno brozgo, popoldan pa po ričet ali kaj drugega, kakšno neslano čobodro in kar je šlo v zajemalko. Stranišča so bila lesena in na štrbunk, ogabno je smrdelo v njih in naokoli. Slišali so, da je padel v eo od greznic otrok. Ali je v njej tudi umrl, tega niso izvedeli. Po dveh dneh so se morali postaviti na grajskem dvorišču v vrsto in odgnali so jih na železniško postajo. Ko je lokomotiva zapiskala in so se vagoni med cviljenjem premaknili, potem pa začeli drdrati vse hitreje, je Pavlinove in vse, ki jih je doletela usoda izgnancev, stisnilo pri srcu. Peljejo se po njihovi poti usode. Kam? V zapore, v taborišča? In kako dolgo bodo tam? Ali se bodo kdaj vrnili? Na ta vprašanja nihče ni vedel odgovora. Otroci so preplašeno gledali Franca in Elco, Rezko in Alojza, a tudi od njih ni bilo besede. Le stisk okoli ramen in droben nasmeh jih je bodril, češ: »Vsi gremo tja, nekam daleč, kamor nam je namenjeno, in vsi bomo skupaj, kot smo bili do zdaj.« To je dobro, tako je vse prav, skupaj bodo, kot so bili doma.

Hladen novembrski zrak je padal globoko, ko je pozni popoldan zalil vedno gostejši somrak. Lokomotiva pa je sopihala in včasih z dolgim žvižgom pela pesem usodne poti teh siromakov v vagonih, ko je daleč za njimi ostajal rodni dom, zdaj na levem bregu Save, domači gozdovi, prazni in obrani vinogradi, pusta polja, za njimi je ostajala domovina...

Peljali so se na sever, zapustili so Maribor, vagoni so ropotali še kar naprej proti Nemčiji. Njihovi kraji, njihovi domovi, njihova polja, gozdovi in vinogradi, vse, kar so morali zapustiti, je bilo vedno bolj odmaknjeno, vedno bolj oddaljeno.

Po treh dneh so se pripeljali v Rittmarshausen, kjer so jih nagnali iz vagonov. Naselili so jih v veliki, podolgovati dvonadstropni hiši. Že takoj prve dni so odbrali vse, ki so bili sposobni za delo. Mati Rafaela je morala hoditi v tovarno perila, oče Franc ni mogel nikamor zaradi bolezni, Jožefo – Pepco, ki je štela že enainvajset let, so poslali na delo v Berlin, pa tudi Martin se ni mogel izogniti delu, čeprav je imel komaj trinajst let, Anica in Štefka pa sta lahko bili `doma`. ....«

Tudi v svojem petem proznem delu je Branko opisal resnične zgodbe različnih pripovedovalcev, ki so doživeli neverjetna doživetja in sanjali preroške sanje, ki so se jim kasneje uresničile. Knjigi je dal naslov Prehodi.

»V tej knjigi je dvajset sanjskih zgodb, imenoval sem jih `prehodi`, ker so sanje dejansko prešle v naš realni svet in so se podobe ter doživetja v njih uresničile. Ali pa so opozorile na dogodek, ki se je kmalu zares zgodil. In kaj to pomeni? Da so sanje del našega življenja, del našega jaza, naše duhovnosti in jih nikakor ne smemo odpraviti samo z zamahom roke, češ, to so bile samo sanje.

Nisem noben strokovnjak na tem področju, niti najmanj, a se zanimam za to `bivanje`v drugem svetu, ko je zunaj noč. In bolj ko se z njimi ukvarjam, več mi dajo, kar lahko preberete tudi v knjigi,« je v svojem uvodu h knjigi napisal Branko.

Med dvajsetimi prehodi je tudi njegova zgodba. V devetem prehodu, ki ga je naslovil Pesnik Villon, je zapisal:

»O tem francoskem pesniku sem se učil v srednji šoli. Takrat, ko smo obravnavali svetovno književnost, vendar o njem ni bilo dosti govora. Sam sem se kasneje nekoliko bolj poglobil v življenje tega pesnika, ker mi je nekako zrasel pri srcu. Všeč so mi bile njegove balade, zlasti Balada obešencev in Balada o gospeh minulih dni.

Prebiral sem o njem in njegova dela ter si zapomnil, da se je Francois Villon, s pravim imenom Francois de Montebier rodil leta 1431 v Parizu. Leta 1455 je bil vpleten v prepir, v katerem je smrtno ranil nekega duhovnika, zato je pobegnil, kasneje pa je bil za to oproščen. Živel je med roparji in tatovi in kot nepopravljivega zlikovca s ga leta 1462 obsodili na smrt z obešenjem, vendar so ga v zadnjem hipu pomilostili in izgnali iz Pariza. Od leta 1463 se je za njim izgubila vsaka sled.

Dejal sem že, da mi je bil Villon zelo pri srcu, pa ne zaradi njegovega značaja, marveč zaradi njegovih pesmi in balad. Najbolj znana sta Mali testament in Veliki testament.

Tudi jaz se ukvarjam s pisanjem poezije in mi je do zdaj uspelo izdati pet pesniških zbirk, pišem pa tudi besedila za narodno-zabavne ansamble. Morda imam talent – pesniško žilico po očetu, ki je v partizanih pisal pesmi in jih zbral v droben zvezek, ki mi je ostal za spomin.

No, kakorkoli, Francois Villon mi je še kar naprej všeč, vse od srednje šole me spremlja, dvakrat pa sem se z njim tudi `srečal`. Res, da samo v sanjah, toda te so bile tako resnične, da sem si jih zapomnil za vedno. Napisal sem tudi pesem, ki pa ni moja, temveč je to pesem, ki mi jo je narekoval Villon.

Prve sanje

Leta 2008 sem izdal peto pesniško zbirko V nekem tihem času, uvod pa je napisal znani slovenski pisatelj in tekstopisec ter tudi moj prijatelj, Ivan Sivec.

Nekaj dni pred predstavitvijo pesniške zbirke v Osrednji knjižnici Celje sem sanjal, da sem bil na obisku pri Villonu. Bil sem oblečen v srednjeveška oblačila. Na sebi sem imel belo srnjco z zvonastimi rokavi in na prsih zapeto s trakovi. Hlače sem imel usnjene, obute pa sem bil v škornje. Z Villonom sva sedela v njegovi hiši v prostorni izbi, v katero sem prišel po treh stopnicah in sicer navzdol, kot da bi šel v klet. Soba je bila velika in z visokim stropom, na katerem so bili leseni tramovi. Sedela sva si nasproti za mizo, tako da sem bil jaz s hrbtom obrnjen proti vhodnim vratom, na moji desni strani pa je gorel v kaminu ogenj. Kaj vse sva se pogovarjala, ne vem, spominjam pa se, da sva skupaj odšla iz hiše in še nekaj časa stala na travniku. Bila je noč, daleč pod travnikom sem nejasno videl neko dolino. Pred slovesom mi je Francois Villon podaril za spomin pisalo – gosje pero. Segla sva si v roke, potem pa sva se poslovila.

Čez nekaj dni sem imel predstavitev te moje pesniške zbirke v knjižnici. V sobo Vladimirja Levstika so prihajali obiskovalci, med njimi je bila tudi sestra Tjaša. Pristopila je k meni in mi izročila darilo, zavito v lep ovijalni papir. Nisem imel časa, da bi odprl in pogledal darilo, ker se je že bližal čas predstavitve.

Ko je bila predstavitev za menoj in sem se vrnil domov, sem v dnevni sobi odvil darilo. V njem je bila velika ovojnica z listi, vse domače izdelave in temno rdeče pisalo – gosje pero, pripeto na kaširan papir, na njem pa je pisalo Še za veliko lepih besed.

To pero hranim v majhni leseni vazi in vedno, ko ga pogledam, imam občutek, da je darilo izbral Francois Villon.

Druge sanje

Spominjam se točnega datuma: 17. februar 2008, ko sem spet sanjal o Villonu. Ura je bila okoli 18.30, bil sem sam doma. Žena je odšla v trgovino, jaz pa sem poležaval na kavču in gledal televizijsko oddajo Svet na kanalu A. Bil je pač februar, zunaj že temno, nič pametnega nisem počel to popoldne, pa sem se spravil na kavč.

Z nobeno mislijo nisem bil v svetu poezije, ne pri tekstih za ansamble, ne pri pisanju pesmi za morebitno novo zbirko.

Gledal sem poročila, z ničemer drugim se nisem obremenjeval, ko me je nenadoma 'zmanjkalo'. Utonil sem v kratek spanec. Morda sem spal le nekaj minut, ko sem ga zagledal. Pristopil je h kavču, čisto k meni, roki je imel pred seboj, prepleteni s prsti, na glavi pa je imel veliko ohlapno baretko, oblečen pa v nekakšne nabrane hlače, ki so mu segale do kolen. Ne da bi se predstavil, mi je začel govoriti:

»Dobro se spočijte,
orli v mojih gnezdih.
Ko tretji pajek
bo začel ob polni luni
mrežo plesti...«

Tako, kot sem zaspal, sem se tudi prebudil. pogledal sem predse in ga iskal.

»To je bil Villon,« sem si dejal.

»Kako to, da je izbral ravno ta trenutek, ko sem zaspal nevede in brez misli?« sem premleval v sebi.

Čudna so pota Gospodova, morda je prišel pač trenutek, ko sva spet lahko navezala stik. Vstal sem in si zapisal besede, ki mi jih je povedal v sanjah.

Minilo je nekaj mesecev, bila je že jesen, ko sva z ženo sedela na kavču in gledala televizijo. Spet sem bil v mislih samo pri TV oddaji, nikjer drugje, ko sem nenadoma v sebi zaslišal glas:

»Pojdi in dokončaj pesem!«

Nisem okleval. Vstal sem, bil sem že pri vratih, ko me je žena vprašala, če se mi ne zdi zanimiva oddaja. Povedal sem ji, da me je nekaj prešinilo in to misel moram zapisati, sicer bo prepozno. Sedel sem za računalnik, poiskal stran z začetkom Villonove kitice in pisal, pisal avtomatsko, pisal sem po nareku, dokler nisem končal. Vse skupaj je trajalo petnajst minut, ko je bila pesem dokončana.

Moram povedati, da nikoli nisem napisal balade. V srcu sem romantik, zato pišem poezijo lirične vsebine, pa tudi v narodno-zabavni glasbi pišem najraje besedila za nekoliko zasanjane valčke.

Pesem, ki sem jo napisal po nareku Villona, ni v ničemer podobna stilu mojega pisanja in trdim, da ta ni moje delo, temveč delo francoskega pesnika, ki je umrl v 15. stoletju. Še vedno se v mislih sprašujem, zakaj je izbral ravno mene in zakaj ni izbral koga drugega, pisca balad. Odgovora še nisem dobil, ker se od takrat še nisva 'srečala'. Morda se bova spet in takrat mi bo zagotovo povedal.«

O takšnih in podobnih sanjah, ki so jih doživeli različni ljudje in jih zaupali Branku, je v knjigi Prehodi zapisanih dvajset zgodb.

V svojem šestem proznem delu je Branko opisal resnične zgodbe malih ljudi – dobrih in preprostih ljudi, ki živijo svoje sanje in svoj svet. Knjigi je dal naslov Ljudje z dežele.

V uvodu je med drugim zapisal:

»To so zgodbe o ljudeh, ki so imeli, in nekateri še imajo, vsak svojo pot, o ljudeh, preprostih in skromnih, a vendar vzravnanih in močnih.

...

Ljudje, predvsem tisti z dežele, še niso pozabili, kako pada pomladni dež na gozdove, travnike in ceste, potem pa kalna brozga odteka in se zliva v jarke, potoke in reke tako dolgo, dokler ne začne teči vedno bolj čista. Šelestenje listov v zelenih krošnjah še vedno umirja deželo v ure in dneve, polne miru in radosti. To so zgodbe o ljudeh z dežele, ki so in še vedno živijo čas očetov, dedov in pradedov. Nič še ni pozabljeno. To je čas ljudi z dežele in vedno več je tistih, ki si želijo oditi iz urbanih naselij, iz mestnega vrveža, pa čeprav samo za nekaj ur. To je še vedno dežela Tončkov, Pepijev, Leonov... in vseh dobrih in preprostih ljudi, ki bodo živeli na tej zemlji še naprej, ker bodo eni odšli, za njimi pa bodo prišli drugi in prav je tako. Prihajali in odhajali bodo skozi zgodnje jesensko sonce v zimo, pomlad in poletje in živeli tako, kot so sami najbolje znali skozi njihov čas. O ljudeh, ki so v tej knjigi (v njej sem tudi jaz), sem napisal, kar so mi povedali in kar vem o njih. Saj gre vse tako hitro v pozabo, če se ne zapiše. ...«

V eni od zgodb je Branko opisal življenje svojega deda Antona Pavelška iz Migojnic.

Del zgodbe opisuje njegova leta šolanja: »... Tonček je hodil v šolo. V občo podeželsko šolo, kamor ga je vpisal oče. Učitelj je bil večkrat bolj hud kot prijazen, nič jim ni prizanašal. Šiba je švistnila po tistem, ki ni gledal le naprej, v tablo ali pa se je moral presesti za kazen čisto nazaj v oslovsko klopi. Hodil je po razredu in razlagal ter tu in tam potegnil učenca ali učenko za uho ali pa za ta kratke, če se mu je zdelo, da ne sledi pouku. Tonček jih je večkrat dobil. Tepli so ga trije, pravzaprav štirje: učitelj, doma oče, ko mu je povedal, zakaj je bil tepen v šoli, tepla pa ga je tudi njegova trma. Pa še krivica. Zanj ni bilo hujšega, kot če mu je bila storjena krivica. Gorje tistemu, ki mu jo je storil! Tako je nekega poletnega dne, ko se je končala šola, pričakal skrit za grmom učitelja in vrgel vanj nekaj velikih kamnov in sicer zato, ker je zaostal in ga učitelj ni spustil v naslednji razred. Pa je imel učitelj prav, a Tonček je bil prepričan, da se mu je zgodila najhujša krivica na svetu. Ali pa takrat, ko so igrali karte in je ugotovil, da je soigralec goljufal. Tako ga je prebunkal, da goljuf skoraj ni mogel stati na nogah in gledati, Tonček pa je bil zaprt nekaj dni pa še visoko kazen je plačal.

Trma je rasla v njem vsako leto bolj, vsaka krivica pa ga je bolela veliko bolj kota zadnja plat, kadar je po njej padla šiba. Da pa bi se le bolj prikupil učitelju, je kdaj povedal kakšno nemško besedo. Tisto, ki mu jo je povedal oče, je ponavljal zvečer, dokler ni zaspal, in še na poti v šolo. Učitelj ga je pohvalil in takrat je zrasel najmanj za en meter. Tisti dan mu je bila šiba prihranjena in pot iz šole je bila veliko lepša in krajša.

Včasih pa ni bilo šole. No, šola je še vedno stala tam, kjer je bila, samo Tonček je ostal doma, ker je bilo preveč dela in je bilo to pomembnejše od učenja. Enkrat se je primerilo, da ga ni bilo v šolo več kot teden dni.

»Kje si bil?« je bilo prvo učiteljevo vprašanje, ko je stopil v razred.

»Doma.«

»Zakaj doma? Si pozabil, kje je šola?«

Iz predala je vzel šibo, strogo gledal in šel proti Tončku.

»No, kaj? Povej, zakaj te ni bilo v šolo?«

»Niso me pustili.«

»Kdo te ni pustil?«

»Oče in mati. Oba. Je bilo preveč dela in zato nisem smel v šolo.«

Učitelj je stopil do njega. Tonček je stisnil glavo med ramena, a šiba ni padla po njem. Učitelj jo je skrtil za hrbet in mu ukazal:

»Pojdi tja zadaj v kot in zmoli tri očenaše!«

Tonček je ubogal, odžebiral trikrat molitev in sedel v klop. To je bila vsa kazen za izostanke od pouka. S tremi očenaši je dobil odpustke za vse zamujeno.

Pa tudi doma ni bilo veliko veselja. Le kaj bosta takšna mlada fanta, Tonček in brat Peter delala na polju? V vročini okopavala z mamo krompir, korenje, runkelj... Hladna Bukovica ju je vabila, da bi nabirala gobe in stikala za divjimi golobi, tam, proti Žalcu pa je šumela Savinja in ju vabila, da bi se ohladila v bistri reki. Zaostajala sta za materjo in počasi tolkla z motikama, da ju je morala kar naprej priganjati.

»Takole bova naredila,« je dejal tiho Peter.

»Hitro delajva in se približajva materi, ko pa bova blizu nje, mahajva z motiko kar po korenju in ga sekajva. Ni vrag, da naju ne bo nagnala.«

Rečeno – storjeno. Namenoma sta se ji na hitro približala, potem pa kot po naključju vsako drugo korenje odsekala, da je zelenje kar frčalo po njivi.

»Ja, kaj pa delata?« je zakričala mati.

»Kaj sta znorela? Sem vaju tako učila okopavati?«

»Kako pa drugače? Pa saj bo zelenje spet pognalo,« je dejal Peter, ki je bil starejši in zato bolj korajžen.

»Poberita se z njive! Oba. Da vaju ne vidim več!«

Ni jima bilo treba dvakrat reči. Jadrno sta odšla domov, potem pa po drugi strani, da ju mati ni opazila, do Savinje. Nista se dolgo kopala, le pol ure, da sta se vrnila domov še preden je prišla mati z njive. A bilo je dovolj, da sta se ohladila v šumeči reki.

Zraven Tončka je sedel Karl. Vsi so ga klicali le Korl. Bil je največji v razredu, to pa ni bilo nič čudnega, ker je bil najstarejši in je enkrat že zaostal. Učenje mu ni in ni šlo v glavo. Pa tudi v šolo ni rad hodil. Se je pa toliko rajši potepal po gozdu in gmajnah, ležal v visoki travi in poslušal petje murnov in ptic. Še bolj pa je bil vesel, če mu je oče velel, da mora ostati doma zaradi dela. V razredu ni poslušal, vse drugo mu je šlo po glavi. Rad je gledal skozi okno in štel vrabce, ki so se spreletavali po drevesih.

Ker je bil nepazljiv in ni poslušal učitelja, ga je ta večkrat presenetil z vprašanjem, zato nikoli ni vedel odgovora.

Sredi pouka je bilo. Karl se je dolgočasil, s pipcem rezljal na skrivaj klop in zehal, ko ga je učitelj nekaj vprašal. Gledal je učitelja, ki je šel s šibo proti njemu. »Zakaj ne poslušáš?«

Karl mu ni odgovoril in se je malomarno popraskal po trebuhu. Učitelju je prekipelo. Zgrabil ga je za vrat in ga odvedel proti tabli, tam pa ga je dal med kolena in začela je peti šiba po zadnji plati. Karl je bil velik za svoja leta, že skoraj toliko kot učitelj. Ni se več pustil pretepati. Močno je ugriznil učitelja v bedro. Učitelj je zakričal, prijem je popustil, Karl pa je stekel proti oknu, ga odprl in skočil na dvorišče. V razredu je nastala tišina. Učitelj si je v umivalniku umival roke in nekaj otipaval nogo, otroci pa so tiho sedeli in čakali, kaj se bo še

zgodilo. Tonček je gledal zdaj na tablo, zdaj na prazen sedež, na katerem je še malo prej sedel sošolec, zdaj pa je bila na mizi samo še njegova knjiga in oguljen zvezek.

Drugi dan Karla ni bilo v šolo. Otroci so odmolili, učitelj je odprl zvezek in začel klicati učence, ko so se na široko odprla vrata. Vstopil je olj majhen, čokat možakar z grčasto palico v rokah. Šel je proti tabli, tam obstal, hudo gledal in vprašal učitelja:

»Si ti tepel mojega sina?«

»Katerega?«

»Dobro veš, katerega. Tistega, ki je včeraj pobegnil od pouka.«

Učitelj je hotel nekaj povedati možakarju, ko je ta zakričal:

»Ti že ne boš tepel mojega sina! Mu nisi oče, mu ne režeš kruha in ga tudi tepel ne boš!«

Dvignil je palico, potem pa se je začela dirka po razredu. Spredaj učitelj, zadaj pa možakar, ki je kdaj pa kdaj oplazil učitelja s palico po hrbtu. Dvakrat je učitelj bežal po razredu, ko mu je končno le uspelo pobegniti skozi odprta vrata. Možakar ni več tekkel za njim. Postavil se je pred tablo, s palico udaril ob tla in dejal otrokom:

»Takole. Moj Korl ne bo več prišel v šolo. Tri razrede je končal, pisati in brati zna in tudi nekaj računati, to pa je dovolj za na kmetijo. Drugega mu ni treba. Povejte to učitelju!«

S trdimi koraki je odšel iz razreda. In res – od tega dne Karla ni bilo več v šolo. Le kaj mu bo? Se bo že znašel v življenju. ...«

slika št. 51: BRANKOV DED ANTON PAVELŠEK
(?, fotografija je last g. Branka Zupanca)

V obdobju, ko je Branko pisal besedila za narodno-zabavne ansamble in zapisoval pričevanja ljudi, ki jih je uspešno in skrbno rešil pred pozabo, je razmišljal tudi o objavi pesmi, ki jih je oče pisal med vojno, ko je bil partizanski kurir. Ker mu je oče o nastanku pesmi tudi veliko pripovedoval, je leta 2017 Branko izdal zbirko očetovih pesmi, ki jih je opremil z bogatim spremnim besedilom, v katerem je mnogim pesmim dodal pojasnila o tem, kdaj in zakaj je kakšna pesem nastala.

V uvodu je Branko zapisal: »... Oče je umrl 6. septembra 2002 v 80. letu starosti. Od vse njegove zapuščine sta mi najdražji dve pištoli, ki ju je imel v partizanih, in drobna knjižica, v katero je zapisoval pesmi. Prvo pesem je napisal 5. avgusta 1941. Knjižica je še vedno dobro ohranjena. Vanjo je zapisoval pesmi z nalivnim peresom, črnilo, da tako rečem, pa je bilo zelene barve. Vse pesmi so zelo dobro ohranjene glede na to, da je knjižico nosil ali v nahrbtniku ali pa v žepu vojaške bluze. Z njim je bila vsa leta vojne, z njim je odšla tudi 6. januarja 1945 na dolgo pot, ko je krenilo iz Starega trga ob Kolpi 83 partizanov peš v Beograd v vojno akademijo. Z njim je bila tudi na poti v takratno Sovjetsko zvezo in z njim se je vrnila leta 1947 v Slovenijo. Zdaj je moja last že mnogo let in krasi prostor v vitrini v mojem kabinetu. ...«

slika št. 52: KNJIŽICA PESMI LUDVIKA ZUPANCA – IVA (BRANKOVEGA OČETA)
(februar 2020; uvodna stran v očetovi pesmarici, ki jo je uredil med vojno;
fotografija je last raziskovalk)

Prva pesem, ki jo je Ludvik Zupanc – Ivo zapisal v svoj zvezek, je bila Pesem partizanov. Pesem je napisal 5. avgusta 1941.

PESEM PARTIZANOV

I

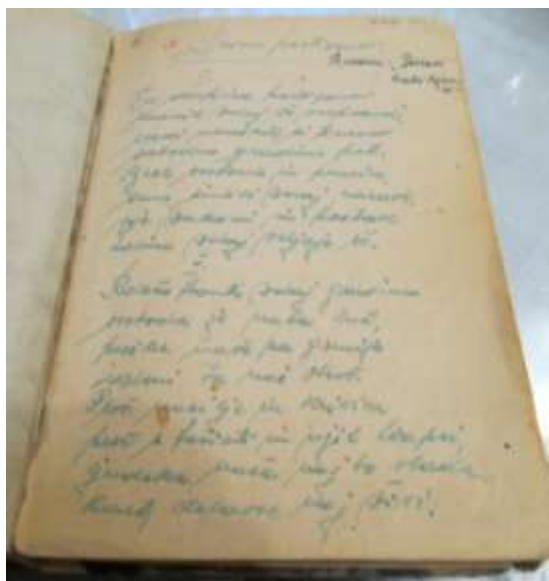
Tu skupina partizanov
znanih zdaj že vsepovsod,
sredi nemških si tiranov
svobodno gradimo pot.
Brez svobode in pravice,
smo sinovi zdaj narave,
nje zakoni in postave
edino zdaj veljajo še.

II

Rdeče fronte zdaj gradimo
svoboda je naša luč,
puške naše pa grmijo,
jekleni ta naš obroč.
Proč nasilje in krivica
proč s fašisti in njih hlapci,
ljudska naša naj bo vlada
kmet, delavec naj živi.

III

Robstvo naše mora pasti
fašizem zavedno mora proč
ljudstvo mora kraljevati,
nezlomljiva bo naša moč.
Že drobi se moč fašizma,
že svobode vstaja dan,
proč nasilje kapitala,
zavedno bode naj teptan.

slika št. 53:

PRVA PESEM V IVOVEM ZVEZKU
PESMI

Pesmi, zapisane v Irovem zvezku so v glavnem nastale med drugo svetovno vojno. Mnoge opisujejo trenutke, ki so se Ivu še posebej vtisnili v spomin, pa naj so to trenutki, preživeti med hajkami, med kurirskimi pohodi, spomini na mater in očeta ali zgolj trenutki, ko je z žalostjo zrl na poteptano domovino.

V zvezku je tudi nekaj pesmi, ki so nastale po koncu vojne, ko se je Ludvik, po vojaškem šolanju, že vrnil v domovino.

Med temi pesmimi je tudi pesem Ljubezen je življenje, ki je nastala 25. 5. 1947 v Ljubljani.

LJUBEZEN JE ŽIVLJENJE

I

Ob mislih na Te srce drhti
saj zate le zate gori,
življenje hiti, kot pesem lahko
čuj me predraga, čuj ljubav mojo!
Za Te, le za Te, srce gori
vrni iskreno ljubezen mi Ti.

II

Morda pogrešil življenja sem pot,
morda pogled Tvoj pada drugod,
reci mi draga, odkrito povej,
odkrij mi srce v oči me poglej.
Moje srce Ti namenjeno ni,
za drugega srce moje gori.

III

Če pa poklonila meni si v dar,
ljubezen Ti svojo, pomni vsigdar.
S tabo v življenje pot bo moja
srečo delila – uživala oba.
Le zemljica more loči te naj'
a ljubezen živela bo kot nekdej!

Zadnja pesem, ki je zapisana v drobni knjižici, je pesem Naša borba, ki jo je Ludvik zapisal januarja 1962 v Mariboru.

NAŠA BORBA

I

Domovina je ena, draga nam vsem,
kvi je prelite, ne vem vam imen.
Bije se boj, leta že štiri,
kdo z borbo se takšno lahko še meri?

II

Okupator teptal je našo ravan,
za njim je pustoš in dom izravnal
otroci in starci, žene, možje
v ječah – taboriščih danes ječe.

III

Četniki, belčki, plavčki, ustaši,
koljejo, morijo po zemlji tej naši
izmeček naroda je ta drhal,
a narod jim kazen sam bo prebral.

IV

Žene so padle, a niso zaman,
na vzhodu žari lepši se dan.
Beseda »svoboda«, enakost nas vseh
vžiga srca in vero v ljudeh

V

Gradili, orali, sejali in želi
bomo z radostjo – s srcem zapeli,
mladim pa rastel novi bo krov
ob cvetu junakov in tisoč grobov.

V knjigi Očetove pesmi pa je Branko predstavil še nekatere pesmi, ki jih je oče pisal tudi po koncu vojne. V opisih posameznih pesmi je zapisal tudi očetove pripovedi in tako ustvaril zakladnico spominov, ki si jo je oče prav gotovo zaslužil.

Med pisanjem besedil za narodnozabavne ansamble je Branko našel čas tudi za ustvarjanje prav posebnih verzov. Napisal je knjigo, ki jo je posveti Celju in Celjanom, saj je v njej v rimani besedi predstavil in opisal petintrideset znamenitosti mesta Celje. Knjigi, ki jo je izdal leta 2018, je dal naslov Spomini med bršljanom.

Novinarki Celjana, gospe Ljudmili Conradi je zaupal: »Star Celjan sem. Že nekaj desetletij hodim mimo starih zgradb, ki so me nagovorile, da bi jih opisal v verzih. Tako sem se lani za več kot pol leta posvetil petintridesetim starim zgradbam od Zgornjega gradu do Joštovega mlina. Poanta vsake pesmi se konča z verzom, v katerem omenjam bršljan.« (Celjan, številka 949; 20. 3. 2019; stran 11)

Knjigo je na pot pospremila mag. Marijana Kolenko, ki je zapisala:

»V sebi nosiš starodavne sanje,
prenašaš bremena davnih let,
kot spomin na dni nekdanje
nam pustiš v zemlji sled.

Rodovi mnogi v tebi so bili
od antike skozi srednji vek;
kot slutnje v novembrski megli
še vedno tavajo, ko pada sneg.

(Branko Zupanc)

Epopeja »večnemu« mestu Celju

Pred nami je knjiga, ki je več kot knjiga, ki nas čutno nagovarja, da se skozi verze sprehodiš po mogočnem Celju in zadihaš s polnimi pljuči zgodovinski duh veličastnega mesta, mojstrsko prepletenega s podobami srednjeveškega časa. Je hvalnica in oživiljen zapis zgodovine Celja, kot ga do tega trenutka nismo bili deležni. Je slika, ki si jo ustvariš ob branju

verzov in se z dotikom izjemnih pomnikov celjske zgodovine vedno znova ujameš v bršljanove zimzelene liste kot simbolu kljubovanja, preživetja, večnosti, lepote, trdnosti, mehkobnosti, trdoživosti, neuničljivosti, ponovnosti...

Bršljan nas kot simbolika čudovite zimzelene neuničljive vzpenjalke ves čas nagovarja k zavedanju, da je mesto Celje kot bršljan, saj je preživelo od antike, Rima, srednjega veka do sodobnih obrazov Celja, ki smo jim priča danes. Veličastno mesto z izjemno zgodovino, pogumnim značajem, trdoživostjo, ki je kljubovalo in še vedno kljubuje času.

Ob branju verzov sem si ničkolikokrat postavila vprašanje: Koliko Celjanov in Slovencev pozna vse te veličastne pomnike in zgodbe ujete v zgodovinski čas? Nisem si znala odgovoriti. Vem pa, da nam odgovor v knjigi, ki je pred nami, ponuja avtor sam. Verjamem, da Spomini med bršljanom ne bodo nikogar pustili brez občutkov in želje, da bi o mestu Celje spoznal še kaj več, prebral še kakšno knjigo, predvsem pa se podal na pot odkrivanja neznanih poti zgodovine.

Branko Zupanc, pisatelj, pesnik, umetnik, ki mojstrsko zna z besedo, ki zna z verzi, je prav v slednje ujel veličastno epopejo našemu mestu. Mnogo knjig nam ponuja zgodovina, a prvič se je zgodilo, da se je nekdo spomnil, zbral pogum ter bisere Celja ujel v verze, ki nas povabijo na sprehod od izvira slapu Rinke, kjer na plan privre biserna reka Savinja, ob kateri je zraslo mesto Celje, ki je primerljivo z neizmerljivostjo Rima.

Branko Zupanc nas v knjigi Spomini med bršljanom z verzi o biserih zgodovine Celja vodi po nam znanih in manj znanih, morda celo neznanih celjskih pomnikih, ki nas nagovarjajo, da jih ponovno obiščemo, se dotaknemo ali jih spoznamo. Na novo lahko odkrijemo Herkulov tempelj, Krstilnico, Lapidarij z molčečimi kamni, ki tiho ždijo in čakajo, da nas nagovorijo izklesane črke na njih. Mnogo ljudi hodi mimo Marijine cerkve, a ne vedo, da je v njej prava zgodovinska zakladnica. Knežji dvorec – vrhunec Celjskih, ki priča o pomembnosti treh zlatih zvezd. Sprehodimo se do cerkve sv. Danijela, sv. Jožefa, do Kalvarije, dvorca Lanovž ter si privoščimo ohladitev dlani in vročega čela s hladno studenčnico pri Meškovem studencu, kadar smo pregreti in utrujeni od prehojene poti...

Knjiga je darilo Celjanom, ki tukaj in zdaj ustvarjamo mesto Celje. Je spominski zapis o mestu, ki ga je vredno poznati, spoznati, predvsem pa začutiti.

Branku je uspel izjemen zapis. Njegove besede žarijo kot srčasti list zimzelenega bršljana, ki se ovija med verzi, zgodbami, spomeniki, junaki preteklega časa. Le redki pesniki in pisatelji znajo in zmorejo mesto ter ljudi mesta čutiti na tako senzibilen način, približati zgodovino, jo oživiti, odeti v razkošno knežje ogrinjalo sodobnosti, ki je razumljiva tudi današnjemu človeku. Branko nas z verzi nehote nagovarja k večji samozavesti, k ponosu, zavedanju lastne zgodovine in duhu preteklega časa, ki še vedno veje čez mestne ulice...

Tukaj in zdaj bo kot pomnik zgodovine ostala prva in posebna knjiga, ki bo pripovedovala zgodbo v verzih o veličastni zgodovini mesta Keleia, Claudia Celeia, Cilia, cilli, Celje... nagoarjala, navdihovala, burila domišljijo. »...ko nad gradom sonce bo sijalo in se po skalah plazil bo bršljan...«.

Med verzi o Celju smo izbrale:

KVARTIRNA HIŠA

Pa so šli z mušketaми na ramah,
koraki trdi, šli bodo vse do pekla
po ulici, po cestah in zelenih travah.
Za njimi dež in sneg sta šla...

Po gosposki ulici so marširali vojaki,
kirasirji s prsnimi oklepi,
po dve in dva so težki šli koraki.
Z okna glas: »mrki so, a vendar lepi!«

V Kwartirni hiši so jih sprejeli
za nekaj tednov ali nekaj dni;
arduš in kručefiks so pešaki kleli,
ko so iz toplih sob naprej odšli.
Pod oknom so odmevali koraki,
žvenket orožja, mečev in osti;
v tornostri špeh, komis v bisagi,
to bo dovolj za nekaj dni.

V Kwartirni hiši bil je kdaj pa kdaj
Alfred Nobel – kemik, izumitelj, inženir;
k Sofie Hess rad hodil je na čaj,
na čajanki užival popoldanski mir.

Kamnit portal vodi v Kwartirno hišo,
stari kvadri, povezani v obok;
ob njem lep kip, postavljen v nišo:
Šved, ki je iznašel dinamita pok.

Lepa, z arkadnimi hodniki,
Kwartirna hiša dolgo že stoji;
od časov, ko so cingljali srebrniki
meščanov v žepih, ki so mimo šli.

Kwartirna hiša, hiša soldatov,
v njej prebival je vojaški stan;
ni jih več tam, vojaških bratov,
po zidu Na okopih vzpenja se bršljan.

STARO MESTNO POKOPALIŠČE

To noč sem šel skozi mesečen vrt
in stopal za vetrom po ozki poti;
vonj šmarnic in teman, širok prt
trav in steza, ki me nekam vodi...

Tam na Golovcu je doma tišina,
nad njim so madeži modrine;
tam je zdaj zarasla košenina
in med grobovi vedno več praznine.

Tja zdaj poredko kdo zaide,
pokopališki zid v samoti čas razjeda;
le sence osamljenih so skrite,
nekje za kamni regrad se razcveta.

Preveč je pust, prazen in samotni
ta kraj, to staro pokopališče,
zarasel s travami, preveč zakoten,
le – tu in tam kdo rajnega obišče.

A vendar je na Golovcu še tihi dom
Celjanov nekdanj in zdaj še znanih;
ne poje več jim navčka zvon,
le kipi so, imena iz črk vklesanih.

Po visokih travah hodim mimo njih,
kjer nekdanj lepe so bile poti,
posute s peskom, a zdaj vetra hladni dih
mi kaže komaj vidne še sledi.

Grem mimo njih. Tam Josip Sernek spi,
tam Ivan Dečko, Vatroslav Oblak...
Fotografiram, nič se ne mudi,
ko mimo njih gre moj korak.

Samotno, samotno je tod.
Visoke trave, skrito sonce, brez ptic.
Grem po poti, ki ni več pot,
z Dečkove ceste slišim žvižg in klic.

Staro pokopališče, kjer skoraj ni poti,
namesto njih le poležana trava.
Eh, čas, kako prehitro vse beži,
življenje živim, a mrtvim slava!

»Dober dan, gospod Oblak!
Maturirali ste, ko se je rodil moj ded.
Dolgo je že tega, velik je ta korak
in tudi on je že zapustil ta svet.«

V sebi čutim, da mi odgovarja
in da ve, da kujem rime.
»Veš, Branko, v tej obrti ni denarja,
je pa pisati lepo, ko polno je tišine...«
Grem dalje in kot da gledajo za mano.
Čakali bodo name do sobote,
da spet malo pokramljamo.
Vem, naveličani so že te samote.
Že dolga leta v Celju govorijo,
da bo na tem kraju Park spominov;
nepokošene trave pa še naprej zorijo,
v njih skrite sence so očetov, sinov.
Razvejani kamni ranjeni ležijo,
kot vojaki padli kažejo nam čas
njihovih dni in nemo govorijo:
»Glej, tudi mi imeli smo obraz.«
Slovensko groblje, staro pokopališče,
od njega je vse manj in manj;
zarašča čas ga, divjih vrtnic trniče,
čez polegla kamne plazi se bršljan.

Knjiga Spomini med bršljanom je zagotovo »spomenik« mestu Celje, ki ga je vredno prebrati.

Leta 2019 je izšla Brankova zadnja knjiga. Do sedaj, saj že pripravlja novo knjigo, v kateri bo predstavil zgodbe, povezane s fantastiko, ki ga močno zanima.

Knjigi, v kateri je zbral 140 (od več kot 270) že uglasbenih svojih besedil za narodnozabavne ansamble, je dal naslov Jesen ihti in druga izbrana uglasbena besedila. Naslov prav gotovo ni naključen, saj je prav valček Jesen ihti bilo njegovo prvo besedilo za narodnozabavne ansamble. In ta valček je kmalu postal prava uspešnica, ki ga imajo v repertoarju nogi narodnozabavni ansambli.

Vmes je dodal zanimive zgodbe, ki nam osvetlijo marsikatero ozadje pesmi oziroma njenega nastanka.

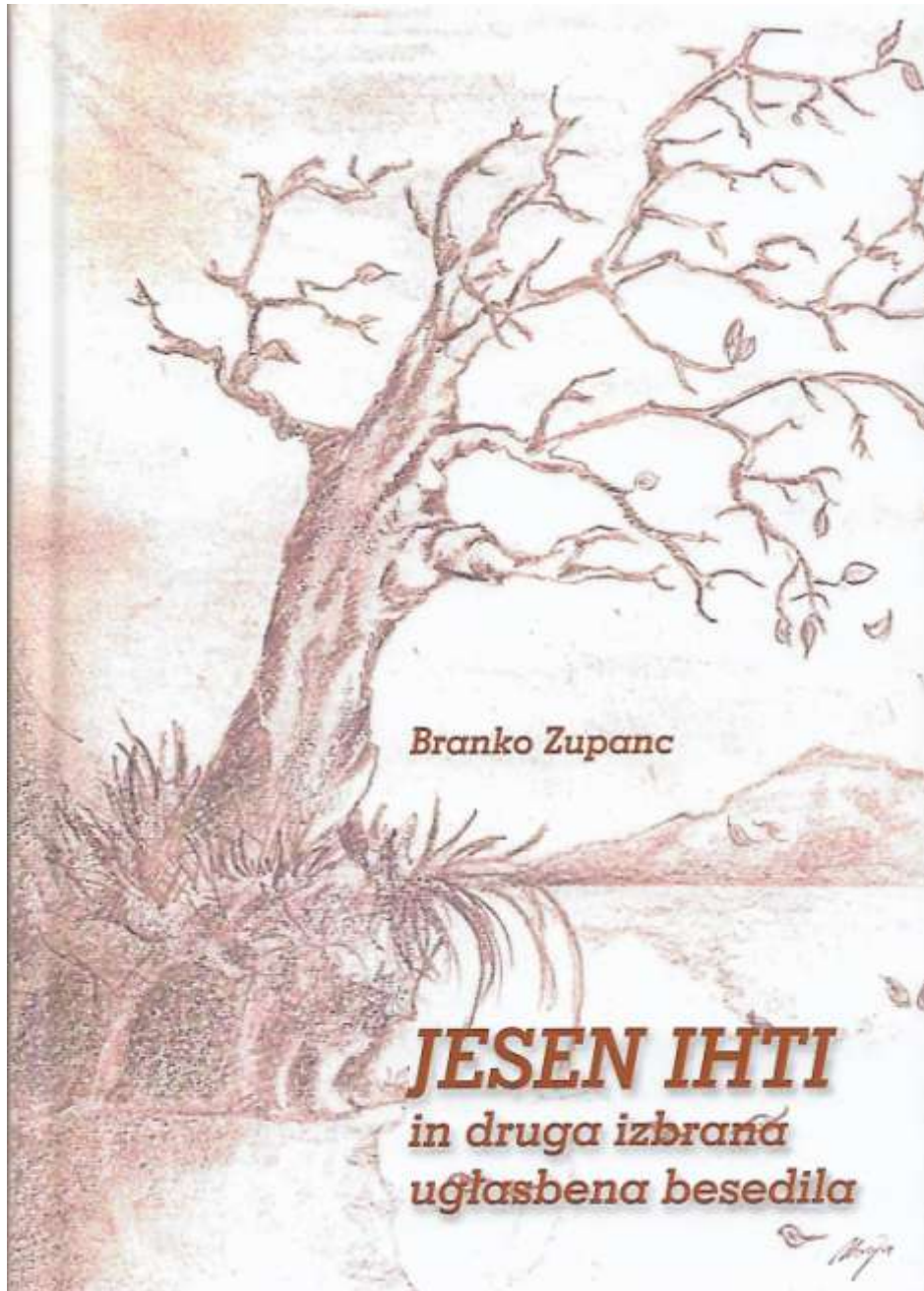
V spremni besedi je slovenski pesnik in pisatelj Ivan Sivec zapisal:

»Branetov pesniški svet je izjemno sončen, mehak, topel, prijazen, pa tudi smiselno poglobljen, vsak verz je tako rekoč aforizem, ob katerem se lahko ustavimo in razmišljamo posebej o njem. Pri tem me najbolj veseli to, da zna posamezne misli lepo zaokrožiti v celoto in s tem tudi svoj zvezdni utrinek vedno refrensko zaokroži tako, da v naši duši zbudi pozitivno reakcijo in s tem vred tudi stik z našim, drugače večkrat veliko prepovršnim svetom.

Pri tem je treba poudariti, da ima Brane izjemno tenkočuten odnos do besed, do povedanega, do našega jezika nasploh. V nobenem Branetovem besedilu ni vulgarnosti, ni spogledovanja z učinkom na prvo žogo, ni želje po samovšečnosti, kar se dogaja mnogim mladim zdajšnjim avtorjem. Zato je ta pesmarica tudi marsikomu, ki je šele stopil na pesniško pot, lahko veliki

vzor, kako je treba ustvarjati, kako je treba ujeti božjo iskro v človeku in kako jo na mehak in sončen način prenesti bralcem oziroma poslušalcem. ...«

Precej pesmi, ki so objavljene v tej knjigi je predstavljenih že na drugih straneh te naloge, zato tukaj niso posebej navedene.

slika št. 54: NASLOVNICA BRANKOVE KNJIGE JESEN IHTI

Ko je Branka novinarka tednika Celjan, gospa Ljudmila Conradi, vprašala, zakaj piše, ji je odgovoril: »Pišem, ker me k temu nekaj žene, me spodbuja in stoji za menoj ali v meni in me priganja. Pišem, ker je pisanje krasno, vendar vse prej kot lahkotno. Ko dokončam pesem ali prozo, svobodno zadiham.« (Celjan; 20. 3. 2019; Pisal bom, dokler bom imel kaj navdiha)

BIBLIOGRAFIJA

MODRE SENCE; 1987; pesniška zbirka

TIŠINA SAMOTE; 1989; pesniška zbirka

POTOVANJE V MODRO; 1994; glasbeno baletna pravljica (za plesno skupino Igen, Celje)

SMEŠKO MED ČRKAMI ALI PLESNA ABECEDA; 1995; glasbeno baletna pravljica (za plesno skupino Igen, Celje)

SIPINE ŽIVLJENJA; 2002; pesniška zbirka (ISBN 961-236-189-4)

PADAJOČI VETER; 2004; pesniška zbirka (ISBN 961-236-590-3)

V NEKEM TIHEM ČASU; 2008; pesniška zbirka (ISBN 978-961-92348-0-8)

NOČ PADA NA DOBROVLJE; 2010; proza (ISBN 978-961-6681-16-2)

RDEČI SNEG NA IGRIŠAH; 2011; proza (ISBN 978-961-6681-18-6)

ŠE SO TISTE POTI; 2012; proza (ISBN 978-961-6681-26-1)

PO POTI USODE; 2015; proza (ISBN 978-961-6487-85-6)

PREHODI; 2015; proza (ISBN 978-961-6487-92-4)

LJUDJE Z DEŽELE; 2017; proza (ISBN 978-961-6992-13-8)

OČETOVE PESMI; 2017; pesmi s spremnim besedilom (ISBN 978-961-6992-21-3)

SPOMINI MED BRŠLJANOM; 2018; pesniška zbirka (ISBN 978-961-6992-43-5)

JESEN IHTI; 2019; zbirka uglasbenih besedil (ISBN 978-961-6992-59-6)

NAGRADE IN PRIZNANJA

Kot vsakemu literarnemu ustvarjalcu je tudi Branku veliko pomenila vsaka pohvala njegovih pesmi, vsaka spodbuda, da naj še piše in objavlja, saj so pomenile, da piše dobro in da ljudje zaupajo vanj ter radi prebirajo njegova dela.

Vesel je bil ob vsaki pozitivni oceni svojih pesmi, znal pa je sprejeti tudi kritične pripombe.

Ko je leta 1995 začel pisati besedila za narodnozabavne ansamble, so se začele pojavljati tudi resne nagrade za napisana besedila. Mnoge viže so postale uspešnice.

Že njegova prva pesem, napisana za narodnozabavne ansamble, Jesen ihti, je kmalu postala hit in bila leta 1997 nominirana za nagrado Zlati petelin in leta 2000 za Naj vižo stoletja. To je Branku veliko pomenilo.

Tudi skladba Mamina ruta je bila dobro sprejeta in se je leta 2000 potegovala za naziv Viža leta.

Po teh uspehih so sledile tudi nagrade na festivalih.

Tako je leta 2004 dobil nagrado strokovne komisije za najboljše besedilo na festivalu Slovenska polka in valček za besedilo pesmi V vetru je tvoj nasmeh, ki jo izvaja Ansambel Franca Žerdonerja s prijatelji.

slika št. 55: PO PREJEMU PRVE URADNE NAGRADE ZA BESEDILO
(leta 2004; Branko je prvi z desne, ob njem pa so (z desne) Avgust Skaza, Jože Galič in Brane Klavžar; fotografija je last g. Braneta Zupanca)

Leta 2004 je bila skladba Domača gruda, ki jo je na festivalu narodnozabavne glasbe Vurberk 2004 izvajal ansambel Spev, na I. programu Radia Slovenije proglašena za najlepšo vižo leta 2004.

Leta 2005 je sledila nova nagrada, tokrat za besedilo pesmi Spomini starega rudarja, ki jo je na Festivalu narodnozabavne glasbe Lenart 2005 izvedel ansambel Sicer.

slika št. 56: NAGRADA ZA BESEDILO PESMI SPOMINI STAREGA RUDARJA

Leta 2005 je bila skladba V klasju skrit je čas žanjic, za katero je ansambel Spev na festivalu Vurberk 2005 prejel prvo nagrado strokovne komisije, proglašena za najlepšo vižo leta 2005 po izboru poslušalcev Radia Slovenija.

V KLASJU SKRIT JE ČAS ŽANJIC

Rad nekje iskal bi čas
tistih zgodnjih ptic;
zdaj že dolgo ni nikjer
slišati njih klic.

Kje je skrit še mir tišin,
drobne sveče luč?
Kje je čas že starih kašč,
kje od skrinje ključ?

V klasju skrit je čas žanjic,
svetlih srpov v jutru blesk
pridnih Štajerk in Kranjic
in mlatičev krepkih tlesk.

V klasju skrit je čas žanjic,
sonca v jutru svetlem žar;
putrih z vodo, hladnih čel,
kruh in zlatih zrn v dar.

Rad nekje iskal bi čas
starih srpov sled
in stopinj, ki skriva jih
prah že dolgo let.

Kje je skrit še mir tišin,
dež na listju brez?
Tam, kjer starih ni dreves,
polno je praznin.

V klasju skrit je čas žanjic ... (refren)

Istega leta je na festivalu Vurberk 2005 dobil tudi 2. nagrado za besedilo pesmi Le veter odšel bo z menoj, ki so jo izvajale Navihanke.

Leta 2006 je ansambel Storžič prejel nagrado za najlepši valček po mnenju strokovne komisije na festivalu Slovenska polka in valček za pesem Rad bi iskal, za katero je besedilo napisal Branko Zupanc.

Istega leta je na festivalu Graška Gora poje in igra prejel 2. nagrado za besedilo pesmi Moj galeb, ki jo je izvajal Ansambel Simona Gajška.

Še uspešnejši pa je bil na festivalu Števerjan 2006, kjer je prejel nagrado za najlepše besedilo za pesem Moja je sreča mladost, ki jo je izvajal ansambel Spev.

MOJA JE SREČA MLADOST

Nisem bogat, v meni
je zlato srce
in še mladost kakor cvet,
ki se v dan odpre.

Kaj ni lepo, če kdaj dež
droben le rosi
in če vso noč vse do dne
slavček žvrgoli.

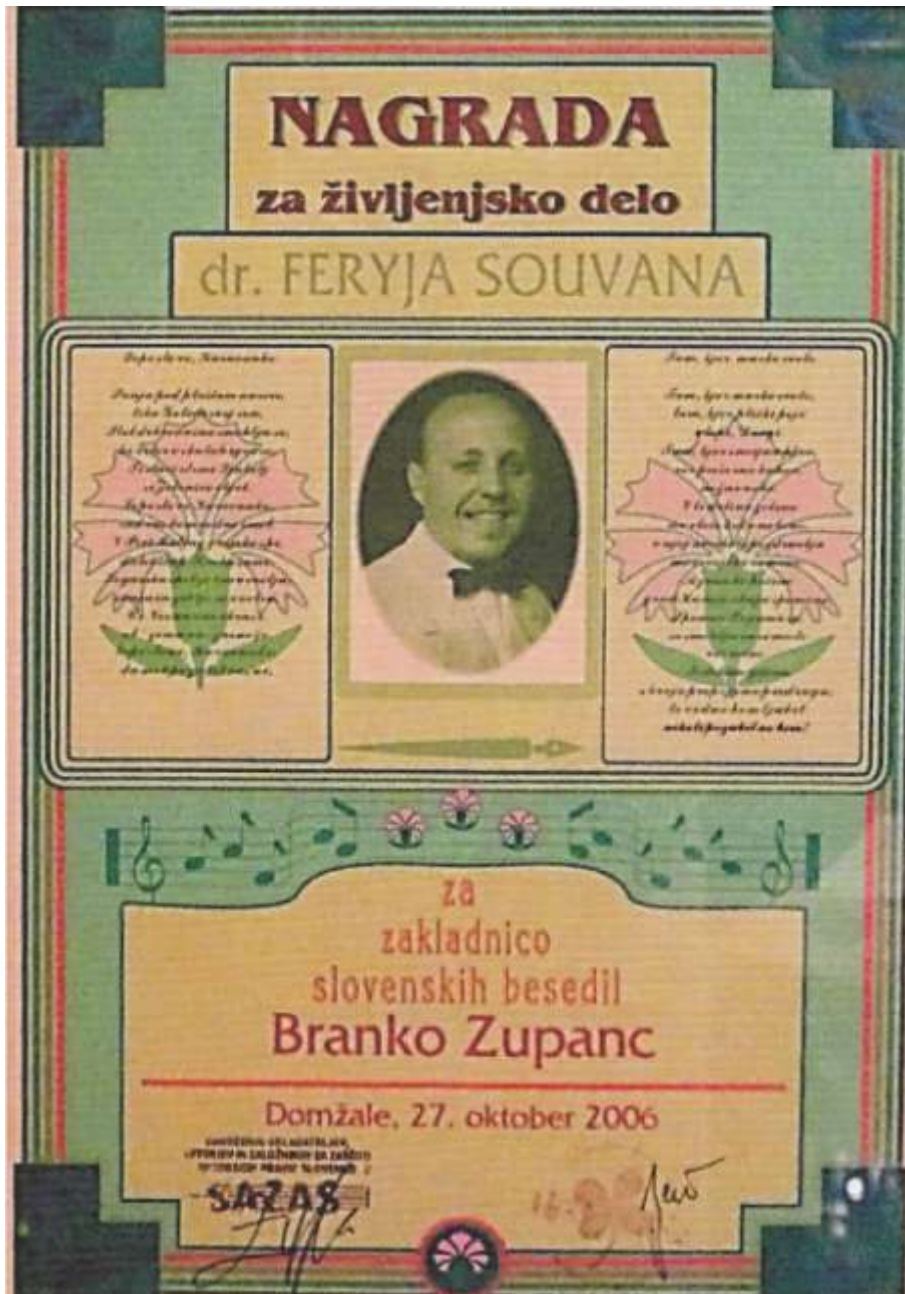
Sreča objame srce
in mladost kipi,
saj name še čakajo
tiste vse poti,

da bom po njih daleč šel,
kjer je sonce, smeh,
tja, kjer bom mavrico
zlato objel.

Moja je sreča mladost,
moja mladost je pomlad;
kaj bi iskal le,
kje bi le našel še kak zaklad.

Zaradi rednega in bogatega objavljanja besedil in vedno večjega števila nagrajenih besedil, je leta 2006 prejel tudi Souvanovo nagrado za življenjsko delo. Nagrado podeljujeta Sazas in Društvo pesnikov slovenske glasbe. Nagrada se imenuje po Ferdinandu (Feryju) Souvanu, ki je bil priznan glasbenik in prvi pisec besedil za Ansambel Slavka Avsenika. Nagrado so Branku podelili na prireditvi Slovenski slavček, ki je bila v Domžalah.

V obrazložitvi za nagrado so zapisali: »Branko Zupanc že od samega začetka ustvarja kakovostno, razpoznavno in pesniško poglobljeno. Njegova besedila so veliko povedna, v slovenski glasbeni prostor prinašajo nov pesniški svet, hkrati pa ga razširjajo do visokih pesniških višin.«

slika št. 57: SOUVANOVA NAGRADA ZA ŽIVLJENJSKO DELO

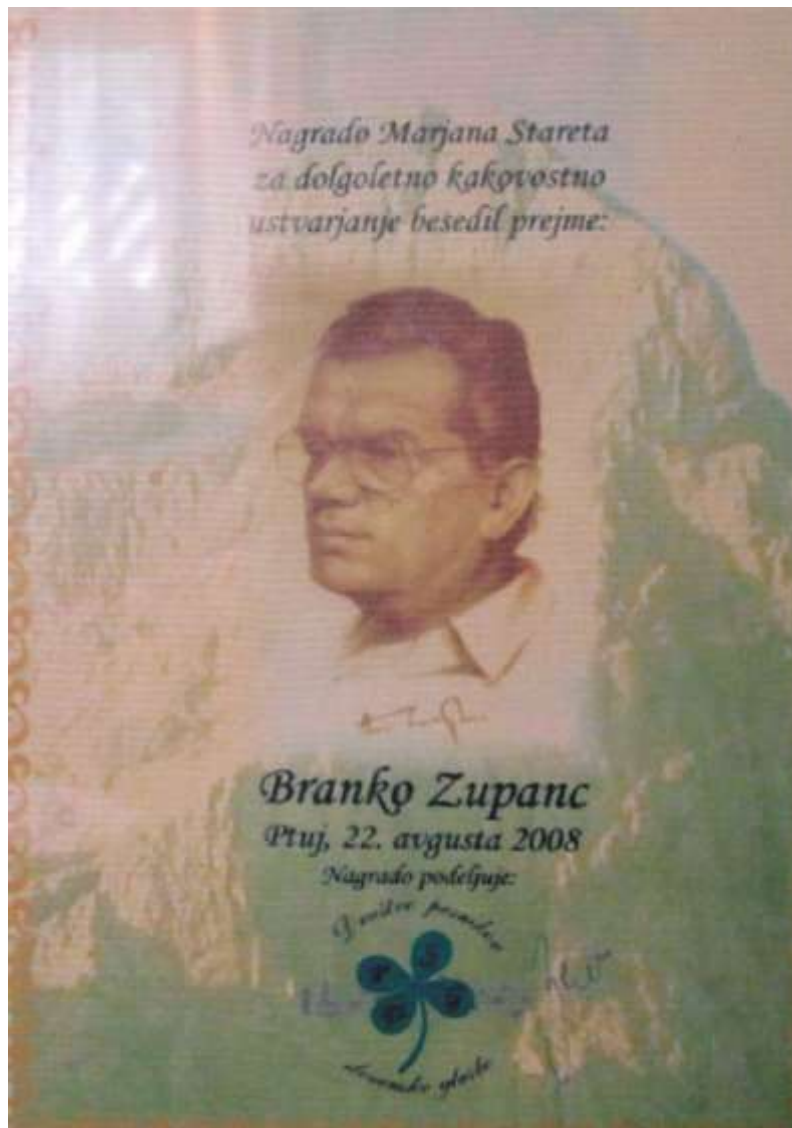
Tudi leta 2007 je bilo na festivalu Graška Gora poje in igra 2007 nagrajeno njegovo besedilo. Za besedilo Skril bom žarek mesečine, ki ga je v svoji izvedbi predstavil ansambel Šestica, je prejel tretjo nagrado.

Valček Ne moreš imeti vse, ki ga je na Ptujskem festivalu leta 2007 predstavil ansambel Spev, je postal najboljša skladba po izboru gledalcev Televizije in Radia Slovenija za leto 2007.

Člani ansambla Spev so nam o njihovem uspešnem sodelovanju zaupali:

»G. Branko Zupanc je s svojimi besedili zaznamoval pot ansambla Spev in nas naučil ločiti zrnje od plevla, saj so njegova besedila premišljena, dovršena in izžarevajo ljubezen ter spoštovanje do narave, do domovine in do slovenskega jezika.«

Sledila je nagrada Marjana Stareta, ki jo podeljuje Društvo pesnikov slovenske glasbe za dolgoletno kakovostno ustvarjanje besedil. Nagrado so mu podelili leta 2008. Marjan Stare je bil eden najplodovitejših slovenski besedilopiscev. Med drugim je napisal besedila za pesmi Slovenija, od kod lepote tvoje in Planica, Planica.

slika št. 58: PRIZNANJE ZA NAGRADO MARJANA STARETA

Leta 2013 je na festivalu Števerjan 2013 prejel nagrado za najboljše besedilo. Nagrado je prejel za besedilo pesmi Moj metulj, ki jo je na festivalu izvajal Ansambel Čepon.

MOJ METULJ

Tu pri nas je v sončni zarji
veter prebudil pomlad,
bel metulj zajadral v jutru
je veselo preko trat.

Naj ga veter daleč nosi,
naj leti prek rosnih trat,
šel bom z njim čez mehke trave
mavrico neba iskat.

Moj metulj je dar pomladi,
tiho jadra v sončen dan
in zvečer kot mehke sanje
sede mi utrujen v dlan.

Moj metulj je moje sonce,
v meni spi, ko je jesen,
sanja, sanja o cvetovih,
ki venijo v dan megljen.

Naj leti, naj nosi veter
ga čez širo le ravan,
naj poišče drobne ptice,
ko se bo prebujal dan.

Moj metulj... (refren)

slika št. 59: POKAL, KI GA JE PREJEL ZA NAJBOLJŠE BESEDILO
(Števerjan 2013, za besedilo pesmi Moj metulj)

DRUGI O BRANKU ZUPANCU

g. Boris Kočevar, prijatelj in bivši sodelavec (Celje)

»Moj prijatelj Branko Zupanc – Zupi

Najino poznanstvo se je pričelo leta 1983. Bila sva sodelavca v podjetju Izletnik Celje. Brane je delal v pravni službi in pogosto sem potreboval njegovo pravno pomoč za težave v prometni operativni dejavnosti Izletnika, za katero sem bil zadolžen.

Poznanstvo je zraslo v prijateljstvo na pripravah za novoletno zabavo leta 1987. Brane je bil takrat aktiven amaterski igralec KUD »Zarja« Trnovlje in je nekega dne v podjetju dobil zadolžitev, da za novoletno srečanje v kolektivu Izletnika pripravi kulturno-zabavni program. Okoli sebe je zbral nekaj talentiranih sodelavk in sodelavcev in pričeli so z vajami.

Talenta, ki ga je Brane zahteval, seveda nisem imel, imel sem pa glasbeni stolp, ki je za tiste čase imel zelo redek dvojni kasetofon, na katerega se je dalo presnemavati in sestavljati glasbeno spremljavo za pripravljene skeče. Brane ni vedel na kakšen način mi naj pove, da sem »antitalent« in pri tem seveda ostane brez posnete glasbe na dvojnem kasetofonu. Zato je po krajšem premisleku pohvalil moj »izjemen talent« in me je zaradi dvojnega kasetofona s težkim srcem vzel v svojo skupino za izvedbo skeča.

V skeču sva na humoren način in v srbskih nošah izvajala glasbo skupine »Rokeri s Moravu«. Na odru sva tako zablestela, da sva takoj bila angažirana za naslednjo rojstnodnevno zabavo. Seveda je popularnost zahtevala dodatne vaje na katerih smo se vedno izjemno zabavali in z obilo smeha ustvarjali nove »štose«. Tako se je tudi najino poznanstvo neopazno prelevilo v iskreno prijateljstvo.

Ime Branko Zupanc mi je vedno zvenelo preveč službeno in preveč uradno za človeka, ki je poln humorja in pozitivne energije, zato sem mu dodelil novo umetniško - prijateljsko ime oz. vzdevek - ZUPI. Novo ime se ga je hitro prijelo in med prijatelji je ostal Zupi. Leta so minevala, v službi so prihajale spremembe in nove zadolžitve. Vedno manj je bilo časa za smeh in druženje, vendar to ni veljalo za Zupija. Delovni dan je začel z vicem, v pavzah med dvema sestankoma je stresal šale, vsak njegov telefonski klic je začel :« Kaj si že slišal tistega ...«

Zaradi narave dela se pri nekaterih stvareh nisva vedno strinjala, vendar to nikoli ni bil razlog, da se v naslednjih minutah nisva iz srca nasmejala njegovi novi šali. Vedno bolj sva se družila tudi izven službe. Pikniki, prazniki, obletnice, rojstni dnevi,...

Prišle so predstavitve prvih Zupančevih knjig, na radiu in televiziji so se vrtele melodije z njegovimi besedili. Zupi je s svojimi deli postal vedno bolj prepoznaven v kulturnem, glasbenem in umetniškem prostoru. Začel se je družiti z znanimi pisatelji, glasbeniki in umetniki. Vendar ga vse to ni spremenilo. Še vedno je moj iskren, vedno nasmejan prijatelj. Izjemno sem ponosen na mojega Zupija, ki je tako velik v svojih delih in tako enostaven v najinem prijateljstvu. Kaj vse si nisva rekla v najinih šalah! Koliko smeha in dobre volje je bilo kljub vsem težavam, ki jih je prinašalo življenje.

V življenju moraš imeti srečo, da srečaš pravega prijatelja. Meni ga je prinesel dvojni kasetofon, ki ga že dolgo ni več. Ostalo pa je iskreno in bogato prijateljstvo.

Boris Kočevar«

g. Živko Beškovnik, prijatelj (Celje)

»Z Brankom Zupancem sva se spoznala že veliko pred njegovim prihodom v naše kulturno društvo (KUD "Zarja" Trnovlje – Celje in njegovo Gledališče Zarja Celje). Moji in njegovi starši so bili namreč osebni prijatelji in najine družine so se občasno srečevale, enkrat smo celo skupaj počitnikovali na morju.

Nekje v osemdesetih letih pa je ustvarjalna pot Branka Zupanca zanesla tudi v naše kulturno društvo, na odrske deske. Moram poudariti, da se je Branko Zupanc gledališkega ustvarjanja lotil z vso vnemo, resno in odgovorno in da je bil pri tem, kot igralec, tudi zelo uspešen! V Zarji je sodeloval kar nekaj let, najbolj mi je nekako ostal v spominu v predstavi farse Ervina Fritza Kralj Malhus, v vlogi brivca (režija: Štefan Žvižej), ki jo je oblikoval izjemno kreativno in z avtorsko upodobitvijo, ki je bila opazna v predstavi in dobro sprejeta tako pri občinstvu, kot tudi v strokovni javnosti. Sodeloval pa je še v nekaj drugih predstavah, morda bi omenil še enodejanko Karantena (režija: Štefan Žvižej), ki jo je avtobiografsko prav tako napisal Ervin Fritz. Pri njegovem gledališkem ustvarjanju pa je bilo presenetljivo in kar sem si še posebej zapomnil, da je prvi znal svojo vlogo na pamet in to že kar kmalu po začetku študija predstave, se pravi že na branih vajah, kar je pravzaprav kar nekako nenavadno, oziroma je to bila prava posebnost, vsaj v tistem obdobju!

Skupaj smo sodelovali tudi pri snemanju filma o Primožu Trubarju, saj so našo gledališko skupino v tistem času večkrat poklicali h kakšnemu filmu, kot statiste ali celo za epizodne vloge. Spomnim se, da smo prav pri snemanju filma o Primožu Trubarju (v Celju so, če se spomnim, snemali prizore, ki se v filmu dogajajo na Dunaju, med drugim tudi sežig na grmadi) prišli v Celjski dom, kjer so filmarji imeli svojo "postojanko" v Celju, bolj pozno zvečer, kjer so nas kostumografi in garderoberji preoblekli s srednjeveška oblačila, maskerke pa ustrezno naličile. In ker nas je bilo izredno veliko sodelujočih, iz različnih celjskih kulturnih društev, med katerimi je bilo še posebej večje število folkloristov Celjske folklorne skupine, so te priprave snemanja filma pri vodnem stolpu trajale vso noč. In kaj kmalu je relacija od Celjskega doma, do prizorišča pri vodnem stolpu, kjer so snemali film, se pravi po vsej Razlagovi ulici, bila ulica polna ljudi iz srednjega veka. Kar naenkrat smo bili tako rekoč v srednjem veku.

Sicer pa je bil Branko Zupanc v naših gledaliških krogih priljubljen in dober prijatelj, s katerim smo se redno družili tudi izven gledališča, vedno je bil vedre narave in se znal pošaliti. Hkrati pa je bil tudi konstruktiven in kreativen pri skupnem dogovarjanju in načrtovanju dela, tako v skupini, kot tudi v izvršnem odboru društva. Redno in vedno se je udeleževal tudi vseh delovnih akcij in druženj v društvu, poleg gledaliških vaj seveda. Eno mandatno obdobje je bil tudi predsednik društva.

Kasneje pa se je Branko Zupanc predvsem zapisal literarnemu ustvarjanju, čeprav je literarno na pesniškem področju ustvarjal tudi že v času delovanja na gledališkem področju. Tako smo, mislim da kar nekajkrat, kot recitatorji njegove poezije tudi sodelovali na nekaj njegovih predstavah, ob izidu katere od njegovih pesniških zbirk. In ker se je Branko Zupanc zapisal literarnemu ustvarjanju, se je vključil med člane Celjskega literarnega društva. Spomnim se ene od njegovih prvih pesniških zbirk Tišina samote, seveda jih je sledilo še kar nekaj. Pisal pa je tudi prozo, med njimi je tudi pisal o svojem pokojnem očetu, prvoborcu. Velik pa je njegov opus besedil za številne slovenske ansamble narodno zabavne glasbe, med njimi jih je veliko, ki so doživele velik uspeh in popularnost, kot na pr. pesem Mamina ruta.

Kar nekajkrat sem bil tudi pri njemu na obisku, tako na njegovem službenem mestu, ko je bil še v službi kot pravnik pri nekdanjem Izletniku, kot tudi pri njemu doma na Hudinji, kjer sva se vedno znala prijetno zaklepetati, da nama je čas kar prehitro minil, saj je Brako Zupanc prijeten in topel sogovornik. Tem za pogovor pa nama, kot kulturnima ustvarjalcema, itak nikoli ne zmanjka!

Živko Beškovnik«

g. Brane Klavžar, prijatelj (Laško)

»Gospod Branko Zupanc me je poklical po telefonu in rekel, da je gledal naš ansambel preko tv, in me vprašal, če mi lahko pošlje kakšno svojo pesmico za uglasbit. Seveda sem jaz z veseljem sprejel in čez par dni sem že dobil po pošti njegovo prvo besedilo z naslovom Odprla vrata bom dežju. Ker mi je bil naslov malce predolg, sem ga vprašal, če ga lahko skrajšam oziroma spremenim. Seveda je pritrdil in ta najina prva skupna pesem se je potem imenovala Jesen ihti. Kasneje se je izkazalo, da je bila to velika uspešnica ansambla. Seveda sva potem to najino sodelovanje nadaljevala in nastalo je kar nekaj velikih uspešnic. Največja prav gotovo Mamina ruta pa Vso noč je rahlo padal sneg, Lažnivček moj in druge.

Najino sodelovanje in prijateljevanje traja še danes. Je zelo zabaven in rad stresa šale, katerih ima veliko pod klobukom. Moram reči da ga zelo spoštujem, saj mi je prav on s svojimi inovativnimi besedili omogočil še večjo prepoznavnost ansambla na glasbeni sceni. Seveda je tudi sam rasel in dozoreval kot pesnik in pisec, ter postal eden najbolj zaželenih piscev besedil za narodno zabavno glasbo v Sloveniji. Še vedno napiše kakšno besedilo in upam da bova še naprej takšnega zdravja, da ustvariva še kakšno skupno glasbeno delo.

Brane Klavžar«

g. Edvard Rednak, (za ansambel Spev) (Šoštanj)

»Pozdravljeni Zarja in Meta!

Vse člane ansambla SPEV veseli, da sta se odločili in bosta opisali delo in življenje g. Branka Zupanca. Člani ansambla SPEV smo se z Brankom spoznali preko njegovega prijatelja in priznanega pisca melodij Branka Klavžarja.

Ravno g. Branko Klavžar skupaj z Brankom Zupancem je za ansambel SPEV ustvaril veliko nagrajenih pesmi. Ne moreš imeti vse - Festival Ptuj, Domača gruda - Naj viža leta po mnenju poslušalcev Radia Slovenija, V klasju skrit je čas žanjic - Festival Vurberg, Prebudi se iz sanj - Festival Ptuj in še veliko ostalih.

G. Branko Zupanc je s svojimi besedili zaznamoval pot ansambla SPEV in nas naučil ločiti zrnje od plevla, saj so njegova besedila premišljena, dovršena in izžarevajo ljubezen ter spoštovanje do narave, do domovine in do slovenskega jezika.

Ko smo člani ansambla Spev nekoč gostovali pri Branku na obisku, smo uspeli spoznati tudi njegovo pristnost in naravo njegove osebnosti. S tem smo dobili potrditev, da besedila pesmi, ki jih spiše Branko Zupanc, prihajajo iz njegovega srca, življenja, opažanj in spoštovanja preteklosti in običajev.

Naj zaključim z mislijo, da je Branko Zupanc sigurno pripomogel k prepoznavnosti in priljubljenosti ansambla SPEV in smo skupaj ustvarili glasbene zapise, ki so nam v ponos ter bodo ostali za prihodnje rodove kot zapis lepe in kakovostne Slovenske narodno zabavne glasbe.

Za ansambel SPEV sestavil član Ansambla Edvard Rednak«

mag. Ivan Sivec, prijatelj (slovenski pisatelj, Medvode)

»Spoštovane!

Lepo je, da bosta učenki Zarja in Meta predstavili osebnost vašega kraja – Braneta Zupanca. Je moj osebni prijatelj in nasploh človek izjemnih razsežnosti.

Zdi se mi, da sem njegovo osebnost še najlepše predstavil v spremni besedi ob izidu njegove pesniške zbirke. Zato – pa tudi zaradi izjemnega pomanjkanja časa – Vam pošiljam kar to, zraven pa še fotografijo, ki je nastala letos, ko smo si skupaj ogledali Brdo pri Kranju.

Lep pozdrav in srečno, srečno!

Ivan Sivec

SPREMNA BESEDA OB IZIDU PESNIŠKE ZBIRKE PRIJATELJA BRANKA ZUPANCA
Spoštovana bralka, cenjeni bralec, ljubitelji glasbe in predvsem odličnih besedil Branka (oziroma Braneta) Zupanca!

Pred vami je nekoliko nenavadna, a hkrati skrbno pripravljena in lično oblikovana pesmarica, in to takšna pesmarica, kakršne še niste imeli v rokah. Ne gre namreč samo za besedila oziroma pesmi, temveč tudi za številne življenjske dogodke, mnogotera srečanja z glasbeniki in drugimi pesniki, pa tudi s prisrčnimi prijateljskimi utrinki. Dodano pa je tudi veliko zgovornih fotografij, ki pripovedujejo glasbene zgodbe iz svojega zornega kota. Vse skupaj pa je zavito v prikupno oblikovano celoto, ki že od daleč nakazuje tudi Branetovo neizmerno bogato dušo: mehko, čutečo, pristno.

Z Branetom se pozna že vrsto let in kar na začetku naj zapišem, da mi je vsako srečanje z njim prijetno, veseli pa me tudi, da sta se lepo ujeli najini družici, tako da je res prišlo – kot je zapisal Brane v knjigi – do prijaznih družinskih odnosov. Na vsakem srečanju se midva z Branetom seveda največ pogovarjava o glasbi, kjer v prvo vrsto dajeva predvsem besedila, v zvezi z njimi pa tudi skladnost besedil z melodijami, izvedbo in predstavitevijo v javnosti. Ker sva skoraj enakih let, imava seveda nekoliko nostalgičen odnos do pionirjev domače glasbe, hkrati pa kritičen do sodobnega trenutka, ki je večkrat kar preveč vihrav in prazen. Pri tem ugotavljava, da sva lahko srečna, da sva najboljše dala od sebe tedaj, ko je glasba še kaj povedala, ko so mnogi ansambli igrali predvsem iz veselja do glasbe in ko še ni bilo večje razdalje med odrom in občinstvom. Pri tem se vedno ozrem na Branetova najboljša besedila, ki so po eni strani dokaj poetična, po drugi pa vendarle veliko povedo, zato o njihovi sporočilnosti lahko razmišljamo tudi potem, ko skladba že zdavnaj izzveni. Večkrat sem mu priznal, da bi se z veseljem podpisal pod vsa njegova besedila, saj so izjemno kakovostna, mnogo povedna in hkrati zgledno zaokrožena lepota. S tem bi rad samo poudaril njihovo izjemnost. Drugače pa mi je povsem jasno, da je vsak ustvarjalec iz drugega sveta in testa, da ima vsak svoj pesniški in tudi siceršnji svet, zato primerjava vedno odpade. Od daleč pa lahko priznam, da je vsako Branetovo besedilo velika obogatitev slovenskega pesniškega opusa, ne samo glasbenega, temveč gledano veliko širše, v celotnem pesniškem svetu.

Mamina ruta, V vetru je tvoj nasmeh, Jesen ihti ... To so samo trije naslovi, ki pa povedo veliko o Branetovem pesniškem svetu. Tu ne gre samo za spomin na mamino in očeta, za spomin na prvo dekle, na opozorilo, da je prišla jesen in da duša ihti z nami vred, saj je dež tako dokončno pred vrati, da se mu ne da uiti. Tu je še mnogo mnogo več. Zato je tudi naslov te pesniške zbirke močno simboličen in hkrati izbran namenoma samo zato, da se zavemo svojega minevanja. Vse pesmi – seveda pa še predvsem pričujoče Branetove – so ujeti trenutki razmišljanja o življenju, trenutki sreče in žalosti, spoznanja o nas samih in verovanja v človeka v najširšem pomenu besede, trenutki zlatih spominov na preteklost in ugotavljanja sedanjosti. Branetu je to vedno uspelo povedati ne samo z zgodbo ali s kratkim utrinkom, ki se je utrnil ob novem življenjskem spoznanju, temveč je vedno opisan tudi z globljim sporočilom, z razmislekom za vse nas, s trajno resnico, ki je morda drugi niti ne vidimo, Brane pa jo je kot globoko čuteča duša znova in posebej za vse nas odkril in nam jo na lep način posredoval za vse večne čase. Zato ihti jesen veliko globlje, kot je videti na prvi pogled.

Branetov pesniški svet je izjemno sončen, mehak, topel, prijazen, pa tudi smiselno poglobljen, vsak verz je tako rekoč aforizem, ob katerem se lahko ustavimo in razmišljamo posebej o njem. Pri tem me najbolj veseli to, da zna posamezne misli lepo zaokrožiti v celoto in s tem tudi svoj zvezdni utrinek vedno refrensko zaokroži tako, da v naši duši zbudi pozitivno reakcijo in s tem vred tudi stik z našim, drugače večkrat veliko prepovršnim svetom.

Pri tem je treba poudariti, da ima Brane izjemno tenkočuten odnos do besed, do povedanega, do našega jezika nasploh. V nobenem Branetovem besedilu ni vulgarnosti, ni spogledovanja z učinkom na prvo žogo, ni želje po samovšečnosti, kar se dogaja mnogim mladim zdajšnjim avtorjem. Zato je ta pesmarica tudi marsikom, ki je šele stopil na pesniško pot, lahko veliki vzor, kako je treba ustvarjati, kako je treba ujeti božjo iskro v človeku in kako jo na mehak in sončen način prenesti bralcem oziroma poslušalcem. Ob tem bi rad poudaril, da je imel ob sebi veliko srečo, da so njegove pesniške besede lahko zazvene tudi v glasbi in to v glasbi tako odličnih avtorjev, kot sta na primer Brane Klavžar ali Franc Žerdoner, v glasbi dveh avtorjev, ki sta njegove verze občutila najgloblje in jih oplemenitila z lepimi melodijami in seveda tudi brezhibnimi izvedbami. Brez dobre melodije in primerne izvedbe bi se Branetova poezija lahko samo recitala na pesniških večerih, tako pa je dobila krila med najširši krog poslušalcev, kar pa je za vsakega avtorja besedil še posebna sreča. Branetov pesniški svet pa ni razpet samo v najrazličnejših odtenkih ljubezni, temveč se lepo dotika tudi druge naše pesniške dediščine, hkrati pa zna biti tudi nagajiv, vesel, poskočen, kajti Muzikant je muzikant, in ker je on v srcu tako pesnik kot muzikant, zna poleteti tudi precej dlje kot kak drug osamljen in v svoji duši zagrenjen pesnik. Brane je bil svoje čase veliko med ljudmi, tako po službeni kot glasbeni plati, zato odlično pozna slovensko dušo in zato tudi ve, kako se ji približati in predvsem odkriti njene odtenke občutja trenutka.

Ta pesmarica je v Branetovi zgodnji jeseni življenja seveda tudi neke vrste spomenik njegovemu delu, predvsem pa je čudovit dokument nekega časa, občutenja in slovenskega samozavedanja. O tem govorijo tako pesmi kot srčni utrinki, pa tudi anekdote in drugi presenetljivi življenjski pripetljaji, ki nas bogatijo in nam vsem kažejo svet v še lepši luči, kot sicer obstaja v svojem vsakdanjiku. Branetova pesmarica Jesen ihti je torej razpeta od sončnega dne do klasja v vetru, od mehkega večera do zasanjane mesečine, od ptic na daljnem nebu do domačega krova, hkrati pa tudi iz dežja, ki trka na vrata in nas opominja, da prihaja konec. Predvsem pa je iskrena pot do vsakega Slovenca, nezlagano občutenje sveta, odprta Branetova duša, ki daje našemu času in s tem tudi njegovim pesmim pridih neminljivosti oziroma večnosti.

Mag. Ivan Sivec«

mag. Marijana Kolenko, prijateljica (Celje)

»Branko Zupanc – poet za posebno zgodbo

Branka Zupanca sem najprej spoznala skozi njegove pesniške zbirke, med katerimi mi je še posebej ljuba zbirka njegovih pesmi z naslovom Padajoči veter. Odkrila sem ga pred leti – tako rekoč mimogrede - ko sem brskala po pesniških zbirkah in iskala pesmi za vodenje ene izmed številnih prireditvev. Na prireditvah poslušalcem rada predstavim domače odlične pesnike in ko mi je prišla v roke njegova pesniška zbirka Padajoči veter, sem vedela, da bo ljudem všeč, saj je izjemno všeč tudi meni. Še zdaj jo mnogokrat vzamem v roke, še posebej ob večerih, ko si želim oddahniti od napornega delovnega dne in še zdaj pogosto odberem kakšno njegovo pesem za posebne prireditve, saj želim, da njegove pesmi živijo med ljudmi, ker si to prav gotovo zaslužijo. Celotna pesniška zbirka je ezoterična, lirična, otožna, nadzemeljska... takšna kot se mi zdi pesnik sam. Seveda pa je to le ena izmed njegovih odličnih pesniških zbirk, ki so me nagovorile, da je vredno spoznati tudi avtorja.

Kmalu sem ugotovila, da sva takorekoč sokrajana, saj živiva v isti Mestni četrti Hudinja in bilo je le še vprašanje časa, kdaj bova začela sodelovati na kulturnem polju. Medtem sem ob brskanju po njegovi literarni zapuščini ugotovila, da je pesnik, ki zna in ve, kako se piše dobra poezija, da mu poetični jezik dobro teče. Prav tako pa so odlična njegova prozna dela, v katerih je za vedno zapisal dogodke po spominih očeta in drugih pričevalcev vojnega časa - II. Svetovne vojne - ki jih je zbral in ubesedil v knjigah: Noč pada na Dobrovlje, Rdeči sneg na Igrišah, Še so tiste poti, Po poti usode, Prehodi...

Ob Brankovih knjigah sem imela priložnost odkrivati tudi njega kot osebnost, saj sva se vedno pogosteje srečevala na literarnih dogodkih, proslavah, v Literarnem društvu...in poetična iskrica je preskočila.

Ljudje z umetniškim navdihom se najverjetneje zaznamo na neki drugi ravni. In tako sva z gospodom Brankom kmalu ugotovila, da imava rada lep slovenski jezik, da se tudi v njem da odlično izražati. Verjetno ga je prav slednje nagovorilo, da me je pred tremi leti povabil k zapisu spremne besede k njegovi knjigi Spomini med bršljanom, ki jo je poklonil mestu Celju. Izjemna pesniška zbirka, v kateri je v verze prelil dojemanje zgodovine našega bogatega mesta Celja. V verze je stkal 35 najpomembnejših zgodovinskih pomnikov mesta in je pesniška zbirka kot je do sedaj še ni bilo.

Cenim njegovo literarno ustvarjalnost, njegovo skromnost, kljub velikim in pomembnim dosežkom. Najino poznanstvo je ustvarjalno, prepleteno s poezijo, predvsem pa z velikim spoštovanjem do lepe slovenske besede.

Zadnja leta sem imela nekajkrat priložnost predstaviti njega in njegova literarna dela v javnosti, npr. v Knjižnici Celje, v Mestni četrti Hudinja...predvsem pa ga odkrivati kot osebnost, ki vedno znova preseneti z izvirnostjo, dovršenostjo, dodelanim slogom, pa naj gre za poezijo, prozo ali besedila pesmi za narodno-zabavne ansamble, ki jih je ustvaril preko 250.

Njegova pesniška zbirka Jesen ihti je njegov velik dosežek, saj je zbral 140 uglasbenih besedil, ki jih je ustvaril za narodno-zabavne ansamble in bralcu ponujajo velik užitek.

O letih najinega poznanstva lahko zapišem, da sva stkala pristno prijateljsko vez. Branko Zupanc je izjemno zanimiv človek, pretanjen v svojih zapisih, lirik po duši in izražanju, a hkrati zelo odločen, da v knjigah zapusti dragoceno zapuščino časa, kateremu pripada. Živeti v istem času in prostoru s tako izjemnimi ljudmi je velik privilegij in velika danost.

Imam to veliko srečo, da na poti lastne kulturne in umetniške ustvarjalnosti lahko sodelujem z izjemnimi ustvarjalci in se bogatim ob tako plemenitih ljudeh kot je gospod Branko. In ponosno je lahko mesto, ki mu dajejo življenje takšne osebnosti.

mag. Marijana Kolenko«

ZAKLJUČEK

Izdelati raziskovalno nalogo, v kateri bova predstavili življenje in delo človeka, ki ga nisva še nikoli srečali in o njem nisva skoraj nič vedeli, se nama je na začetku zdelo zelo zahtevno. Kmalu pa sva ugotovili, da pravzaprav ni tako težko.

Z najino mentorico sva gospoda Branka Zupanca obiskali na njegovem domu. Po opravljenem intervjuju sva ugotovili, da bo zbiranje podatkov ter opisovanje njegovega življenja in dela zanimivo in se bova tudi marsikaj naučili. Pripovedoval nama je o svojem otroštvu, ki je bilo v določenih pogledih precej drugačno od današnjega, v nekaterih pa prav podobno. Zanimivo je bilo slišati pripovedi o pripetljajih iz njegovega življenja. Izvedeli sva, kako je začel pesniti. Pripovedoval nama je o prvih pesmih, ki jih je napisal, in naju v svojih spominih popeljal tudi v kasnejše obdobje svojega življenja ter nama pripovedoval o področjih, na katerih je deloval. Sami sva prebirali še njegova literarna dela in v nalogo vključili nekatere odlomke, posamezne zgodbe in izbrane pesmi z željo, da vas to spodbudi k branju njegovih literarnih del.

Ob koncu sva ugotovili, da so se najine hipoteze v glavnem izkazale za pravilne:

- Branko Zupanc je res napisal mnogo uspešnic za narodnozabavne ansamble. Med njimi so mnoge precej znane in številne nagrajene, ki jih večkrat vrtijo po radiu.
- Ugotovili sva, da je zelo uspešen celjski pesnik, ki je izdal pet pesniških zbirk in napisal epopejo o mestu Celju. Poleg pesmi pa piše tudi prozna dela, v katerih osvetljuje pogled na dogajanja med drugo svetovno vojno, ki so, zaradi izpovedi resničnih pričevalcev, pomemben zgodovinski dokument. Predvidevanje, da je uspešen celjski pesnik, je celo presegel, saj je tudi uspešen romanopisec.
- V celjski kulturi je, kljub temu da je med Celjani slabo poznan, pustil velik pečat. Zaradi tega je bila najina odločitev, da ga predstaviva kot osebnost mojega kraja, pravilna, saj meniva, da bova s to nalogo in njeno predstavitvijo širši javnosti vsaj delno pripomogli k njegovi večji prepoznavnosti.

Najina izkušnja spoznavanja pesnika in pisatelja Branka Zupanca je bila zelo prijetna. Veseli sva, da sva izvedeli veliko o najinem someščanu, ki je pomemben del v mozaiku kulturnega življenja Celja, in da lahko njegovo pestro življenjsko zgodbo predstaviva tudi vam

ZAHVALA

Ob koncu bi se radi zahvalili vsem, ki so nama pri najinem delu pomagali. Hvala vsem, ki so pobrskali po spominu in nama zaupali nekaj utrinkov s poti, ki so jo prehodili z g. Brankom Zupancem. Z njihovo pomočjo je najina naloga postala popolnejša, življenjski mozaik g. Branka Zupanca pa bogatejši.

Iskrena hvala tudi vsem, ki ste naju pri najinem delu spodbujali ter nama pomagali pri oblikovanju najine naloge.

Predvsem pa bi se radi zahvalili g. Branku Zupancu, ki naju je popeljal skozi svojo bogato in zanimivo življenjsko zgodbo in nama dovolil pokukati tudi v zakulisje njegovega življenja in dela.

VIRI IN LITERATURA

- PISNI: Pušavec, Marijan: Celjski avtorji 90-ih; Domoznanski oddelek Osrednje knjižnice Celje; Celje; 2000
- Zupanc, Branko: Modre sence; samozaložba; Celje; 1987
- Zupanc, Branko: Tišina samote; samozaložba; Celje; 1989
- Zupanc, Branko: Sipine življenja; samozaložba; Celje, 2002
- Zupanc, Branko: Padajoči veter; samozaložba; Celje; 2004
- Zupanc, Branko: V nekem tihem času; samozaložba; Celje; 2008
- Zupanc, Branko: Noč pada na Dobrovlje; Združenje borcev za vrednote NOB; Nova Gorica; 2010
- Zupanc, Branko: Rdeči sneg na Igrišah; Združenje borcev za vrednote NOB; Celje; 2011
- Zupanc, Branko: Še so tiste poti; Združenje borcev za vrednote NOB; Celje; 2012
- Zupanc, Branko: Po poti usode; Grafika Gracer; Celje; 2015
- Zupanc, Branko: Prehodi; Grafika Gracer; Celje; 2015
- Zupanc, Branko: Ljudje z dežele; Grafika Gracer; Celje; 2017
- Zupanc, Branko: Očetove pesmi; Grafika Gracer; Celje; 2017
- Zupanc, Branko: Spomini nad bršljanom; Grafika Gracer; Celje; 2018
- Zupanc, Branko: Jesen ihti; Grafika Gracer; Celje; 2019
- Obrazi; literarno glasilo; december-januar 1989-90; številka 1-2
- Primorska srečanja; literarno glasilo; 1989; številka 102
- časopisni članki: Kmečki glas; 13. 3. 2002: Sipine Branka Zupanca Celjan; 8. 5. 2002: Njegove pesmi ganejo do solz Slovenske novice; 8. 11. 2006: Nagrajeni Zupanc ihti z jesenjo Slovenske novice; 12. 11. 2008: V nekem tihem Zupančevem času Nedeljski dnevnik; 23. 7. 2014: Sprava je že bila, a so jo zatrli Celjan; 11. 12. 2015: Zupančeva jesen Celjan; 27. 2. 2019: Epopeja večnemu mestu Celju Celjan; 20. 3. 2019: Pisal bom, dokler bom imel kaj navdiha
- internetni viri: cld.si: Branko Zupanc o sebi in svojem literarnem ustvarjanju; 23. 11. 2019
- www.igen.si: Potovanje v modro; 7. 1. 2020
- www.igen.si: Smeško med črkami ali plesna abeceda; 7. 1. 2020
- www.s-je.sik.si: (knjižnica Šmarje pri Jelšah): Koledar prireditvev (8. 1. 2020)
- USTNI: Branko Zupanc
- Tjaša Senica, sestra (Celje)
- Boris Kočevar, prijatelj (Celje)
- Živko Beškovnik, prijatelj (Celje)
- Brane Klavžar, prijatelj
- Edvard Rednak, (za ansambel Spev) (Šoštanj)
- mag. Ivan Sivec, prijatelj (Medvode)
- mag. Marijana Kolenko, prijateljica (Celje)

DESET NAGRAJENIH SKLADB BESEDILA BRANKA ZUPANCA

JESEN IHTI - ANSAMBEL BRANETA KLAVŽARJA (izvajalec)
<https://www.besedilo.si/ansambel-braneta-klavzarja/jesen-ihti>

JESEN IHTI

Jesen ihti in dež vso noč turobno pada,
odpadle liste veter pred seboj podi.
Jesen ihti, kot solze so deževne kaplje,
nikogar več ne bo, mi veter šepeta v temi.

Odprla vrata bom dežju,
naj pada hladen name,
naj kapljice vso noč prše
in hlad polzi naj vame.

Odprla vrata bom dežju,
naj on me z rokami objame,
srce naj več ne joče,
ker si pozabil name...

Jesen ihti in dež vso noč turobno pada,
odpadle liste veter pred seboj podi.
Jesen ihti in dež z njo kliče slutnjo vame,
ti si odšel, utonila senca tvoja je v megli.

Odprla vrata bom dežju... (refren)

MAMINA RUTA - ANSAMBEL BRANETA KLAVŽARJA (izvajalec)

<https://www.besedilo.si/ansambel-braneta-klavzarja/mamina-ruta>

MAMINA RUTA

Tisto jesen, ko dež je z menoj
jokal vse dolge noči,
so v sanje pozabe tiho zaspale
utrujene tvoje oči.

V meni sameva vsak dan in noč,
v izbi več čas ne beži,
v kotu na klinu pa kakor v dar
mamina ruta visi.

Vse bi še dal za tisti dan,
ko z njo si pokrila lase
in mi z nasmehom tiho dejala,
da dež jih zmočiti ne sme.

Vse bi še dal za tisti večer,
ko z njo si pokrila obraz,
da pred menoj bi skrila solze,
ko bog je pozabil na nas.

Mamina ruta zdaj v kotu visi
vsa mehka kot topla dlan,
na črtah zbledelih pa kakor prej,
še vedno rdeč nagelj cveti.

Mamina ruta zdaj v kotu visi,
kot senca ločuje njen čas;
še čutim toploto sivih las,
ko dlan mi po njej kdaj drsi.

DOMAČA GRUDA - ANSAMBEL SPEV (izvajalec)

<https://www.besedilo.si/ansambel-spev/domaca-gruda>

DOMAČA GRUDA

Zdaj, ko noč se v jutro že odeva,
se znova vrača dom v trenutke sanj,
a tu, kjer dolge so noči do dneva,
pozabljen sem in v sebi sam.

Slišim te, kako mi v nedrih tiha
ponujaš kruh, smehljaj, solze;
še vedno tam si, ko polno vzdih
domov želi si moje le srce.

Šel bom, za vedno vrnil se nazaj,
kjer čaka rodna gruda me domača
in tiho prosil jo s sklonjeno glavo,
naj ne sprašuje me, zakaj.

Recital:

To noč se, gruda, čutil tvoje le srce
in žulje rok od njiv, širokih polj
in slišal sem, kako me kličeš,
nazaj me vabiš vse bolj in bolj.

Šel bom... (refren)

V KLASJU SKRIT JE ČAS ŽANJIC - ANSAMBEL SPEV (izvajalec)

<https://www.besedilo.si/ansambel-spev/v-klasju-skrit-je-cas-zanjic>

V KLASJU SKRIT JE ČAS ŽANJIC

Rad nekje iskal bi čas
tistih zgodnjih ptic;
zdaj že dolgo ni nikjer
slišati njih klic.

Kje je skrit še mir tišin,
drobne sveče luč?
Kje je čas že starih kašč,
kje od skrinje ključ?

V klasju skrit je čas žanjic,
svetlih srpov v jutru blesk
pridnih Štajerk in Kranjic
in mlatičev krepkih tlesk.

V klasju skrit je čas žanjic,
sonca v jutru svetlem žar;
putrih z vodo, hladnih čel,
kruh in zlatih zrn v dar.

Rad nekje iskal bi čas
starih srpov sled
in stopinj, ki skriva jih
prah že dolgo let.

Kje je skrit še mir tišin,
dež na listju brez?
Tam, kjer starih ni dreves,
polno je praznin.

V klasju skrit je čas žanjic ... (refren)

MOJA JE SREČA MLADOST - ANSAMBEL SPEV (izvajalec)

<https://www.besedilo.si/ansambel-spev/moja-sreca-je-mladost>

MOJA JE SREČA MLADOST

Nisem bogat, v meni
je zlato srce
in še mladost kakor cvet,
ki se v dan odpre.

Kaj ni lepo, če kdaj dež
droben le rosi
in če vso noč vse do dne
slavček žvrgoli.

Sreča objame srce
in mladost kipi,
saj name še čakajo
tiste vse poti,
da bom po njih daleč šel,
kjer je sonce, smeh,
tja, kjer bom mavrico
zlato objel.

Moja je sreča mladost,
moja mladost je pomlad;
kaj bi iskal le,
kje bi le našel še kak zaklad.

NE MOREŠ IMETI VSE - ANSAMBEL SPEV (izvajalec)

<https://www.besedilo.si/ansambel-spev/ne-mores-imeti-vse>

NE MOREŠ IMETI VSE

Ko bo zunaj že mrak zakril bel oblak,
soncu zlatem ugašal nasmeh
in ko vetra šepet uspavanko pel,
bo v meni spet tisti nemir.

Kaj je tiho srce? Še čaka na te,
tvoj obraz, ki zakrit je v spomin.
Daleč si in s teboj bi šel spet nocoj,
kjer tvojih je sled še stopinj.

Ne moreš imeti vse, kar v naju je kdaj bilo
in pusti mi nekaj sanj, da mirno jih sanjam še.
Ne moreš mi vzeti vse, kar ni še zabrisal čas,
ne morem, ne morem izgubiti vse.

Naj še upati smem, ko tih je večer?
Pusti sanjati mi vsako noč.
Še je v meni nasmeh in tista pomlad,
ko pravljico šla sva iskat.

MOJ METULJ - ANSAMBEL ČEPON (izvajalec)

<https://www.besedilo.si/ansambel-cepon/moj-metulj>

MOJ METULJ

Tu pri nas je v sončni zarji
veter prebudil pomlad,
bel metulj zajadral v jutru
je veselo preko trat.

Naj ga veter daleč nosi,
naj leti prek rosnih trat,
šel bom z njim čez mehke trave
mavrico neba iskat.

Moj metulj je dar pomladi,
tiho jadra v sončen dan
in zvečer kot mehke sanje
sede mi utrujen v dlan.

Moj metulj je moje sonce,
v meni spi, ko je jesen,
sanja, sanja o cvetovih,
ki venijo v dan meglen.

Naj leti, naj nosi veter
ga čez širno le ravan,
naj poišče drobne ptice,
ko se bo prebujal dan.

Moj metulj... (refren)

TEBI VERJELA SEM - ANSAMBEL VIHAR (izvajalec)

<https://www.besedilo.si/ansambel-vihar/tebi-verjela-sem>

TEBI VERJELA SEM

Vse je bilo kakor hip iz sanj,
ko dan je ugašal,
poln tvojih le oči,
poln nežnosti.

Sanjala sem v pozen mrak s teboj,
zvon v noč je pozvanjal
in droben vonj narcis
še v meni dehti.

Kdo naju vodil je v jasen dan?
Kdo skril žarek sreče,
da več je v naju ni?
Tiho že spi.

Dnevi jesenski so mračni spet.
Bo jutri še en dan?
Čakam, da se zdani
in vrneš se ti.

Tebi le, dragi, tebi verjela sem
tiste dni, ko si zmedel mi
moje srce.

Tebi le, dragi, tebi verjela sem,
iskro tvoj je pogled prižgal,
ki še tli.

MOJE SRCE ŠE NE SPI - NASAMBEL TONETA RUSA (izvajalec)

<https://www.besedilo.si/ansambel-toneta-rusa/moje-srce-se-ne-spi>

MOJE SRCE ŠE NE SPI

Z vetrom prišla je hladna jesen,
ptice bežijo na jug.
Trave zaspale so že svoj sen,
dež jih rosi leden.

Tih je moj dan in tih moj večer,
veter mi poje refren.
Sanjajo lipe ob starih poteh,
sanjajo v dan meglén.

Moje srce pa še ne spi,
v njem je že nova pomlad!
Sluti šepet temnih gozdov,
ko jih nov dan zbudi.

Moje srce pa še ne spi,
čuti še vonj zrelih trav!
Sliši že petje drobnih ptic,
pesem srebrnih dobrav.

Z vetrom prišla je hladna jesen,
tih in meglén je dan.
Skrit je še v meni majski večer,
v srcu je zakopan.

Slutim in sanjam tihi njen spev,
ko se prebuja cvet.
Rad bi odprl in dal ti srce,
prevelik je zame ta svet.

KDOR TO VE, NAJ MI POVE - ANSAMBEL MODRIJANI (izvajalec)

<https://www.besedilo.si/modrijani/kdor-to-ve-naj-mi-pove>

KDOR TO VE, NAJ MI POVE

Kdor to ve, naj mi naglas pove, prav je ali ne,
vinsko kapljico s prijatelji piti vse do dne.
Ni mi žal za tolar ali dva, če sem kdaj vesel,
saj morda čez leto več ne bom vriskal še in pel.
Kdor to ve, naj mi naglas pove, prav je ali ne,
če zaljubljen sem vse do ušes v štiri deklice.
Kaj narobe je in kaj je prav, to me zdaj skrbi,
več ne vem, kaj se mi hudega še lahko zgodi.
Kdor to ve, naj pove, kaj je prav in kaj ne,
kaj bi vso noč tuhtal do nje.
Pesmi, vina in žensk si želi vsak možak,
vsak korenjak, veseljak.

IZJAVA

Mentorica Jana DRAKSLER v skladu z 20. členom Pravilnika o organizaciji mladinske raziskovalne dejavnosti »Mladi za Celje« Mestne občine Celje, zagotavljam, da je v raziskovalni nalogi z naslovom Branko ZUPANC – osebnost mojega kraja, katere avtorici sta Zarja OZVATIČ, 8.a in Meta SEVŠEK, 8.a:

- besedilo v tiskani in elektronski obliki istovetno,
- pri raziskovanju uporabljeno gradivo navedeno v seznamu uporabljene literature,
- da je za objavo fotografij v nalogi pridobljeno avtorjevo dovoljenje in je hranjeno v šolskem arhivu,
- da sme Osrednja knjižnica Celje objaviti raziskovalno nalogo v polnem besedilu na knjižničnih portalih z navedbo, da je raziskovalna naloga nastala v okviru projekta Mladi za Celje,
- da je raziskovalno nalogo dovoljeno uporabiti za izobraževalne in raziskovalne namene s povzemanjem misli, idej, konceptov oziroma besedil iz naloge ob upoštevanju avtorstva in korektnem citiranju,
- da smo seznanjeni z razpisni pogoji projekta Mladi za Celje.

Celje, 3. 3. 2020

žig šole

Podpis mentorja
Jana Draksler

Podpis odgovorne osebe
Danica Salej

*

POJASNILO

V skladu z 20. členom Pravilnika raziskovalne dejavnosti »Mladi za Celje« Mestne občine Celje je potrebno podpisano izjavo mentorja (-ice) in odgovorne osebe šole vključiti v izvod za knjižnico, dovoljenje za objavo avtorja (-ice) fotografskega gradiva, katerega ni avtor (-ica) raziskovalne naloge, pa hrani šola v svojem arhivu.

A close-up portrait of Branko Zupanc, a middle-aged man with short, graying hair, wearing a light blue shirt and a dark tie under a grey jacket. The background is a solid light blue color.

BRANKO ZUPANC

osebnost mojega kraja

Avtorici:

Zarja OZVATIČ

Meta SEVŠEK

Mentorica:

Jana DRAKSLER

OŠ Frana Kranjca Celje
Mestna občina Celje, Mladi za Celje
marec 2020